

Pauliina Lehtonen

Kansalaisten verkko – Sosiaalinen pääoma asukaslähtöisessä verkkojulkisuudessa

Cida, Civic Innovations and digital Applications –projektin raportti

Journalismin tutkimusyksikkö
Tampereen yliopisto
Tampere 2004

Tiivistelmä

1990-luvulla tietoyhteiskuntastrategioista ja uuteen viestintäteknologiaan liitettyistä taloudellisista odotuksista tukea saaneissa kansalaislähtöisissä verkkohankkeissa pyrittiin levittämään uuden viestintätekniikan käyttötaitoja kaikkien ulottuville. Monet kansalaisten verkko-osallistumista edistämään pyrkineet hankkeet ovat nyt kuitenkin päättyneet tai toimivat kaventuneen rahoituksen turvin.

Myös Journalismin tutkimusyksikön Verkkoyhteisöjen kehittyminen –tutkimusprojekti päättyi keväällä 2004. Projekti jatkoi v.1998 perustetun Mansetorin verkkosivuston ylläpitoa ja kehittämistä. Sivusto jakautuu kolmeen eri osaan. Manseyhteisöt koostuu paikallisten kaupunginosien kotisivuista sekä romanien ja ulkomaalaisten nettisivuista. Mansefoorumilla pyritään reilun kansalaiskeskustelun edistämiseen ylläpitämällä keskustelupalstaa, järjestämällä keskustelutilaisuuksia ja julkaisemalla eri aiheita taustoittavia artikkeleita. Kaupunginosakirjeenvaihtajien tekemässä verkkolehdessä, Mansemediassa, seurataan alueellisia asioita. Tutkimusprojektin päätyttyä Mansetorin toiminta jatkuu Tampereen kaupungin eTampere-ohjelman tuella.

Civic innovations and digital applications –tutkimushankkeen keskeisenä päämääränä oli tutkia Mansetorilla syntyneitä uusia kansalaistoiminnan muotoja ja arvioida eri tahojen kokemuksia yhteisöllisyyttä tukevista digitaalisista sovelluksista. Tutkimuksessa haluttiin selvittää Mansetorin verkkosivuston käyttöä ja toimintamallin onnistuneisuutta. Tutkimusaineisto kerättiin kahdella survey-kyselyllä ja seitsemällä teemahaastattelulla. Kyselyn kohderyhmäksi valikoituivat Mansetorin toimintaan osallistuvat ja sivuja käyttävät asukkaat sekä Mansetorin sidosryhmät, kuten luottamushenkilöt, virkamiehet ja elinkeinoelämän edustajat.

Tulokset osoittavat, että käyttäjät kokevat Mansetorin toiminnan tärkeäksi, mutta käyttävät sivuja suhteellisen harvoin. Suosituimpia sivuja ovat oman kaupunginosan kotisivut, joilla vierailaan pääosin kuukausittain. Asukkaiden keskuudessa vähemmän käytetyt Mansefoorumin sivut osoittautuivat puolestaan sidosryhmissä tunnetuimmiksi Mansetorin sivuiksi. Mansemediassa luetuimpia olivat omaa asuinalueita käsittelevät jutut.

Käyttäjät pitävät Mansetorin erilaisia kansalaisinnovaatioita ja sovelluksia käyttökelpoisina ja tärkeinä, mutta hyödyntävät niitä omassa toiminnassaan vain suhteellisen vähän. Myös verkkokeskusteluun vastaajat osallistuvat harvoin. Mansetorin toimintaan osallistuvien asukkaiden sivuston käytön motiivina onkin enemmän oman kaupunginosan nostaminen julkisuuteen ja alueen asioihin vaikuttaminen kuin laajempiin, yhteiskunnallisiin aiheisiin tarttuminen. Verkon keskustelupalstat koetaan tärkeiksi, mutta niiden käyttöön vaikuttaa suuresti omakohtainen intressi ja tarve mielipiteen ilmaisemiseen. Erityisesti asukkailla verkon käyttöä rajoittaa yhä välineistön ja taitojen puuttuminen tai verkkoyhteyksien kalleus.

Kaupunginosille Mansetori merkitsee eniten tilaisuutta nostaa omaa asuinalueita julkisuuteen, kun taas Mansefoorumin puolella toimivat asukkaat ovat kiinnostuneempia

paikallisista asioista laajemmin. Tekijöitä kuitenkin yhdistää halu opetella ja kokeilla uuden viestintätekniiikan käyttöä sekä into osallistua ja toimia aktiivisesti erilaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä. Mansetorista on muodostunut kaupunginosille ja muille yhteisöille vaihtoehtoinen media, jossa voi nostaa esiin haluamiaan asioita.

Sidosryhmien Mansetorin käyttö poikkeaa selkeästi asukkaille tärkeistä käyttötarkoituksista. Virkamiehille, luottamushenkilöille ja muille sidosryhmille sivusto toimii lähinnä asukkaiden mielipiteiden ja kaupungissa käytävän julkisen keskustelun seuraamisen apuvälineenä. Vielä Mansetoria ei kuitenkaan nähdä todelliseksi vuorovaikutuskanavaksi virkamiesten ja asukkaiden välillä. Mansetorin merkitys sidosryhmille oli kuitenkin suuri uusiin osallistumispalveluihin liittyvien ideoiden etsimisen paikkana. Vakiintumista paikalliseen mediamaisemaan osoittaa se, että lähes kaikki kyselyyn vastanneet median edustajat etsivät Mansetorilta juttuaiheita. Siten Mansetorin toiminta vaikuttaa paikallisissa tiedotusvälineissä esiin nousevien aiheiden ja näkökulmien muotoutumiseen.

Sosiaalinen pääoma käsitetään tutkimuksessa kansalaisten omaehtoista toimintaa ja toimintakykyä vahvistavaksi voimavaraksi. Sosiaalinen pääoma rakentuu sosiaalisista verkostoista, normeista ja luottamuksesta, ja aiheeseen liittyvässä tutkimuksessa tarkastellaan sosiaalisia suhteita ja niiden merkitystä toiminnan perustana. Mansetorin tavoitteet ovatkin kohdistuneet verkon kehittämiseen paikallisten ihmisten yhteistoiminnan kautta, ja yhteisöllisyyden on nähty kumpuavan erityisesti verkostojen syntymisestä. Uusiin ihmisiin tutustuminen on laajentanut Mansetorilla toimivien asukkaiden sosiaalisia verkostoja ja lisännyt keskinäistä yhteydenpitoa. Yksittäisten asukkaiden välille syntyneiden verkostojen lisäksi Mansetori on onnistunut tuomaan yhteen sellaisia tahoja, jotka muuten eivät välttämättä olisi ryhtyneet yhteistyöhön.

Tutkimus osoittaa, että sosiaalisissa verkostoissa syntyvän luottamuksen, yhteistyön ja kansalaisena toimimisen vahvistumisen kautta asukaslähtöinen verkko-osallistuminen voi hyvin toimiessaan kasvattaa paikallisten asukkaiden sosiaalista pääomaa. Paikallista identiteettiä tai yhteenkuuluvuuden tunnetta Mansetori ei kuitenkaan kaupunginosissa ole onnistunut vahvistamaan. Kokemukset alueen yhteishengestä tai yhteisöllisyydestä ovat vahvistuneet lähinnä kaupunginosien nettitiimeihin kuuluvien asukkaiden kesken eikä toiminnalla saavutettu laajempaa alueellista yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Mansetorin toiminnalla pyritään tavoitteisiin, joiden saavuttaminen vie aikaa. Projektien ja niissä luotujen toimintatapojen vakiintuminen ihmisten arkielämään tapahtuu hitaasti. Verkko-osallistumisen kehittämistä rajoittavat edelleen modeemikäyttäjien suuri määrä ja tarve tietotekniikan käyttöön perehdyttävälle koulutukselle. Laajakaistayhteyksien yleistymisen voi kuitenkin tulevaisuudessa tuoda verkon osallistumispalvelut entistä useamman ulottuville.

Avainsanat: osallistuminen, vaikuttaminen, yhteisöt, kansalaiset, verkostot, sosiaalinen pääoma

Kansalaisten verkko - Sosiaalinen pääoma asukaslähtöisessä verkkojulkisuudessa

Sisältö

1. JOHDANTO.....	3
2. TUTKIMUSKOHDE JA SOSIAALINEN PÄÄOMA.....	7
2.1. MANSETORIN SIVUSTO JA TOIMINTA	7
2.2. TUTKIMUSKYSYMYKSET	10
2.3. SOSIAALISEN PÄÄOMAN KÄSITTEEN MÄÄRITTELYÄ.....	11
2.4. ERI NÄKEMYKSIÄ SOSIAALISESTA PÄÄOMASTA	15
2.5. NÄKEMYSTEN VERTAILUA	20
2.6. KANSALAISINNOVAATIOT SOSIAALISEN PÄÄOMAN KASVATAJANA.....	22
3. MANSETORIN KÄYTTÄJIEN TAUSTAT	24
3.1. TUTKIMUSAINEISTO	24
3.2. SOSIOEKONOMINEN ASEMA JA TOIMINNAN MOTIIVIT.....	28
3.3. TIETOTEKNISET TAIDOT JA VALMIUDET	33
3.4. MANSETORIN TYYPILLINEN KÄYTTÄJÄ	48
4. MANSETORIN TOIMINTAMALLIEN JA PALVELUJEN KÄYTTÖ	49
4.1. SIVUSTO ASUKKAIDEN KÄYTÖSSÄ	49
4.2. SIVUSTON KÄYTTÖ SIDOSRYHMISSÄ	63
4.3. KOKEMUKSET TOIMINNASTA JA PAIKALLISEN KESKUSTELUN KÄYTÄNNÖISTÄ	70
5. MANSETORILLA TOIMIMISEN SEURAUKSET: SOSIAALINEN PÄÄOMA	76
5.1. JULKAISEMISEN KÄYTÄNNÖT	76
5.2. SOSIAALISTEN VERKOSTOJEN MUODOSTUMINEN	79
5.3. TOIMINNAN YKSILÖLLISET JA YHTEISÖLLISET VAIKUTUKSET	87
6. KANSALAISLÄHTÖISEN TIETOYHTEISKUNNAN TOTEUTUMINEN – TAPAUS MANSETORI.....	91
LÄHTEET.....	100
LIITTEET	104

Luettelo taulukoista ja kuvista

Taulukko 1. Vastaajien työtilanne

Taulukko 2. Sidosryhmien Mansetorin toimintaan osallistumisen tavat

Kuva 1. Asukaskyselyn vastaajien ikäjakauma

Kuva 2. Asukaskyselyn vastaajat iän ja sukupuolen mukaan

Kuva 3. Sidosryhmäkyselyn vastaajien ikäjakauma

Kuva 4. Sidosryhmäkyselyn vastaajat iän ja sukupuolen mukaan

Kuva 5. Asumisaika nykyisellä alueella asukaskyselyn perusteella

Kuva 6. Tietokoneen ja Internetin käyttö Hervannan tietoyhteiskuntatutkimuksen pohjalta (Taloustutkimus oy, 2003)

Kuva 7. Internetin käyttöpaikat asukaskyselyn perusteella

Kuva 8. Tietotekniikan käyttökokemus asukaskyselyn perusteella

Kuva 9. Tietokoneen ja netin käytön tiheys asukaskyselyn perusteella

Kuva 10. Mansetoria käyttävien asukkaiden tietotekniset taidot

Kuva 11. Tietoteknisten taitojen opetteluun ja ylläpitämiseen liittyvät seikat asukaskyselyssä

Kuva 12. Internetin käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 13. Kohteet, joihin kotisivujen tekotaitoja on asukaskyselyn perusteella käytetty

Kuva 14. Tietoteknisten taitojen opettaminen muille asukaskyselyn perusteella

Kuva 15. Asukaskyselyyn vastanneiden osallistuminen Mansetorin koulutukseen

Kuva 16. Sivujen käyttöaika asukaskyselyssä

Kuva 17. Mansetori-toimintaan osallistuminen

Kuva 18. Infosivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 19. Manseyhteisöt-sivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 20. Mansefoorumien käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 21. Erilaisen kommentointitapojen käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 22. Mansemedian sivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Kuva 23. Mansetorin tunnettuus sidosryhmissä

Kuva 24. Mansetorin käyttöaika sidosryhmissä

Kuva 25. Mansetorin käyttöaika sidosryhmittäin jaoteltuna

Kuva 26. Mansetorin käyttö sidosryhmissä

Kuva 27. Mansetoriin tutustumisen kanavat sidosryhmissä

Kuva 28. Mansetorin käyttötarkoitukset sidosryhmäkyselyssä

Kuva 29. Mansetorin käyttö juttuaiheiden etsimiseen median edustajilla

Kuva 30. Mansetorin rooli päätöksenteossa

Kuva 31. Näkemyksiä Mansetorin kyselyaineiston perusteella. Kuvassa asukkaiden ja sidosryhmien mielipiteet ”samaa mieltä”-vaihtoehdosta

Kuva 32. Sivujen teon työläys asukaskyselyn perusteella

Kuva 33. Mansetorilla syntyneet uudet sosiaaliset suhteet

Kuva 34. Projektin merkitys asukkaille

Kuva 35. Toiminnan vaikutuksia asukkaille

Kuva 36. Toimintaan osallistumisen motiivit

Kuva 37. Mansetorin yhteisölliset vaikutukset asuinalueella

1. Johdanto

Kansalaisten osallistumiseen liittyvät verkkohankkeet saivat vuosituhannen vaihteessa tukea 1990-luvun tietoyhteiskuntastrategioista ja uuteen informaatio- ja viestintäteknologiaan kohdistetuista taloudellisista odotuksista. Informaatioteknologiaan liittyneet toiveet ja odotukset eivät suuntautuneet niinkään sen käyttöön kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamisessa kuin viestintätekniiikan rooliin kaikkia hyödyttävän, uudenlaisen varallisuuden lähteenä.

Tietoyhteiskuntaan pääsyn on haluttu olevan kaikkien kansalaisten oikeus, mutta tähän oikeuteen on liittynyt myös velvollisuuksia. Yhteiskunnan kehityksessä mukana pysyminen vaatii uuden viestintätekniiikan käyttötaitojen opettelua ja ylläpitämistä.

Myös kansalaislähtöisissä verkkohankkeissa näkyi sama ajatus viestintätekniiikan käyttötaitojen levittämisestä kaikkien ulottuville. Samalla korostui ajatus siitä, että ylhäältä alaspäin suuntautuvan tietoyhteiskuntakehityksen lisäksi tarvitaan ruohonjuuritason hankkeita, jotka kohdistuvat paikallisten ihmisten tarpeisiin ja kokemuksiin. Ihmisille haluttiin antaa mahdollisuus määritellä itse niitä käytäntöjä, joihin he lähtevät mukaan.

Kansalaislähtöisempiä toimintatapoja kehittämään pyrkineet verkkohankkeet ovat kuitenkin eronneet toisistaan tavoitteidensa perusteella. Kansalaisten rooli on nähty eri hankkeissa eri tavoin. Osa hankkeista on suuntautunut nimenomaan yksittäisen kansalaisen tarpeisiin, jolloin päähuomio on kiinnitetty tietokoneiden tuomiseen asukkaiden ulottuville, verkkoyhteyksien rakentamiseen ja erilaisten palvelujen tarjoamiseen verkossa. Osa hankkeista taas on keskittynyt yhteisöjen ja alueiden kehittämiseen. Näissä tapauksissa kansalaisten omiin pyrkimyksiin ja tapoihin käyttää verkkoa on suhtauduttu avoimesti ja asukkaiden toimintaa netissä on tuettu riippumatta siitä onko kyseessä ollut keskustelu vakavista poliittisista aiheista vai ylimääräisten tavaroiden myyminen kirpputorilla. (Sirkkunen 2004, 10-11.)

Osassa hankkeista pääpaino on ollut kansalaisten osallistumismahdollisuuksien ja kansalaiskeskustelun kehittämisessä. Niissä on pyritty parantamaan verkkojulkaisemisen mahdollisuuksia sekä kehittämään paikallista keskustelukulttuuria ja päätöksentekoa kansalaisten ja hallinnon välillä. Demokratian käytäntöjen kehittämiseen pyrkivät hankkeet ovat pohjautuneet kansainvälisistä verkkodemokratiakokeiluista saatuihin kokemuksiin sekä 1990-luvun lopulla

Suomen lainsäädännössä vahvistuneeseen ajatukseen osallistumismahdollisuuksien lisäämisestä. (Sirkkunen 2004, 10-11.)

Monet kansalaisosallistumista edistämään pyrkivät hankkeet ovat nyt päättyneet tai toimivat kaventuneen rahoituksen turvin. Pienentyneellä rahoituksella toimiviin hankkeisiin ei enää kohdistu samanlaista julkista huomiota kuin aiemmin. Tähän on vaikuttanut paitsi yleisen teknologiaoptimismin vähentyminen myös ruohonjuuritaso hankkeiden tulosten osoittautuminen vaatimattomammiksi kuin odotettiin (Uotinen 2003). Hankkeissa kehitetyt toimintamallit ovat usein olleet hyvin paikka- ja tilannesidonnaisia, joten niiden siirtäminen ja mallintaminen muualla ei ole onnistunut kovin helposti (Turunen 2002). Verkon osallistumispalvelujen kehityshankkeiden projektiluonteisuus myös edesauttaa kokemusten jäämistä vain projektien omiksi kokeiluiksi eikä jatkuvaa, pitkäjänteisempää kehitysprosessia vielä ole syntynyt (ks. Staffans 2004). Projektimaisuus vaikeuttaa paitsi käytännön toimintaa, myös päämääriin sitoutumista (Castells & Himanen 2001, 167).

Kansalaislähtöisten verkkoprojektien todellisen merkityksen mittaaminen on myös osoittautunut hankalaksi tehtäväksi. Tässä raportissa etsitään vastausta juuri siihen, mikä on ollut yhden paikallisen verkkohankkeen merkitys sen toteuttamiseen osallistuneille sekä hankkeen sivustoa aktiivisesti käyttäville ihmisille. Raportissa pyritään selvittämään hankkeen onnistuneisuutta kansalaisten kannalta ja tutkitaan miten verkkoa käytetään, mitä mukanaolijat ovat oppineet ja millaisia verkostoja hankkeen johdosta on syntynyt. Tutkimuksella pyritään kartoittamaan miten verkko-osallistuminen voi toimia asukkaiden toimintaresursseja tukevana tai vahvistavana tekijänä. Samalla koetetaan selvittää, onko uusia toiminnan käytäntöjä syntynyt ja miten ne ovat vaikuttaneet hallinnon tapaan suhtautua asukkaisiin. Tutkimuksella halutaan löytää vastauksia myös siihen, miten kansalaisverkkojen kehittämiseen tulisi suhtautua tulevaisuudessa. Toimivatko ne kansalaisten omin voimin vai tarvitaanko tueksi apua yhteiskunnan instituutioilta?

Verkko-osallistumisen kehittämisprojektit pyrkivät vahvistamaan asukkaiden omaehtoista toimintaa, mikä on ollut yksi tavoite myös tämän tutkimuksen kohteena olevalla Mansetorin verkkosivustolla ja sitä kehittäneellä Verkkoyhteisöjen kehittyminen -tutkimusprojektilla (ks. Sirkkunen & Kotilainen 2004). Omaehtoisen toiminnan vahvistamiseen pyritään esimerkiksi yhteistyön parantamisen, sosiaalisten verkostojen kasvattamisen ja eri tahojen välisen vuoropuhelun edistämisen kautta. Näistä eri tavoitteista voi käytännön toiminnassa lopulta muodostua sosiaalista pääomaa, joka rakentuu ihmisten välisistä verkostoista, yhteistyösuhteista ja luottamuksesta. Tässä

tutkimuksessa verkon käytön vaikutuksia tarkastellaan sosiaalisen pääoman kehityksessä, sillä Mansetorin toiminnan lähtökohdat ovat sosiaalisen pääoman vahvistamisen kannalta olennaisia.

Mansetori (<http://mansetori.uta.fi>) on kansalaisten kohtaamispaikka verkossa. Sivustoa ylläpitää Journalismin tutkimusyksikkö yhdessä tamperelaisten kaupunginosien asukkaiden ja yhteisöjen kanssa eTampere-ohjelman tuella. Kansalaislähtöisenä verkkosivustona Mansetori pyrkii asukkaiden aktiivisen toiminnan mahdollistamiseen, tukemiseen ja vahvistamiseen. Mansetorilla pyritään löytämään uusia tapoja käyttää viestintätekniikkaa, luomaan vuorovaikutteista julkista keskustelua sekä edistämään kaupunginosien yhteisöllisyyttä ja asukkaiden toimintakykyä.

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin kahdella survey-kyselyllä ja teemahaastatteluilla. Toinen kysely kohdistettiin Mansetoria käyttäville asukkaille ja toinen Mansetorin sidosryhmille, kuten paikallisille virkamiehille, luottamushenkilöille sekä elinkeinoelämän edustajille. Asukkaille suunnatun kyselyn lisäksi tehtiin seitsemän teemahaastattelua, joihin valittiin haastateltavat Mansetorilla toimivista asukkaista. Survey-kyselyillä haluttiin kartoittaa laajemmin Mansetorin käyttöä, kun taas teemahaastatteluilla haluttiin saada tarkempaa tietoa kansalaislähtöisen verkkojulkaisemisen vaikutuksista asukkaiden sosiaaliseen pääomaan. Tutkimuksen tuloksia ei voida kuitenkaan yleistää koskemaan koko Mansetorin käyttäjäkuntaa, sillä suurin osa asukaskyselyyn vastanneista henkilöistä on Mansetorin kaupunginosatoiminnassa mukana olevia ihmisiä, joiden kiinnostus kohdistuu eniten oman kaupunginosan kotisivujen käyttöön. Siten tulosten yleistäminen antaisi vääristyneen kuvan Mansetorin muiden sivujen, kuten romanisivujen tai Mansefoorumien sivujen, käytöstä, sillä sivustoa käyttävät kaupunginosien sivuista kiinnostuneiden lisäksi monista eri asioista kiinnostuneet kansalaiset.

Mansetorin etusivu.

Tutkimus koostuu johdannon lisäksi viidestä eri luvusta. Luvussa 2 esittelen tutkimuskohteen, käyn läpi tutkimuskysymykset ja käsittelen teoreettisena viitekehyksenä toimivan sosiaalisen pääoman käsitteeseen liittyvää keskustelua. Kolmannessa luvussa tarkastelen Mansetorin käyttäjien sosioekonomisia taustoja ja viestintävalmiuksia, jotka jaottelen Viherään (1999) nojautuen liittymiin, osaamiseen ja motivaatioon. Neljännen luvun muodostaa Mansetorin eri toimintamallien ja palvelujen käytön tarkastelu, ja viidennessä luvussa käsittelen Mansetorin merkitystä paikallisille yhteisöille ja toimintaan osallistuville kaupunkilaisille. Päätelmissä kokoan tutkimuksen tuloksia yhteen siitä näkökulmasta mitkä ovat kansalaislähtöisen tietoyhteiskunnan toteutumisen mahdollisuudet erityisesti Mansetorin kokemusten perusteella.

2. Tutkimuskohde ja sosiaalinen pääoma

2.1. Mansetorin sivusto ja toiminta

Mansetorin verkkosivusto perustettiin v. 1998 Journalismin tutkimusyksikön Paikallisuus verkkomediassa –tutkimusprojektin yhteydessä. Hankkeessa haluttiin korostaa paikallisuutta verkkoteknologian kehittämisessä ja kytkeä tietotekniikan kehitys ihmisten jokapäiväisiin viestintäkäytäntöihin. Projektissa keskityttiin sekä paikallisen journalismin kehittämiseen verkon avulla että kansalaislähtöisen viestinnän edistämiseen verkkokeskusteluja virittämällä ja paikallisyhteisöjen viestintää kehittämällä. (Heinonen ym. 2000, 17-19.) Mansetorin kehittämistä jatkettiin Verkkoyhteisöjen kehittyminen –tutkimusprojektissa, joka päättyi keväällä 2004.

Mansetorin sivusto jakautuu kolmeen osaan; Manseyhteisöihin, Mansefoorumiin ja Mansemediaan. Manseyhteisöistä löytyvät kaupunginosien kotisivut sekä romanien ja ulkomaalaisten verkkosivut. Mansefoorumi keskittyy erityisesti kansalaiskeskustelun synnyttämiseen sekä avoimen ja reilun osallistumisympäristön rakentamiseen. Mansemedia on kaupunginosien asioista kertova asukkaiden tekemä verkkolehti. Lisäksi Mansetorin eri osioiden sisällä on toteutettu useita pienempiä kokeiluja, joiden tavoitteena on ollut luoda uusia tai kehittää jo olemassa olevia kansalaisosallistumisen ja –keskustelun välineitä.

Kaupunginosia omien kotisivujen tekoon kannustamalla on haluttu edistää paikallisten yhteisöjen ja asuinalueiden kehittymistä, asukaslähtöistä toimintaa ja asukkaiden tietotekniikkavalmiuksien omaksumista. Mansetorin alkuvaiheessa projektissa oli mukana vain kolme kaupunginosaa, kun tällä hetkellä alueita on mukana jo 22. Kaupunginosien kotisivuja ylläpitävät paikallisen nettitiimit, jotka koostuvat vapaaehtoisista, asuinalueestaan kiinnostuneista ihmisistä. Nettitiimien koot vaihtelevat vain yhdestä tai kahdesta aktiivisesta päivittäjästä useamman hengen ryhmiin, jotka päivittävät alueen sivuja resurssiensa mukaan. Yleensä nettitiimien taustalla on paikallinen asukasyhdistys, joka ottaa sivujen ylläpidon vastuulleen. Mansetori tarjoaa kaupunginosille ilmaista verkkojulkaisemisen koulutusta sekä tarvittaessa teknistä tukea. Lähtökohtana on, että paikalliset asukkaat tekevät kaupunginosansa sivut itse omien kiinnostuksen kohteidensa perusteella. Kaupunginosasivujen lisäksi Manseyhteisöistä löytyvät romanisivut ja iTampere-sivut. Molemmat ryhmät edustavat yhteisöjä, joiden aktiivinen osallistuminen tietoyhteiskuntaan on jäänyt

Mansefoorumin sivuilla voi ottaa kantaa paikallisiin, ajankohtaisiin asioihin..

Mansemediassa paikalliset asukkaat kirjoittavat juttuja oman asuinalueensa asioista. Lähtökohtana on ollut hakea ruohonjuuritasolta paikallisia juttuaiheita, jotka eivät valtamediassa pääse julkisuuteen. Verkko yhteisöjen kehittyminen –projektin alussa kirjeenvaihtajia oli mukana kahdeksan ja projektin päättyessä 2004 keväällä kirjeenvaihtajana toimi 12 asukasta. Asukkaat ovat saaneet vapaat kädet kirjoittaa haluamista aiheista ja juttutyypit ovat vaihdelleet ajankohtaisjutuista kuvareportaaseihin, kolumneihin ja niksijuttuihin. Jutuille on ollut tyypillistä omakohtaisuus ja kirjoittajien oma persoonallinen ote. Mansemedian tutkija on toiminut kirjeenvaihtajien tukena lähinnä kielenhuoltoon, teknisiin ongelmiin ja juttujen editointiin liittyvissä asioissa. (Martikainen 2004.)

Mansemediassa kaupunginosakirjeenvaihtajat kertovat alueensa asioista.

Mansetorilla on synnytetty uusia kansalaistoiminnan muotoja, joista esimerkkinä juuri Mansemedia, jossa kaupunginosakirjeenvaihtajat tuottavat paikallisia uutisia verkkoon. Samalla on kehitetty uusia toimintamalleja tukevia sovelluksia, kuten Linux-ympäristössä toimiva avoimen lähdekoodin julkaisujärjestelmä. Esimerkkejä kansalaiskekseliäisyydestä Mansetorilla ovat kestävän kehityksen vaalikone, Osallistujan opas ja aloitejärjestelmä. Kestävän kehityksen vaalikone toteutettiin vuoden 2000 kunnallisvaaleihin ja sen tarkoituksena oli tuottaa äänestäjille tietoa ehdokkaiden mielipiteistä kestävän kehityksen eri teemoihin liittyen. Osallistujan oppaaseen koottiin tietoa erilaisista kansalaisosallistumiseen liittyvistä asioista. Aloitejärjestelmän kehittämisen lähtökohtana oli luoda asukkaille mahdollisuus työstää ideoistaan aloitteita ja lähettää ne sähköisesti kaupungin hallintoon.

2.2. Tutkimuskysymykset

Civic innovations and digital applications (CIDA) –hankkeen keskeisenä päämääränä on ollut tutkia Mansetorilla syntyneitä uusia kansalaistoiminnan muotoja ja arvioida eri tahojen kokemuksia yhteisöllisyyttä tukevista digitaalisista sovelluksista. Tutkimushankkeessa on koottu empiriseen aineistoon perustuvaa tietoa tamperelaisen verkkoyhteisön sosiaalisista ja kulttuurisista vaikutuksista.

CIDA-hankkeen keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

- Mitkä Mansetorin kansalaislähtöisistä toimintamalleista (civic innovations) ja digitaalisista sovelluksista (digital applications) on koettu onnistuneiksi?
- Kuinka Mansetorilla toimineet ihmiset ovat käyttäneet verkkoa hyväkseen paikallisten asioiden käsittelyssä?
- Miten toiminta vaikuttaa siihen osallistuvien asukkaiden sosiaaliseen pääomaan?
- Mitä Mansetorista saadut kokemukset kertovat kansalaislähtöisen tietoyhteiskunnan toteutumisen mahdollisuuksista?

Tavoitteena oli selvittää keitä Mansetorin käyttäjät ovat ja millaiset Mansetorin tarjoamat toiminnot koetaan hyödyllisiksi. Tutkimuksella halusin kartoittaa myös Mansetorin roolia ja vaikutusta asukkaiden aktivoimisessa ja sosiaalisten verkostojen muokkaamisessa. Halusin saada selville, miten asukkaat käyttävät verkkoa toimintansa tukena ja miten se parhaiten palvelee sekä yksilöiden että yhteisöjen tarpeita. CIDA-hankkeessa kerättyä tutkimustietoa voidaan käyttää kansalaislähtöisten toimintamallien kehittämiseen niin tietoverkoissa kuin niiden ulkopuolellakin.

Kansalaislähtöisillä toimintamalleilla tarkoitan Mansetorin toimintaa varten luotuja toiminnan tapoja, kuten kaupunginosakirjeenvaihtajien ja kaupunginosien nettitiimien toimintamalleja. Digitaaliset sovellukset käsitän tässä tutkimuksessa erilaisiksi Mansetorilla toteutetuiksi verkon osallistumispalveluiksi, joita ovat esimerkiksi keskustelupalsta, avoimen lähdekoodin julkaisujärjestelmä, kestävän kehityksen vaalikone, osallistujan opas ja järjestösivut.

2.3. Sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelyä

Mansetori-projektissa verkon kehittämisen kohteena ovat olleet yhdessä toimivat ihmiset eikä niinkään yksilöiden palveleminen. Hankkeessa haluttiin kehittää muun muassa erilaisten paikallisten yhteisöjen toimintaa ja niissä syntyvää yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ymmärrettiin erityisesti yhdessä tekemiseksi, yhteishengen muodostumiseksi ja ihmisten välille syntyviksi sekä kiinteiksi että heikoiksi verkostoiksi. Verkostojen ja yhdessä toimimisen nähtiin parantavan ihmisten toimintakykyä ja samalla sosiaalista pääomaa.

Esimerkiksi asuinalueen kehittämisprojekti tai uuden paikallisen toimintamallin esittely ei lähde käytännössä kunnolla käyntiin, mikäli paikalliset asukkaat eivät koe sitä merkitykselliseksi (ks. Rannikko 2000). Niinpä Mansetorin kansalaislähtöinen verkkojulkisuuskin tarvitsee paikallisia,

asiasta kiinnostuneita asukkaita, jotka ovat valmiita sitoutumaan toimintaan. Yhteinen toiminta voi vähitellen tuottaa vaikutusta, jota Robert Putnam (1993) kutsuu sosiaalisen pääoman yhteydessä hyväksi kehäksi. Hyvä kehä aikaansaa yhteistyön tehostumista eli myönteistä vaikutusta paikallisyhteisöjen toiminnalle. Yhteisen toiminnan vahvistumisen kautta asukkaiden sosiaalinen pääoma kasvaa.

Teemaan sisältyy näkemys kansalaistaidoista sosiaalisen pääoman kasvattajana. Nykyään osallistuminen vaatii kansalaisilta yhä enemmän erilaisia taitoja, kuten kykyä keskustella, tehdä yhteistyötä ja hallita uuden informaatio- ja viestintätekniiikan käyttö. Kansalaistaitojen hallitseminen ja niiden hyödyntäminen kasvattavat kulttuurista ja sosiaalista toimintakykyä ja muodostavat siten sosiaalista pääomaa. Tässä tutkimuksessa käsitän sosiaalisen pääoman asukkaiden toimintaa tukevaksi voimavaraksi, joka vahvistaa kansalaisena toimimisen edellytyksiä. Sosiaalisella pääomalla on monia ilmenemismuotoja, ja asukkaiden toiminnassa se ilmenee esimerkiksi lisääntyneenä aktiivisuutena, rohkeutena osallistua ja toimia yhteistyössä eri tahojen kanssa, laajentuneina sosiaalisina verkostoina, vahvistuneena yhteenkuuluvuuden tunteena sekä yksilöllisten taitojen kehittymisen kautta. Näkökulma voi sisältää puutteita ja tulkintani herättää eriäviä näkemyksiä, mutta epämääräisyys ja rajaamisen vaikeus on yleisesti todettu sosiaalisen pääoman käsitteen vaikeudeksi (ks. esim. Ruuskanen 2001; Hellsten 1998; Kajanoja 1998). Tässä luvussa esittelen käsitteen monista eri tulkinnoista ja näkemyksistä muutamia, jotka useimmin nousevat esiin aiheeseen liittyvässä tutkimuksessa.

Sosiaalisen pääoman käsitteellä tarkoitetaan sosiaalisen rakenteen ulottuvuuksia, kuten verkostoja, normeja ja luottamusta. Samalla kun nämä ulottuvuudet edistävät eri tahojen ja yksiköiden välistä vuorovaikutusta, ne myös tehostavat tavoitteiden toteutumista. (Ruuskanen 2001, 1.) Sosiaalista pääomaa tarkasteltaessa tutkitaan sosiaalisia suhteita ja niiden merkitystä sosiaalisen toiminnan lähtökohtana (mm. Coleman 1988).

Terminä sosiaalinen pääoma on ollut käytössä esimerkiksi talous- ja yhteiskuntatieteissä jo 1800-luvulta alkaen. Taloustieteissä käsitettä on tosin käytetty eri merkityksessä kuin 1980-1990-luvuilla alkaneessa keskustelussa, jossa korostetaan sosiaalista rakennetta ja sen aineettomia ominaisuuksia sosiaalisen pääoman muodostumisessa. 1980-1990-luvuilla todettiin, että myös sosiaalisella toimintaympäristöllä on vaikutusta talouden kehitykseen, hyvinvointiin ja yhteiskuntien suorituskykyyn. Aiemmin päähuomio kohdistui ainoastaan fyysiseen pääomaan sekä työvoiman laatuun ja määrään. (Ruuskanen 2001, 2.)

Sosiaalisen pääoman tutkimus on laajentunut viime vuosina eri tieteenaloille. Käsitteen nousemiseen keskusteluun on vaikuttanut eritoten talouden ja kulttuurin kansainvälistyminen ja globalisaatiokehitys. Tämä on herättänyt kysymyksiä paikallisyhteisöjen merkityksestä ja niiden selviytymismahdollisuuksista. (Ruuskanen 2001.) Tutkimuksissa ei ole keskitytty vain sosiaalisen pääoman vaikutuksiin inhimillisen pääoman (ks. Coleman 1988) kehittämisessä vaan myös sen taloudellisiin, alueellisiin (ks. Putnam 1993) ja kansallisiin vaikutuksiin. (Nahapiet & Ghoshal 1998). Nykyisessä merkityksessään sosiaalisen pääoman periaatteet korostavat yhteiskunnan hyvää hallinnointia, sosiaalista koheesiota, elinvoimaista kulttuuria ja luottamusta. Sosiaaliselle pääomalle läheisiä käsitteitä ovat inhimillinen, kulttuurinen ja osaamispääoma. Sosiaalisen pääoman käsitteessä otetaan tarkasteluun mukaan myös yhteisölliset suhteet ja verkostot, kun taas esimerkiksi inhimillinen pääoma rajataan vain yksilön ominaisuuksien ja resurssien tarkasteluun. (Hellsten 1998, 34, 38.)

Sosiaalisesta pääomasta ovat kirjoittaneet muiden muassa Robert Putnam, James Coleman, Pierre Bourdieu ja Michael Woolcock. Woolcock (2000, 37) määrittelee sosiaalisen pääoman ”yhteiskunnan sosiaaliin rakenteisiin juurtuneiksi normeiksi ja sosiaalisiksi suhteiksi, jotka mahdollistavat ihmisiä koordinoimaan toimintaansa haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi”. Coleman (1988) korostaa sosiaalisten verkostojen kiinteyttä sekä informaatiokanavien ja luottamuksen merkitystä sosiaalisen pääoman rakentumisessa. Myös Granovetter (1985a, 490) kirjoittaa henkilökohtaisten suhteiden merkityksestä luottamuksen rakentumisessa. Putnam korostaa sosiaalisen pääoman moniulotteisuutta. Putnam (1993; 2000) painottaa sosiaalista pääomaa enemmän yhteisön tai maantieteellisen alueen ominaisuutena, kun taas Coleman ja Granovetter korostavat sosiaalisen pääoman merkitystä yksilön resurssina.

1980-luvulla yhteiskuntatieteissä sosiaalisesta pääomasta käydyssä keskustelussa voidaan erottaa kaksi eri suuntaa. Bourdieun (ks. Ruuskanen 2001) mukaan toimijat voivat käyttää erilaisissa kamppailuissa resurssinaan taloudellista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. Coleman (1988) puolestaan on korostanut sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden ja verkostojen merkitystä luottamuksen ja erilaisten normien ja käyttäytymissäntöjen muodostamisessa sekä ylläpitämisessä. (Ruuskanen 2001.) Myös Putnamilla sosiaalinen pääoma muotoutuu verkostojen, normien ja luottamuksen kautta, sillä ne helpottavat eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja toimintaa kaikkien yhteiseksi hyväksi.

Hjerppen (1998, 17) mukaan sosiaalisen pääoman tarkastelussa voidaan painottaa joko sosiaalista koheesiota, jota syntyy yhteiskunnan hyvän hallinnoinnin johdosta tai elinvoimaista kulttuuria ja kansalaisyhteiskuntaa. Näiden nähdään joko edistävän tai hidastavan yhteiskunnan tuottavuutta ja tehokkuutta. Voipio (2000, 101) yhdistää sosiaalisen pääoman kestävä kehityksen mahdollisuuksiin ja niiden etsimiseen. Hän korostaa yhteistyön ja verkostojen merkitystä yhteiskunnan muutoksiin sopeutumisessa ja uusien näkökulmien ja innovaatioiden etsimisessä. Luottamuksen ja tasavertaisuuden kautta muutoksiin on helpompaa sopeutua.

Ruuskanen (2001) jakaa sosiaalisen pääoman lähteisiin, tuotoksiin ja mekanismeihin. Lähteitä voivat olla sosiaaliset verkostot, normit, rationaalisuus ja ryhmän sisäinen identiteetti. Tuotoksina nähdään valvonnan ja sen tarpeen väheneminen, vapaamatkustamisen väheneminen ja tehokas informaation välitys. Tuotoksia välittävinä mekanismeina toimivat luottamus ja kommunikaatio. Tärkeää on sekä toisiin henkilöihin että instituutioihin kohdistuva luottamus. Kommunikaation ohessa tapahtuvan pelkän informaation välityksen lisäksi toimijoiden tulisi ymmärtää toisiaan (Ruuskanen 2001, 46). Hyyryläinen ja Rannikko (2000, 191) näkevät sosiaalisen pääoman rakentumisen kannalta keskeisinä luovan aloitteellisuuden ja yhteistyössä muodostuvat käytännön luottamuksen sidokset.

Vaikka eri kirjoittajat ja tutkijat ovat yhtä mieltä siitä, että vuorovaikutussuhteet ja –verkostot ovat sosiaalisen toiminnan voimavara, sosiaalisen pääoman tarkasta määritelmästä on eri näkemyksiä. Käsitettä on kritisoitu sen laajuudesta ja epämääräisyydestä (Ruuskanen 2001; Woolcock 2000). Joidenkin mielestä sitä ei välttämättä edes pitäisi erottaa omaksi pääoman lajikkeeksi, koska se ei tuota mitään konkreettista. Kritiikkiä on kohdistettu myös siihen, että käsitteen alle tunnutaan sijoittavan lähes mikä tahansa positiivisesti virittynyt asia tai ilmiö (Ruuskanen 2001, 51). Yhtenä ongelmana sosiaalisen pääoman tarkastelussa on pidetty sitä, että siitä tehdyt tutkimukset on toteutettu hyvin erilaisissa kulttuureissa eritoten pohjoismaista kulttuuria ajatellen. Sosiaalisen pääoman eri ulottuvuudet ja niiden merkitys voivat vaihdella eri yhteiskunnissa. (Siisiäinen 2003; Kajanoja 1998.) Siisiäisen (2003, 215) mukaan käsitteen teoreettisessa tarkastelussa tulisi huomioida sekä konfliktit että konsensus, jotta päästäisiin organisoituneiden intressien tarkastelusta tutkimaan kansalaisten arkielämän käytäntöjä. Sosiaalisen pääoman mittaamisessa hankaluuksia on tuottanut kattavien muuttujien löytäminen (Iisakka, http://www.stat.fi/tk/el/sospaaoma_sospaa.html).

2.4. Eri näkemyksiä sosiaalisesta pääomasta

Sosiaalisen pääoman ulottuvuudet

Nahapiet ja Ghoshal (1998, 243-244) erottelevat sosiaalisen pääoman kolmeen eri ulottuvuuteen: *rakenteellinen* (structural), *relatiivinen* (relational) ja *kognitiivinen* (cognitive) ulottuvuus. Kaikilla kolmella ulottuvuudella on kuitenkin yhteisiä liitoskohtia. Kirjoittajat käyttävät rakenteellista ulottuvuutta viitattaessaan sosiaaliseen pääomaan kaikkien eri toimijoiden välisten yhteyksien ja verkostojen kattoteemana. Tärkeitä näkökulmia rakenteellisessa ulottuvuudessa ovat muun muassa verkostojen välisten yhteyksien ja kiinnittymiskohtien olemassaolo tai puuttuminen ja verkostojen muodostuminen.

Rakenteellisen ja relatiivisen ulottuvuuden erottelussa kirjoittajat viittaavat Granovetterin (ks. Nahapiet & Ghoshal 1998, 244) kirjoituksiin. Termillä *relational embeddedness* Granovetter tarkoittaa sellaisia henkilökohtaisia suhteita, joita ihmiset ovat kehittäneet pitkällisen vuorovaikutuksen kautta. Relatiivinen ulottuvuus keskittyykin yksilöiden käyttäytymiseen vaikuttaviin ihmisten välisiin suhteisiin, kuten ystävyys-suhteisiin. Sosiaalisten suhteiden kautta tavoitellaan sosiaalisuutta ja hyväksyntää. Relatiivisen ulottuvuuden tärkeitä teemoja ovat luottamus ja luottamuksenarvoisuus, normit, sanktiot, identiteetti ja identifiointuminen. Kognitiivisella ulottuvuudella viitataan niihin voimavaroihin ja lähtökohtiin, jotka tuottavat jaettuja tulkintoja ja merkitysjärjestelmiä eri osapuolten keskuudessa. (Nahapiet ja Ghoshal 1998, 244.)

Sosiaalisen pääoman eri muodoille on yhteistä se, että ne muokkaavat yhtä sosiaalista rakennetta ja tekevät ihmisten välisiä toimintoja ja yhteyksiä helpommiksi tämän rakenteen sisällä. Sosiaalista pääomaa ei kuitenkaan ole helppo jäljittää, sillä esimerkiksi ystävyys-suhteet ja velvollisuudet eivät helposti siirry ihmisiltä toisille (Nahapiet ja Ghoshal 1998).

Sosiaalinen pääoma yhteisöllisenä tai alueellisenä resurssina

Putnam liittää sosiaalisen pääoman alueiden paikallishallinnon tarkasteluun ja selvittää tunnetussa tutkimuksessaan Italian eri alueiden paikallishallinnon toimintakykyä. Hänen mukaansa paikallishallinto toimii tehokkaammin alueilla, joilla sosiaalinen pääoma on suurta eli ihmiset ovat aktiivisia ja vuorovaikutuksessa keskenään. (Putnam 1993; Helliwell & Putnam 1995, 304.) Putnam (1993, 173-174) korostaakin horisontaalisten verkostojen, kuten asukasyhdistysten ja

urheiluseurojen merkitystä sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Hän näkee tiheiden kommunikaatioverkostojen edesauttavan yhteisöjen toimintaa yhteiseksi hyväksi, kun taas vertikaaliset verkostot sitä vastoin eivät ylläpidä yhteistyötä tai sosiaalista luottamusta.

Putnamin (1993, 87-91) mukaan kansalaisuudelle tyypilliset piirteet kansalaisyhteiskunnassa liittyvät aktiiviseen osallistumiseen julkisiin asioihin ja niiden käsittelyyn. Kansalaisyhteisölle ovat ominaisia horisontaaliset vuorovaikutuksen ja yhteistyön suhdeverkostot. Aktiiviset ihmiset auttavat ja kunnioittavat toisiaan ja luottavat toisiinsa. Yhtenä sosiaalisuuden mittarina Putnam pitää järjestöjen toiminnan elävyyttä.

Putnamin mukaan Italiassa sellaisilla alueilla, joilla kansalaisuuden tunne ja kansalaisten aktiivisuus on suurinta ("most civic"), kuten Emilia-Romagnassa, kansalaiset osallistuvat erilaisten järjestöjen toimintaan ja seuraavat aktiivisesti paikallista mediaa. Alueilla, joilla kansalaistoiminta on vähäisempää ("least civic"), kuten Calabriassa, ihmiset eivät ole niin kiinnostuneita järjestöissä toimimisesta ja paikallisesta mediasta. Putnam puhuukin alueiden sivilisoitumisesta.

Sivilisoituminen on suurinta juuri niillä alueilla, joilla kansalaisten aktiivisuus on suurta. (Putnam 1993, 97.)

Alueellisen hallinnon toiminta on hyvin paljon sidoksissa sosiaalisessa ja poliittisessä elämässä kansalaisten osallistumisen ja toiminnan määrään. Tehokkaimmin toimiva hallinto löytyy alueilta, joilla toimii useita järjestöjä, ihmiset seuraavat aktiivisesti lehtiä, ovat kiinnostuneita politiikasta ja äänestävät tietyn asian puolesta henkilöuskollisuuden sijaan. Suuri sivilisoitumisen aste luo siis myös suurta sosiaalista pääomaa ja edistää hallinnon toiminnan tehokkuutta. (Putnam 1993, 98-99, 115.) Alueilla, joilla ilmenee sosiaalista pääomaa, asukkaat luottavat toisiinsa ja uskovat virkamiesten toimivan rehellisesti ja tasapuolisesti. Tällaisilla alueilla sosiaalisia ja poliittisia verkostoja kuvaa horisontaalisuus eikä hierarkisuus, mikä taas on tyypillistä hallinnon verkostoille. (emt, 115.)

Sosiaalisen pääoman muut muodot kuten sosiaaliset normit ja verkostot, kasvavat ja lisääntyvät käytössä, mutta vähenevät silloin kun niitä ei hyödynnetä. Muista pääoman lajeista sosiaalinen pääoma eroaa siten, että sitä syntyy muun sosiaalisen aktiviteetin tai aktiivisuuden oheistuotteena. Verkostot parantavat ihmisten välistä luottamusta, kommunikointia ja informaatiokanavien toimintaa. Tiivis sosiaalinen rakenne edistää toimivan yhteistyön ja luottamuksen syntymistä sosiaalisen ryhmän jäsenten välillä. Mitä suurempi luottamuksen taso yhteisössä on, sitä

todennäköisempää on yhteistyöhön ryhtyminen. Luottamus lisää yhteistyötä ja yhteistyö edelleen luottamusta. Tätä Putnam kutsuu hyväksi kehäksi. Huolimatta vertikaalisten verkostojen tiheydestä ja tiivyydestä, ne eivät voi ylläpitää sosiaalista luottamusta ja yhteistyötä samalla tavoin kuin horisontaaliset sidokset. (Putnam 1993, 170-174.)

Luottamuksen ja sitoutumisen kannalta parhaana vuorovaikutuksen muotona voidaan pitää tilannetta, jota kutsutaan sosiaalisesti sulkeutuneisuudeksi. Tällä tarkoitetaan sosiaalista rakennetta, joka perustuu molemminpuolisiin suhteisiin ja on tiivis. Mikäli toimijat eivät ole tasavertaisia, ei tiiviskään rakenne toimi yhteistyön ja luottamuksen lisäämiseksi. (Johanson 2000, 144-145.) Putnam (2000, 19) esittelee myös termin kansalaishyve (civic virtue), jonka ymmärrän osallistumisessa tarvittaviksi kansalaistaidoiksi ja edellytyksiksi. Voimakkaimmin kansalaishyveet ilmenevät tiheissä, vastavuoroisuuteen perustuvissa sosiaalisissa suhteissa.

Putnamin ajatukset ovat keränneet paljon kritiikkiä ja muun muassa hänen historian tulkintaansa ja sosiaalisen pääoman indikaattoreitaan on arvosteltu. Lisäksi hänen pohdinnoistaan puuttuu valtion roolin sekä intressiristiriitojen ja epäluottamuksen tarkastelu. (Ruuskanen 2001, 24-25.)

Sosiaaliset verkostot ja luottamus

Coleman näkee sosiaalisen pääoman ihmisten välisinä suhteina ja verkostoina. Colemanin mukaan fyysisen ja inhimillisen pääoman lajien ohella sosiaalinen pääoma mahdollistaa tuottavaa toimintaa. Esimerkiksi ryhmä, jonka jäsenet luottavat toisiinsa, kykenee saavuttamaan paljon enemmän kuin ryhmä, jossa luottamusta ei esiinny. (Coleman 1988, 100-101.) Sosiaalinen pääoma merkitsee Colemanille resurssia, joka on joko toimijan käytössä tai itse toiminnan resurssi (Hellsten 1998, 29-30).

Colemanin (1988, 98, 100-101) mukaan sosiaalinen pääoma määritetään sen tehtävän kautta. Sosiaalinen pääoma koostuu erilaisista yksilöistä, joille on yhteistä se, että ne kaikki rakentuvat tietyistä sosiaalisen rakenteen osista tai näkökulmista, ja mahdollistavat tiettyjä toimintoja rakenteen sisällä. Muiden pääoman lajien ohella myös sosiaalinen pääoma mahdollistaa sellaista tavoitteiden saavuttamisen, joihin muuten ei voitaisi yltää.

Sosiaalisen pääoman kolme eri muotoa ovat: 1. vastavuoroisuuteen liittyvät velvoitteet, odotukset ja luottamus, 2. informaatiokanavat ja 3. normit ja sanktiot. Sosiaaliseen rakenteeseen liittyvät

vastavuoroisuuden velvoite, odotus ja luottamus perustuvat siihen luottamukseen, että palveluksiin vastataan ja velvollisuuksia noudatetaan. Eri sosiaalisissa rakenteissa nämä ilmenevät erilaisina, sillä yksilöiden tarpeet ja odotukset sekä kyvyt avun tarjoamiseen ja pyytämiseen eroavat. (Coleman 1988, 102-103.)

Toisena sosiaalisen pääoman muotona Coleman erottaa informaatiokanavat. Informaatio muodostaa toiminnan perustan ja tietoa voidaan hankkia käyttämällä sosiaalisia suhteita. Tämä sosiaalisiin suhteisiin liittyvä (sosiaalisen) pääoman muoto siis tuottaa informaatiota, jota voidaan käyttää hyväksi toiminnassa ja sen käynnistämisessä. Kolmantena muotona Coleman erottaa normit ja sanktiot. Tehokkaat olemassa olevat normit luovat pääosin voimakasta sosiaalista pääomaa, minkä ansiosta esimerkiksi tietyillä alueilla voi turvallisesti liikkua öisin. (emt, 104.)

Tietyt sosiaalisen rakenteen muodot ovat Colemanin (1988, 105) mukaan erityisen tärkeitä tiettyjen sosiaalisen pääoman lajien/muotojen aikaansaamisessa. Jotta normeja noudatettaisiin, tulee yhteisön olla sulkeutunut ja tiheistä sosiaalisista verkostoista koostuva. Sulkeutuneisuus aikaansaa tehokkaampaa tarkkailua ja valvontaa, mikä puolestaan edistää normien noudattamista. (Coleman 1988 sit. Ruuskanen 2001, 17.)

Normien ylläpitäjänä verkostojen tehtävä on myös välittää informaatiota. Ristiriitaista tässä on se, että sulkeutuneessa yhteisössä tieto ei helposti välity ulkopuolelle ja ulkopuolelta. Sen sijaan Granovetter (1973) korostaa sitä, että yhteisön kontrollia heikentävät ”heikot siteet” avaavat yhteisöä uuden tiedon välitykselle. Colemanin ajatusten puutteena voikin pitää sitä, että hän ei ota huomioon mahdollisia intressiristiriitoja tai valtaa (Ruuskanen 2001).

Granovetter (1985a, 490) painottaa henkilökohtaisten suhteiden ja verkostojen merkitystä luottamuksen rakentumisessa. Luottamusta rakennettaessa suuri merkitys on saadulla informaatiolla, minkä vuoksi luotettavan ihmisen mielipidettä arvostetaan, ja sen pohjalta voidaan tehdä ratkaisuja.

Granovetter kirjoittaa, että taloudellisessa toiminnassa luottamusta rakennettaessa sosiaalisten suhteiden merkitys on suurempi kuin institutionaalisten järjestelyjen. Hän toteaa kuitenkin, että henkilösuhteiden merkitystä vähentää suhteiden erilaisuus ja se, että ne saattavat johtaa petoksiin, epäilyihin ja opportunistisiin. Sosiaaliset suhteet eivät siis täysin takaa luottamuksen rakentumista, vaan voivat johtaa myös konflikteihin. Talouselämässä sosiaaliset suhteet ovat yritysten välistä

hierarkiaa tai auktoriteetti- ja markkina-asemaa tärkeämmässä roolissa talouden järjestyksen säilyttämisessä. (Granovetter 1985a, 491, 501.)

Uusien verkostojen luomisessa Granovetter (1973) painottaa heikkojen siteiden merkitystä. Yksilöiden jo olemassa oleva tuttavapiiri on usein melko vakaa ja pysyvä, kun taas satunnaiset, heikot linkit eli uudet tuttavat voivat toimia linkkeinä uusiin verkostoihin ja laajempaan informaatioon.

Tutkimusnäkökulmia sosiaaliseen pääomaan

Woolcock (2000, 30-35) erottelee tutkimusten perusteella neljä tapaa ymmärtää sosiaalinen pääoma. Nämä ovat kommunitaristinen näkökulma, verkostonäkökulma, institutionaalinen näkökulma ja synerginen näkökulma. Suositussa, mutta kapeassa *kommunitaristisessa* näkökulmassa paikallisten organisaatioiden kuten yhdistysten, kansalaisryhmien ja epävirallisten verkostojen välille pyritään rakentamaan kollektiivista toimintaa. Toiminnan kautta syntyy luottamusta ja vastavuoroisuutta edellyttäviä normeja. Tätä mitataan yhdistysten esiintymistiheydellä. Tässä näkökulmassa oletetaan, että sosiaalinen pääoma on aina positiivista, ja että sillä on aina myönteisiä vaikutuksia yhteisöön. Usein kommunitaristisessa ajattelussa jää huomiotta se seikka, että esimerkiksi tiiviissä kyläyhteisössä asukkaiden asiat ovat kaikkien tiedossa ja toimia seurataan tarkasti. Tämä saattaa aiheuttaa sosiaalisen pääoman lisääntymisen sijaan asukkaiden ahdistuneisuutta.

Verkostonäkökulma pyrkii ottamaan huomioon sosiaalisen pääoman hyvät ja huonot puolet. Ihmisten välisiä yhteyksiä ja verkostoja (horisontaalisesti ja vertikaalisesti) sekä organisaatioiden välisiä ja sisäisiä suhteita pidetään tärkeinä. Sosiaalisen pääoman etujen ja haittojen välinen jännite otetaan huomioon. Woolcock kirjoittaa, että Granovetterin (1973) mukaan verkostonäkökulmassa huomioidaan vahvat horisontaaliset siteet, joiden avulla yhteisöt saavat tunteen identiteetistä ja yhteisistä päämääristä. Lisäksi ymmärretään, että ilman heikkoja tai sosiaalisia rajoja ylittäviä siteitä vahvat siteet voivat kuitenkin saada aikaan ahtaisten ryhmäkohtaisten etujen tavoittamiseen tähtääviä tilanteita. (Woolcock 2000, 33.)

Institutionaalisen näkökulman mukaan sosiaalisia rakenteita ja sosiaalista pääomaa muokkaavat sosiaalinen ja poliittinen ympäristö. Tämä mahdollistaa yhteistyön ja vastavuoroisuuden

kehittymisen. Sosiaalisen pääoman merkitys laajennetaan muodollisiin organisaatioihin, kuten valtionhallintoon. (emt, 34.)

Synergianäkökulmassa korostetaan, että julkisten instituutioiden, yksityisten yritysten ja sosiaalisten verkostojen aikaansaannokset riippuvat toisistaan. Kehitys nähdään luontaisesti ristiriitaisena ja kiistanalaisena eli poliittisena prosessina, jossa valtiolla on merkittävä rooli. Kiistoja ei kuitenkaan aina voita voimakkain tai vallakkain, vaan myös pienempien ryhmien toiminta on merkityksellistä. Sosiaalisten ryhmien mahdollisuuksiin toimia etujensa puolesta vaikuttaa paljolti se, miten ne ovat sidoksissa muodollisiin instituutioihin. Näkökulmassa huomioidaan sosiaalisten suhteiden huonot ja hyvät puolet ja sosiaalisen pääoman myönteiset ja kielteiset tuotokset. Synergianäkökulman mukaan tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan sekä ylhäältä-alas että alhaalta-ylös suuntautuvia toimenpiteitä. Woolcock itse näkee synergianäkökulman käytettävissä olevan empiirisen aineiston pohjalta perustelluimpana näkökulmana sosiaaliseen pääomaan. (emt, 34-37.)

2.5. Näkemysten vertailua

Sosiaalisen pääoman eri tulkinnoista eniten hämmennystä ovat aiheuttaneet Bourdieun ja Putnamin tulkinnat. Bourdieun kirjoituksissa sosiaalinen pääoma on yksilön voimavara, mutta esimerkiksi Putnam, Kajanoja ja Simpura puolestaan korostavat kyseistä käsitettä yhteisön voimavarana. (Voipio 2000.)

Coleman, Burt ja Putnam korostavat sosiaalisen pääoman yleistä luonnetta, mutta jättävät käsittelemättä kulttuurin ja yhteiskunnan segmentoitumisen erilaisiksi identiteettiryhmiä. Bourdieu ja Portes taas korostavat kontekstisidonnaisuutta. Woolcockin mukaan on huomioitava myös ryhmien väliset intressiristiriidat ja ryhmien kyky ajaa omia tavoitteitaan, sillä ryhmien kapasiteetti edistää etujaan riippuu siitä, miten ne ovat sitoutuneita muodollisiin instituutioihin. (Ruuskanen 2001, 34.)

Johanson erottaa sosiaalisen pääoman keskustelussa kaksi pääsuuntausta, rakenteellisten erojen mallin (Burt) ja tiiviin sosiaalisen rakenteen mallin (Coleman). Burtin mukaan hajanaisen sosiaalisen rakenteen avulla yksilö voi kerätä itselleen kontrolli- ja informaatioetuja. Colemanin mukaan taas tiiviiden sosiaalisten suhteiden avulla saadaan aikaan luottamusta ja sitoutumista yhteistyöhön. (Johanson 2000, 139-140.)

Burt (ks. Johanson 2000, 141) käyttää rakenteellisten aukkojen (structural holes) mallissaan verkostanalyysiä uudella tavalla ja uusien näkemysten muodostamiseen. Tämän rakenteellisten aukkojen mallin perustana ovat heikot suhteet ja niiden voimavarat (ks. Granovetter 1973). Malli perustuu siihen, että heikkojen linkkien eli satunnaisten suhteiden välillä tieto välittyy sellaisten sosiaalisten ryhmien välillä, jotka eivät ole juuri tekemisissä keskenään. Informaatiota saa kerättyä nopeimmin sellainen henkilö, joka yhdistää irrallisia ryhmiä. Johanson kirjoittaa, että rakenteelliset aukot parantavat tiedon saatavuutta, nopeuttavat tiedonkulkua ja lisäävät potentiaalisten suosittelijoiden määrää. Näin aukot kytkeytyvät tiedonkulkuun. (Johanson 2000, 141.)

Rakenteellisten aukkojen mallissa ja sosiaalisen sulkeutuneisuuden mallissa on siis nähtävissä selkeitä eroja, sillä esimerkiksi luottamusta ei synny rakenteellisen aukon tilanteessa. Tiivis rakenne voi aiheuttaa haittoja puolestaan esimerkiksi yksilön vapauden vähentyessä. Johansonin mukaan sosiaalisen rakenteen kehittämisessä onkin tärkeää ottaa huomioon vaikuttavat tilannetekijät. (Johanson 2000, 145 -147.)

Sosiaaliseen pääomaan liittyviä hyviä puolia ovat luottamuksen, tuen ja yhteistyön lisääntyminen sekä tehokkaasti toimiva hallinto. Sosiaalinen pääoma auttaa kansalaisia ratkaisemaan helpommin yhteiset ongelmat, ja se voi edistää yhteisöjen kehittymistä luottamuksen ja yhteydenpidon kautta. Sosiaalisen pääoman myönteisiin seurauksiin sisältyy myös yksilön oman näkökulman laajentuminen. Huonoihin seuraamuksiin voidaan liian tiukan valvonnan ja yksilön vapauden vähentymisen ohella lukea korruption esiintyminen. (Putnam 2000, 21, 288.)

Ryhmien vuorovaikutuksen ja verkoston tiiviyn väärinkäytöstä Putnam (2000, 21) mainitsee esimerkkinä yhden asian liikkeen ja nimby-ilmiön¹. Myös Coleman (1988, 98) on havainnut tiettyjen sosiaalisen pääoman muotojen kaksijakoisuuden eli sosiaalinen pääoma voi ilmetä joko haitallisena tai hyödyllisenä asiasta riippuen. Ryhmässä syntyvä vahva yhteenkuuluvuuden tunne ja identifioituminen voivat rajoittaa ryhmän avoimuutta informaatiolle ja vaihtoehtoisille tekemisen tavoille. Tällöin sosiaalinen pääoma tuottaa pikemminkin yhteisöllistä sokeutta (Nahapiet & Ghoshal 1998). Negatiivisiin vaikutuksiin sisältyy myös vapaamatkustajuuden ongelma, jolloin hyödynnetään muiden ihmisten luottamusta.

¹ Nimby-lyhenne tulee sanoista not in my backyard.

2.6. Kansalaisinnovaatiot sosiaalisen pääoman kasvattajana

Tässä tutkimuksessa ymmärrän sosiaalisen pääoman paikallisten ihmisten toiminnan resurssiksi eli toimintakykyä kasvattavaksi voimavaraksi. Sosiaalista pääomaa kasvattavana tekijänä voidaan pitää kansalaisinnovatiivisuutta tai –kekseliäisyyttä (civic innovation).

Käsitteellä kansalaisinnovatiivisuus tarkoitetaan toimintaa, joka johtaa kansalaisten toimintakyvyn ja yhteisöjen osallistumisvalmiuksien ja –taitojen parantamiseen ja siten myös demokratian edistämiseen. Kansalaisten ja järjestöjen tekemä kehittytyö, kansalaiskekseliäisyys, vahvistaa ihmisten toimintakykyä ja auttaa paikallisten ongelmien ratkaisemisessa. Oleellisena osana kansalaisinnovatiivisuuteen sisältyy yhteistyö eri toimijoiden, kuten hallinnon kanssa. Kansalaiskekseliäisyys tai kansalaisinnovaatioihin liittyvä kehitysprosessi käynnistyykin usein hallinnon aloitteesta tai vaatii hallinnon tukea. (Sirianni & Friedland 2001, 13-14.)

Sirianni ja Friedland (2001) näkevät kansalaiskekseliäisyyden erityisesti sosiaalisen oppimisen kannalta. Kun kansalaiskekseliäisyyttä tarkastellaan pitkäkestoisena oppimisprosessina, voidaan selvittää miten osallistuvat kansalaiset, yhteisöjen organisaattorit ja eri alojen asiantuntijat ovat toimineen monimutkaisten ongelmien parissa. Samalla voidaan ottaa huomioon myös muuttuneiden poliittisten ja organisatoristen kontekstien vaikutus toimintaan. Osallistuminen johtaa oppimiseen, sillä osallistuminen kasvattaa kansalaisten tietoisuutta poliittisesta järjestelmästä, tietoutta omista toimintamahdollisuuksista ja -kyvystä sekä laajentaa kansalaisten näkökulmaa yhteisen hyvän havaitsemiseksi. (Sirianni ja Friedland 2001, 20-23.)

Sirianni ja Friedland (2001, 70) korostavat asukasyhdistysten merkitystä paitsi omaan alueeseen liittyvissä asioissa, kuten kaavoituskysymyksiin vaikuttamisessa, myös muiden erilaisten asukkaiden omaehtoisten toiminnan muotojen vahvistamisessa. Asukkaiden ja hallinnon välisen luottamuksen rakentajan roolissa ovatkin usein asukasyhdistykset. Yhteisöjen erilaisilla sosiaalisilla verkostoilla ja toimijoilla, kuten juuri asukasyhdistyksillä, on ollut suuri merkitys uusien demokraattisten metodien kehittäessä sekä vanhojen sosiaalisen pääoman muotojen, kuten uskonnollisten yhdistysten, ohjaamisessa uusiin tehtäviin (emt, 79).

Mansetorilla toteutettuja kansalaisinnovaatioita ovat esimerkiksi Mansemedian kaupunginosakirjeenvaihtajien toiminta, Mansefoorumiin osallistujan opas, kestävän kehityksen vaalikone ja aloitejärjestelmä. Myös Tesoman asukasraadien verkkosivut Mansefoorumilla tarjoavat

esimerkin siitä miten kansalaiset voivat käyttää verkkoa toimintansa tukena ja ideoidensa esittelyssä julkisesti. Tällaisia asukkaiden toimintakykyä lisääviä innovaatioita tutkimalla voidaan selvittää myös sosiaalisen pääoman rakentumista paikallisyhteisöissä.

Lähdin tässä tutkimuksessa arvioimaan sosiaalista pääomaa aiemmin mainitsemieni sosiaalisen pääoman ilmenemismuotojen pohjalta. Mansetorin kansalaisverkkohankkeessa koin sosiaalisen pääoman rakentuvan nimenomaan kansalaisten sosiaalisissa verkostoissa, yleisessä aktiivisuudessa, paikallisten asioiden seuraamisessa, osallistumisesta ja vaikuttamisesta kiinnostumisessa, omien mielipiteiden ja niiden perusteiden selvittämisessä ja uudelleen puntaroimisessa jne. Näihin asioihin pääsin parhaiten pureutumaan asukkaiden kanssa tehdyissä teemahaastatteluissa, jotka mahdollistivat lisäkysymykset kiinnostavista seikoista. Kyselyssä lähdin kartoittamaan sosiaalista pääomaa kokoamalla lomakkeeseen kysymyksiä muun muassa vastaajien sosiaalisten suhteiden muodostumisesta ja niiden määrästä, tavoista ja välineistä seurata paikallista julkista keskustelua, luottamuksesta julkisiin instituutioihin ja niiden toimintaan sekä uskosta kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin. Ongelmaksi muodostui kyselyn pituus, joka vielä useiden kysymysten karsimisen jälkeenkin jäi hyvin pitkäksi. Tämä saattoi vaikuttaa osittain kyselyyn vastaamiseen. Kohderyhmänä oli kuitenkin joukko Mansetorin toimintaan sitoutuneita ja siitä kiinnostuneita ihmisiä, joiden toivoin vastaavan kyselyyn sen pituudesta huolimatta.

Lomakkeesta jäi pois sosiaalisen pääoman selvittämisen kannalta tärkeitä kysymyksiä, mutta tutkimuksen koossapysymisen vuoksi näkökulmaa oli rajattava. Aiemmissa sosiaalista pääomaa selvittäneissä tutkimuksissa, joihin tutustuin, kysymykset saattoivat olla hyvin monialaisia ja niitä oli runsaasti, mikä ei ollut tässä tutkimuksessa mahdollista eikä tarkoituksenmukaista (ks. esim. http://www.statistics.gov.uk/about_ns/social_capital/default.asp). Keskityin kysymyksissä niihin teemoihin, joiden uskoin olevan merkityksellisiä tämän kansalaisverkkohankkeen kohdalla.

3. Mansetorin käyttäjien taustat

3.1. Tutkimusaineisto

Kyselyaineistot

Tutkimuksen aineisto koottiin survey-kyselyllä ja teemahaastatteluilla. Tuloksia vertasin muun muassa Oppivat seutukunnat (Osku) –projektin tutkimuksiin, Tampereen kaupungin www-käyttäjäkyselyyn, Hervannan EU-ohjelmaan sisältyneen HerPro-hankkeen teettämiin hervantalaisten osallistumista ja tietotekniikan käyttöä käsitteleviin tutkimuksiin² sekä aiempaan Mansetoria käsittelevään tutkimukseen (esim. Heinonen ym. 2000; Kaivonen 2002; Sirkkunen & Kotilainen 2004). Lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu Mansetorin käyttötilastoja, jotka löytyvät osoitteesta <http://mansetori.uta.fi/cgi-bin/awstats/awstats.pl>.

Mansetorin käyttöä selvitettiin kahdelta kohderyhmältä, joista toinen sisälsi useampia vastaajajoukkoja. Ensimmäinen kysely rajattiin Mansetoria käyttäviin ja siellä toimiviin asukkaisiin, kun taas toinen kysely lähetettiin tamperelaisille virkamiehille, luottamushenkilöille sekä elinkeinoelämän edustajille, joihin sisältyivät myös paikallisen median edustajat. Molemmat kyselylomakkeet löytyvät raportin liitteistä. Asukaskyselyn kohteena on siis aktiivisesti Internetiä käyttävä joukko paikallisia asukkaita, joilla on muita ihmisiä enemmän kiinnostusta uuden viestintäteknikan käyttöön osallistumisessa ja yhdessä tekemisessä. Kyselyn tuloksia ei tästä syystä voi suoraan verrata muuhun tietoyhteiskuntatutkimukseen, sillä kyselyn kohderyhmäksi valikoitunut tietty, aktiivinen porukka ei vastaa täysin keskivertoa netin käyttäjää. Tuon muiden tutkimusten tuloksia kuitenkin esiin kohdissa, joissa se mielestäni on olennaista ja voi toimia jonkinlaisena vertailupohjana tämän tutkimuksen tuloksille.

² Sitran rahoittamaa Oppivat seutukunnat –projektia edelsi Oppiva Ylä-Karjala –hanke, jonka tarkoituksena oli laajentaa väestön tietoyhteiskuntavalmiuksia. V. 2002-2003 käynnissä ollut Oppivat seutukunnat –hanke pyrki laajentamaan Oppiva Ylä-Karjala –projektin aloittamaa työtä ja siirtämään Pohjois-Karjalan projekteissa saatuja kokemuksia kahdeksalle uudelle alueelle. (Nurmela, Hokka, Öörni 2002.) Hervannan HerPro-hankkeella pyrittiin puolestaan Hervannan viihtyisyyden, vetovoiman, yhteisöllisyyden ja kansalaistoiminnan parantamiseen. Jotta toimenpiteet ja projektit pystyttiin kohdentamaan mahdollisimman hyvin hervantalaisia hyödyttäväksi, projektissa teetettiin useita alueeseen liittyviä tutkimuksia. (<http://www.hervanta.fi/ie/herpro/index.html>, 17.3.2004)

Kysely asukkaille toteutettiin 27.10.2003 - 10.11.2003. Vastausajaksi asetettiin ensin yksi viikko, jonka jälkeen vastaamatta jättäneille lähetettiin muistutusviesti. Vastaajille lähetettiin sähköpostitse kunkin henkilökohtaisen vastauslomakkeen verkko-osoite. Kohderyhmä muodostettiin Mansetorilla toimivien asukkaiden avulla. Lähestyin ensin Mansetorin kaupunginosien yhteyshenkilöitä ja pyysin heitä nimeämään ihmisiä, jotka ovat olleet toiminnassa mukana. Kaupunginosien yhteyshenkilöiden ja heidän ehdottamiensa henkilöiden lisäksi kysely lähetettiin Mansemedian kirjeenvaihtajille sekä niille Mansefoorumin nettitiimin listalla oleville henkilöille, jotka olivat olleet mukana toiminnassa viime vuosina. Kysely lähetettiin myös Mansetorin koulutuksiin vuosien varrella osallistuneille.

Lomake lähetettiin kaikkiaan 153 henkilölle, joista 73 vastasi siihen. Vastausprosentiksi muodostui noin 48 %. Vastausprosenttia voidaan pitää melko hyvänä, jos sitä verrataan esimerkiksi HerPro-projektin Hervannan osallistumistutkimukseen, jossa vastausprosentiksi muodostui 27 (Häkli, Laakkonen & Randell 2003). Sitran Oppivat Seutukunnat -tutkimuksessa vastausprosentti oli korkeampi, 60,6 (ks. Nurmela ym. 2002). Samaa tasoa Mansetorin asukaskyselyn kanssa oli Sitran Nuorten Suomi 2001 -hankkeen kyselyn vastausprosentti, 49,7 % (Kurikka 2002).

Toinen kysely tehtiin 7.1.2004 - 21.1.2004. Se toteutettiin samalla tavoin kuin asukaskysely eli viikon kuluttua ensimmäisestä pyynnöstä lähetettiin muistutusviesti vastaamatta jättäneille. Sidosryhmille suunnattu kysely lähetettiin yhteensä 140 henkilölle, ja siihen vastasi 62 henkilöä. Vastausprosentti oli 44 %, mitä voidaan myös pitää melko hyvänä tuloksena esimerkiksi luottamushenkilöiden nykyään saamien kommentointipyyntöjen runsauteen verrattuna. Suhteellisen hyvän vastausprosentin saamista saattoi edesauttaa se, että kyselyn kohderyhmänä oli osaksi Mansetorin yhteistyötahot. Kysely lähetettiin kaikille Tampereen kaupungin luottamushenkilöille, joiden sähköpostiosoite löytyi kaupungin verkkosivuilta ja joillekin virkamiehille.

Virkamiehet valittiin muun muassa viestintäyksiköstä, ympäristövalvontayksiköstä, katuyksiköstä, puistoyksiköstä ja kaavoitusyksiköstä, koska näiden yksikköjen toiminta liittyy Mansetorilla käsiteltäviin teemoihin. Mukana oli myös kaupunginkirjaston ja työväenopiston edustajia. Yksikköjen valintaan vaikutti myös se, että ne olivat toimineet Mansetorin kanssa yhteistyössä. Kyselyn saaneiden joukossa oli sekä päällikkötason että työntekijätason vastaajia. Myös elinkeinoelämän edustajien valinta rajattiin Mansetorin kanssa yhteistyötä tehneisiin ja toiminnan tunteviin tahoihin. Vastaajaryhmien valintatapaan vaikutti se, että kyselyllä haluttiin selvittää nimenomaan Mansetorin sivujen käyttöä.

Molemmat kyselylomakkeet testattiin ennen lähettämistä Mansetorin projektiryhmässä sekä ulkopuolisilla henkilöillä. Tilastollisen tarkastelun kannalta tutkimuksen aineisto jäi pieneksi. Tutkimuksen tarkoituksena on ollut keskittyä nimenomaan Mansetorin käyttäjiin ja tekijöihin, joista varsinkin tekijöiden joukko on myös todellisuudessa suhteellisen pieni. Siten aineisto kuvaa Mansetorin käyttäjä- ja tekijäpohjaa hyvin, ja lisäksi tulosten perusteella voi löytää yleisempiä suuntalinjoja kansalaisten tietoyhteiskunnan kehityksestä ja sen rakentamisen ongelmista. Tarkastelin aineistoa tilastollisesti pääosin suorien jakaumien ja ristiintaulukoiden avulla. WWW-kyselylomakkeet laativat Mansetorin sovellussuunnittelija Niklas Vainio ja harjoittelija Hanna-Mari Nurmikolu. Raportin kuvioissa vastaajien lukumäärä (n) vaihtelee, mikä johtuu kyselylomakkeen kysymyksiin vastanneiden määrän vaihtelusta.

Asukaskyselyn kysymykset kohdistuivat muun muassa tietokoneen ja Internetin käyttöön, käyttöaikaan, käyttötarkoituksiin ja taitoihin. Kysymyksillä haluttiin selvittää mitkä ovat Mansetorin käyttäjien tietotekniset valmiudet ja verrata niitä muuhun kotimaiseen tietoyhteiskuntaa käsittelevään tutkimukseen. Vastaajien sosiaalisia suhteita kartoitettiin, jotta saataisiin selville millaisia verkostoja Mansetoriin liittyy ja miten aktiivisesti ihmiset ovat vuorovaikutuksessa asuinalueellaan. Verkostojen tarkastelu nähtiin olennaiseksi, koska ne ovat tärkeitä sosiaalisen pääoman muodostumisen kannalta. Mansetorin käyttöä selvitettiin muun muassa kysymyksillä käytön tiheydestä, käytetyistä sivuista ja käyttöpaikasta ja -ajasta. Erilaisilla väittämillä pyrittiin selvittämään Mansetorin roolia ja merkitystä kansalaislähtöisessä osallistumisessa.

Ainoastaan Mansetorin toimintaan osallistuville kaupunkilaisille suunnatuissa kysymyksissä käsiteltiin vastaajan omaa toimintaa Mansetorilla ja toiminnan vaikutuksia vastaajalle henkilökohtaisesti sekä hänen edustamalleen yhteisölle. Kyselyyn sisältyi myös kaikille vastaajille suunnattuja kysymyksiä paikallisten tiedotusvälineiden käytöstä, aktiivisuudesta erilaisissa järjestöissä tai tapahtumiin osallistumisessa sekä kysymyksiä yleisemmin osallistumisen merkityksestä. Sosiaaliin verkostoihin, yleiseen aktiivisuuteen ja vuorovaikutukseen liittyvillä kysymyksillä haluttiin selvittää sosiaalisen pääoman rakentumista kansalaisten omaehtoisessa toiminnassa.

Sidosryhmille suunnatussa lomakkeessa kartoitettiin Mansetorin käyttöä ja sivuston tunnettuutta. Kyselyssä oli osin samoja muun muassa osallistumista ja paikallisia tiedotusvälineitä käsitteleviä kysymyksiä kuin asukaskyselyssä. Sidosryhmäkyselyssä haluttiin selvittää tarkemmin miten eri

ryhmät käyttävät Mansetoria tällä hetkellä oman työnsä apuna tai miten vastaajan edustama organisaatio voisi hyödyntää Mansetoria.

Haastatteluaineisto

Vaikka tilastollisella tutkimusotteella saadaan yleistettävää tietoa laajemmasta joukosta, ei kyselylomakkeen avulla päästä tarkemmin kiinni vapaaehtoistoiminnan problematiikkaan ja käytännön ongelmien ja haasteiden käsittelyyn (ks. Hirsjärvi & Hurme 2001, 34-37).

Teemahaastatteluilla halusinkin syventää asukaskyselyssä käsiteltyjä teemoja, nostaa esiin muutamia tuloksia aineistosta ja käydä niitä läpi Mansetorin toimijoiden kanssa. Haastateltavat valitsin kyselyyn vastanneiden Mansetorin tekijöiden joukosta niin, että jokaisesta Mansetorin osiosta haastattelin toimintaan osallistuvia kaupunkilaisia.

Haastattelurunko muodostui samoista teemoista kuin asukaskyselyn lomakkeessa (liite 1), mutta painotukset vaihtelivat. Toisia teemoja, kuten sivujen tekemisen käytäntöjä, käytiin läpi tarkemmin kuin haastateltavien tietoteknisiä valmiuksia. Käytän haastatteluja tässä tutkimusraportissa täydentämään ja syventämään kyselystä esiin nousevia seikkoja. Haastattelujen pohjalta pyrin vahvistamaan kyselyn tuloksia ja selvittämään kyselystä nousseita jatkokysymyksiä. Kuljetan haastatteluaineistoa kyselyaineiston rinnalla koko raportin ajan ja nostan haastatteluhavaintoja esiin kohdissa, joissa ne voivat auttaa tarkentamaan tai selittämään kyselyn tuloksia.

Haastatelluista henkilöistä osa toimii Mansetorilla useammassa tehtävässä. Haastatelluista kaksi henkilöä tekee tai on tehnyt Mansefoorumien sivuja, kolme Mansemedian sivuja ja kolme oman kaupunginosan nettisivuja. Haastateltavat valittiin kyselyyn vastanneiden joukosta siten, että kaikki Mansetorin eri osiot tulisivat edustetuiksi. Koska haastatteluja tehtiin seitsemän kappaletta, ei niiden tuloksista voida vetää suoraan laajoja päätelmiä. Niiden tarkoituksena ei ollut tuottaa yleistettävää tietoa Mansetorin käytöstä, vaan haastatteluilla halusin selvittää Mansetori-toiminnan merkitystä paikallisille yhteisöille ja toimintaan osallistuville yksittäisille kansalaisille.

Laadullisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita, tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja antaa tilaa tutkittavien omille näkökulmille (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2002, 152-155).

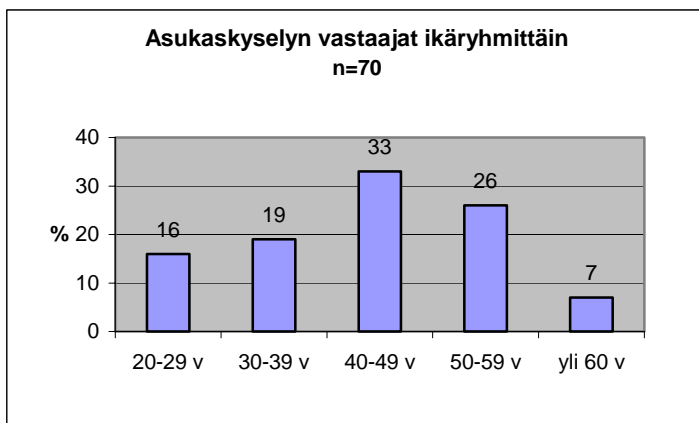
Haastatellut henkilöt edustivat molempia sukupuolia (kaksi miestä, viisi naista) ja olivat iältään pääosin keski-ikäisiä, mutta mukana oli myös sekä nuorempia että jo eläkkeellä olevia henkilöitä.

Lähes kaikki heistä ovat asuneet Tampereella ja nykyisellä asuinalueellaan suhteellisen kauan ja olleet mukana Mansetorin toiminnassa vähintään vuoden. Haastatteluista poimittuja sitaatteja olen käyttänyt siellä täällä selventämään ja elävöittämään tekstiä. Sitaateissa H-merkintä tarkoittaa haastateltavaa ja T-merkintä tutkijaa. Olen muokannut sitaatteja tarvittaessa hieman luettavampaan muotoon. Muutokset ovat liittyneet lähinnä täytesanojen ja toistamisen poistamiseen kommentteista. Joissakin kohdissa olen kommenttia selkeyttääkseni lisännyt sitaattiin sanoja hakasulkeissa.

3.2. Sosioekonominen asema ja toiminnan motiivit

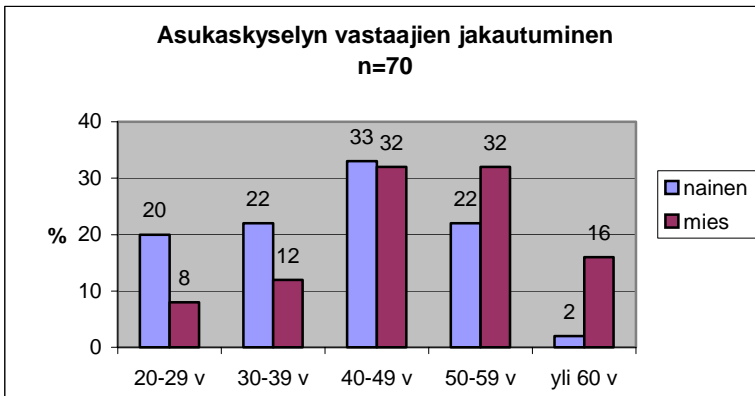
Naisten osuus asukaskyselyn vastaajista on noin 63 % ja miesten noin 37 %. Nuorin asukaskyselyn vastaaja oli 20-vuotias ja vanhin 72-vuotias. Iältään vastaajat painottuivat suurelta osin 40-60 ikävuoden väliin ja vastaajien keski-ikä oli noin 48 vuotta (kuva 1). Tämä kuvaa hyvin Mansetorin tekijäjoukkoa, joka koostuu suurelta osin keski-ikäisistä tai vähän vanhemmista henkilöistä. Sekä kaupunginosien yhteyshenkilöissä että Mansemedian kirjeenvaihtajissa on hieman enemmän naisia kuin miehiä. Mansefoorumin osalta sukupuolten välinen jakauma on tällä hetkellä lähes puolet ja puolet. Vastaajista 33 kertoi olevansa mukana Mansetorin toiminnassa.

Aineiston edustavuutta Mansetorin kaikkien käyttäjien kannalta on vaikeampi arvioida. Aktiiviset käyttäjät löytyvät kuitenkin mitä luultavimmin kyselyn kohderyhmästä, sillä Mansetorin laajempi tunnettuus on vielä suhteellisen vähäistä. Sekä asukas- että sidosryhmäkyselyn kohderyhmät pyrittiin valitsemaan niin, että ne kattaisivat mahdollisimman hyvin Mansetorin potentiaaliset käyttäjät.

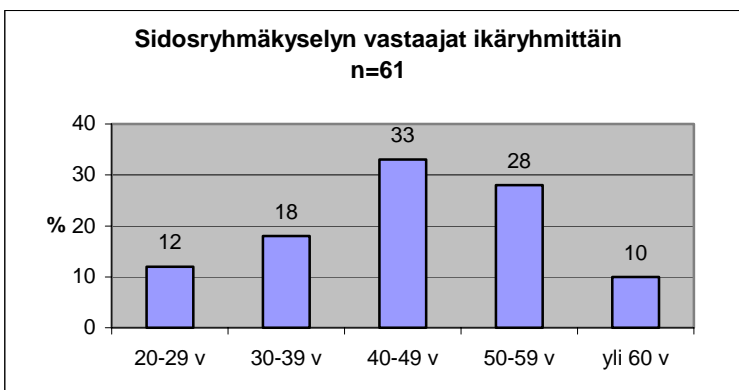
Kuva 1. Asukaskyselyn vastaajien ikäjakauma

Sukupuolen ja iän mukaan tarkasteltuna miehillä vastausprosentti painottui hieman enemmän vanhempiin ikäluokkiin, mutta naisilla vastausprosentti oli suurin keski-ikäisillä vastaajilla (kuva2).

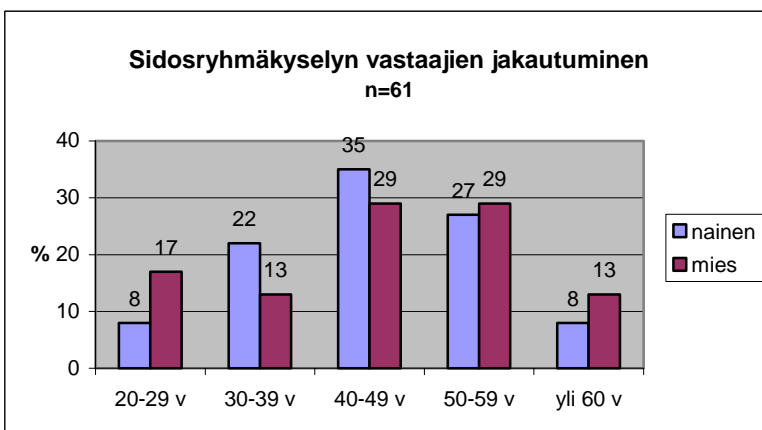

Kuva 2. Asukaskyselyn vastaajat iän ja sukupuolen mukaan

Myös sidosryhmissä kyselyyn vastanneet ovat iältään enimmäkseen keski-ikäisiä ja naiset ovat vastaajajoukossa enemmistönä (naisia 61 %, miehiä 39 %). Sidosryhmien osalta kysely ei kuitenkaan suoraan kerro käyttäjistä, sillä kohderyhmässä saattoi olla myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät käytä tai tunne Mansetoria.

Kuva 3. Sidosryhmäkyselyn vastaajien ikäjakauma

Kuva 4. Sidosryhmäkyselyn vastaajat iän ja sukupuolen mukaan

Eniten sidosryhmäkyselyyn vastanneissa on kaupungin luottamushenkilöitä (27 kpl) ja toiseksi eniten virkamiehiä (20 kpl), jotka molemmat tosin muodostivat suurimmat ryhmät jo kyselyn vastaanottajajoukossa. Luottamushenkilöistä eniten vastauksia tuli Kokoomuksen (9 kpl) ja SDP:n (9 kpl) puolueryhmistä. Kolmanneksi eniten vastauksia saatiin vihreiltä (4 kpl). Median edustajia vastanneista on 12 ja muita yritysten/elinkeinoelämän edustajia 1 kpl.

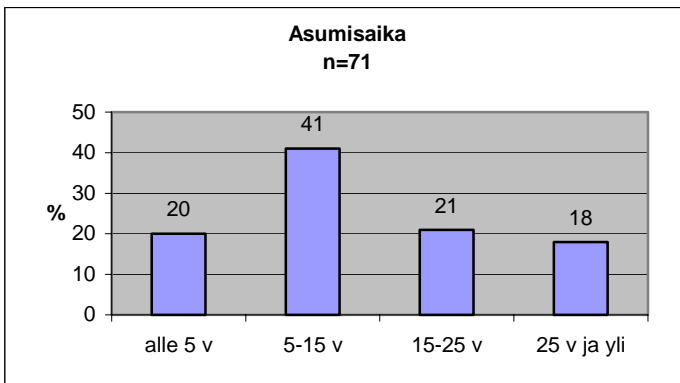
Asukaskyselyn vastaajista suurin osa on korkeimmalta koulutukseltaan lukion tai ammatillisen koulun käyneitä, mutta vastaajajoukossa on paljon myös korkeakoulutettuja. Hieman yli puolet vastaajista oli vastaushetkellä ansiotyössä. Seuraavaksi eniten oli eläkeläisiä ja kolmanneksi eniten työttömiä tai lomautettuja. Ryhmään muu olivat itsensä sijoittaneet muun muassa työharjoittelijat, työllistetyt, yhdistelmätuella työskentelevät, freelancerit sekä opiskelijat, jotka tekevät osa-aikatyötä.

Taulukko 1. Vastaajien työtilanne

<i>Työtilanne</i>	<i>%</i>
Ansiotyössä	59
Eläkeläinen	11
Työtön/lomautettu	10
Muu	7
Yrittäjä	6
Opiskelija/koululainen	6
Äitiys/vanhempainlomalla	1
Yhteensä	100, n=73

Asukkaiden talouksista noin puolet on talouksia, joissa täysi-ikäisen kyselyyn vastanneen lisäksi asuu toinen täysi-ikäinen henkilö, mutta ei alle 18-vuotiaita henkilöitä (ei alaikäisiä taloudessa, 56 % vastaajista). Alle 18-vuotiaiden määrää taloudessa kysyttiin sen vuoksi, että haluttiin selvittää miten paljon Mansetorin tekijöissä ja toimijoissa on ihmisiä, joilla on lapsia. Tämä vaikuttaa melko suorasti vapaaehtoistyöhön käytettävissä olevan ajan määrään eli tässä tapauksessa esimerkiksi Mansetorin sivujen tekemiseen käytettävään aikaan.

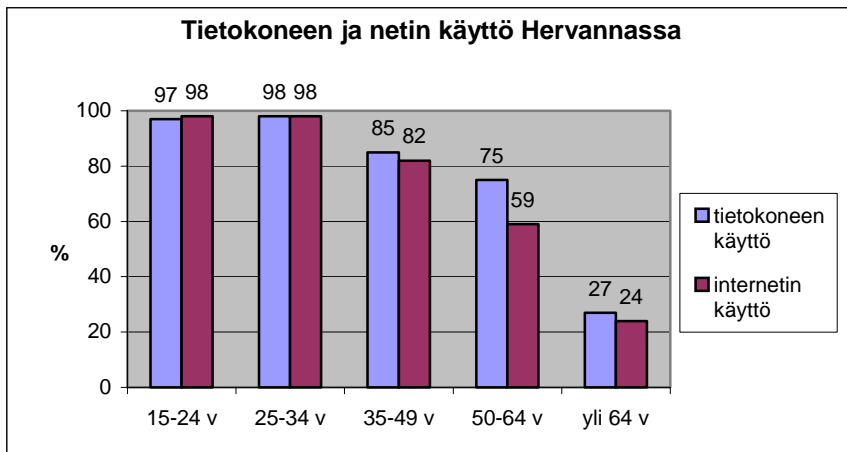
Eniten kyselyyn tuli vastauksia Teiskosta (13 % kaikista vastauksista), Ikurista (11 %) sekä Tesomalta ja Pispalasta (molemmat 9 %). Lähes puolet vastaajista on asunut alueella 5-15 vuotta. Asumisaajan keskiarvo oli noin 15 vuotta.

Kuva 5. Asumisaika nykyisellä alueella asukaskyselyn perusteella

Kyselyjen perusteella Mansetorin käyttäjäjoukko on suurelta osin keski-ikäistä ja nuorten käyttäjien määrä on melko vähäinen. Tekesin vuonna 1999 ilmestyneeseen ”Internet suomalaisten arjessa” - tutkimukseen verrattuna Mansetorin käyttäjät eroavat ikänsä perusteella jonkin verran keskimääräisestä suomalaisesta tietokoneen ja Internetin käyttäjästä. Tutkimuksen mukaan 15-24-vuotiaista yli kolme neljäsosaa käyttää tietokonetta, kun taas vanhemmissa ikäryhmissä käyttö on vähäistä. Internetin käyttäjien keski-ikä noudatteli samaa linjaa, sillä käyttäjien iän keskiarvo oli tutkimuksessa 33 vuotta. 15-24-vuotiaat käyttivät vuoden -99 raportin mukaan enemmän verkkoa kuin muut ikäryhmät. Samassa tutkimuksessa ilmenee myös sähköpostin käytön vähäisyys vanhemmilla ikäluokilla. (Tekes 1999, 21-23.) Tuloksia verrattaessa täytyy toki huomioida olosuhteiden muuttuminen ja tietoyhteiskunnan kehitys viiden vuoden ajanjaksolla vuodesta 1999 vuoteen 2003. Luvut eivät siis ole täysin verrannollisia, mutta osoittavat Mansetorin käyttäjien erityispiirteitä.

Hieman uudempaa ja paikallisempaa vertailupohjaa antaa Hervannasta tehty tietoyhteiskuntatutkimus. Yleisintä tietokoneen ja Internetin käyttö on alle 34-vuotiailla hervantalaisilla, joista lähes kaikki käyttävät näitä välineitä. Käyttö vähenee vanhemmissa ikäryhmissä. (Taloustutkimus oy, 2003.)

Kuva 6. Tietokoneen ja Internetin käyttö Hervannan tietoyhteiskuntatutkimuksen pohjalta (Taloustutkimus oy, 2003).

Sitran Nuorten Suomi 2001 –tutkimuksessa selvitettiin 18-26-vuotiaiden nuorten tietotekniikan käyttöä ja myös kyseisen tutkimuksen mukaan nuoret ikäryhmät käyttävät vanhempia enemmän sekä tietokonetta että nettiä, sillä vain neljä prosenttia vastanneista nuorista ei käytä tietokonetta ja kahdeksan prosenttia Internetiä (Kurikka 2002). Myös Nurmela ym. (2002) vahvistaa Oskututkimuksessa tietokoneen käytön suuntauksen. Kurikan (2002) mukaan nuorten Internetin käytössä painottuu verkon viihdekäytön, kuten tietokonepelien pelaamisen merkitys. Tämä selittää osaksi Mansetorin sivuja käyttävien nuorten vähäisyyttä.

Mansetorin sivujen käyttäjät poikkeavat siis edellä mainittujen tutkimusten perusteella selvästi netin käyttäjien joukosta yleensä. Myös Mansetorin sivujen tekijät painottuvat keski-ikäisiin ihmisiin, vaikka esimerkiksi kansalaisjärjestöissä toimii paljon nuoria. Käyttäjä- ja tekijäryhmien painottumista vanhempiin ikäryhmiin on tapahtunut kuitenkin myös muissa osallistumismahdollisuuksien parantamisessa tähtäävissä projekteissa. Esimerkiksi Nettimaunulaa koskevassa Taloustutkimuksen tekemässä seutu- ja kansalaisverkon käyttökyselyssä Nettimaunulan käyttäjien ikäjakauma painottui vanhempiin ikäluokkiin. Vastaajissa oli eniten yli 60-vuotiaita ja vähän alle 30-vuotiaita (<http://www.oskut.net/tutkimus/maunula.pdf> , 2.4.2004).

Osallistumismahdollisuuksien parantamista on usein kritisoitu siitä, että se antaa entistä paremmat mahdollisuudet pienelle äänekkäälle vähemmistölle oman äänensä esiin nostamiselle. Kaikkien kansalaisten vaatiminen osallistumaan on kuitenkin kyseenalaista, sillä ihmiset ovat kiinnostuneet eri asioista. Vaikuttamaan pyrkiviä ja yleensä aktiivisia ihmisiä yhdistää usein halu yhdessä toimimiseen ja itsensä toteuttamiseen. Heillä on siihen myös aikaa, koska kokevat toimintansa tärkeäksi.

Eri-ikäisillä ihmisillä toiminnan taustalla olevat motiivit vaihtelevat. Nuoria innostaa osallistumaan usein yleinen etu, arvot ja yhteisten asioiden puolesta toimiminen eivätkä he välttämättä innostu laajojen paikallisten teemojen käsittelystä. Mansefoorumilla laajoja aiheita on tarjottu esimerkiksi demokratia-sivuilla, mutta sivuilta on löytynyt myös nuorien opiskelijoiden ylläpitämiä, tiettyihin aiheisiin rajattuja keskusteluaiheita ja sivustoja. Työttömät sen sijaan saattavat hakea toiminnallaan sisältöä elämäänsä ja eläkeläiset ovat puolestaan usein vahvasti sidoksissa asuinalueeseensa ja haluavat edistää sen asioita. Kyselyaineiston perusteella kaupunginosan asioiden seuraaminen ja asioihin vaikuttaminen kiinnostavatkin eniten vanhempia ihmisiä. Toki kaikilla eri ryhmillä toiminnan taustalla on halu vaikuttaa yhteisen asian puolesta.

Sosiaalisen pääoman kannalta Mansetori tarjoaa varttuneemmille ihmisille mahdollisuuden tavata muita ihmisiä ja luoda uusia sosiaalisia verkostoja. Kyselyn mukaan noin puolet sivujen käyttäjistä asuu talouksissa, joissa ei asu lapsia. Lasten poismuutto tuo lisääntyntä vapaa-aikaa eli aikaa itselle ja omille kiinnostuksen kohteille. Sosiaalisten kontaktien ylläpitoa ja mahdollisuutta itsensä toteuttamiseen voidaan pitää yhtenä seikkana, mikä houkuttelee vanhempia ihmisiä toimimaan Mansetorilla ja samalla vahvistamaan sosiaalista pääomaansa.

Mansetorin käyttäjien joukkoa voidaan pitää pienenä ja epäedustavana. Se koostuu kuitenkin osittain sellaisista ryhmistä, joiden välinen yhteistyö voisi muussa tapauksessa olla suhteellisen vähäistä. Mansetoria ei pidäkään arvioida vain sen lukumääräisen käyttäjäjoukon perusteella vaan tarkastella tarkemmin yhteistyöryhmiä ja niiden yhteisen toiminnan sisältöjä. Mansetorin toimijat tulevat yhteiskunnan perinteisten eliittiryhmien ulkopuolelta ja pyrkivät toiminnallaan tekemään eri ryhmiä tunnetuksi. Vielä toiminnassa syntyvä kansalaisten sosiaalinen pääoma ei kuitenkaan ole levinnyt laajemmalle, sillä esimerkiksi asuinalueilla konkreettiseen toimintaan on saattanut osallistua hyvinkin pieni joukko ihmisiä.

3.3. Tietotekniset taidot ja valmiudet

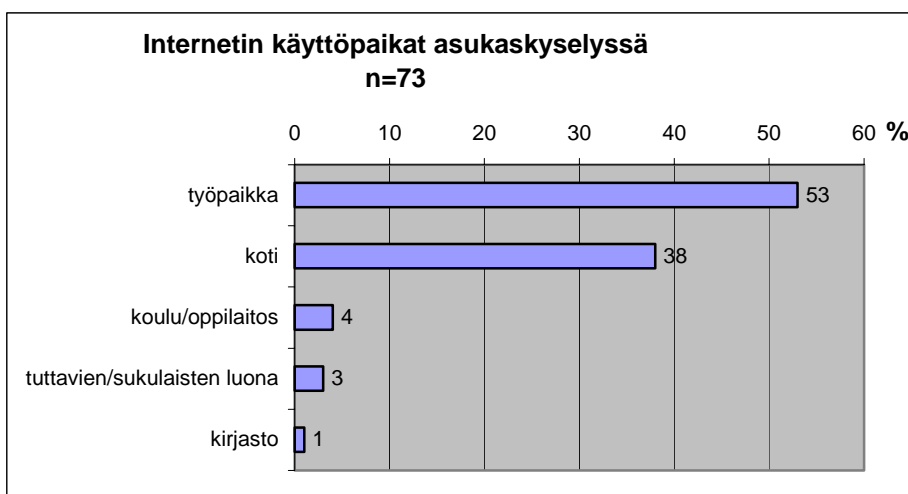
Tietoteknistä osaamista selvitettiin Mansetoria käyttäviltä asukkailta, mutta ei virkamiehiltä, luottamushenkilöiltä tai median/yrittysten edustajilta. Tietotekniikan käyttöä ja sen hallintaa haluttiin selvittää asukkailta erityisesti siitä syystä, että saataisiin selville millaisia taitoja ja resursseja Mansetorin aktiivisilla käyttäjillä ja tekijöillä on, ja mitä nämä taidot kertovat kansalaisten

tietoyhteiskuntakehityksen tilasta. Tässä tietoteknisiä valmiuksia käsittelevässä osassa keskitytään nimenomaan asukkaille suunnatun kyselyn perusteella saatuihin tuloksiin.

Valmiuksia käsitellään Viherän (1999, 41-47) jaottelun pohjalta. Viherä jakaa valmiudet liittymään, osaamiseen ja motivaatioon. Liittymällä hän tarkoittaa laitetta tai järjestelyä, jolla henkilö pääsee verkkoon. Liittymä on ehdoton edellytys viestintävalmiuksille, joiden avulla kansalainen pystyy osallistumaan yhteisönsä kehittämiseen. Osaaminen liittyy erilaisten viestintävälineiden käyttötaitojen hallintaan, mutta myös kykyyn toimia verkostomaisessa yhteiskunnassa. Motivaation Viherä asettaa viestinnän perusedellytykseksi, sillä viestintää ei synny ilman tarvetta viestiä.

Liittymät

Mansetorin käyttäjät käyttävät Internetiä pääasiassa työpaikalla tai kotona (kuva 7). Muiden paikkojen käyttö on hyvin vähäistä, sillä kirjastossa, koulussa, oppilaitoksessa ja tuttavien tai sukulaisten luona käyttö on vain muutaman prosentin luokkaa.

Kuva 7. Internetin käyttöpaikat asukaskyselyn perusteella

Osku-tutkimusraportissa (Nurmela ym. 2002) kuvataan hankealueiden väestön tietotekniikan käyttöä ja tutkimuksen mukaan suosituimmat Internetin käyttöpaikat olivat samat kuin Mansetorin asukaskyselyssä, mutta päinvastaisessa järjestyksessä. Internetin suosituin käyttöpaikka oli koti ja seuraavaksi suosituin työpaikka (60 % käyttää verkkoa kotona ja noin puolet työpaikalla). Koulussa tai oppilaitoksessa käyttävien määrä oli reilusti suurempi Mansetorin käyttäjiin verrattuna (45 % koulussa tai oppilaitoksessa). Internetin ja tietokoneen käyttö ystävien ja sukulaisten luona on

Osku-tutkimuksen mukaan yhtä yleistä kuin käyttö kirjastoissa. (Nurmela ym. 2002.) Tampereen kaupungin vuoden 2003 www-käyttäjäkyselyn tulos noudattelee Osku-tutkimuksen tuloksia, sillä puolet vastaajista käyttää nettiä kotona työpaikan ollessa toiseksi suosituin käyttöpaikka (<http://www.tampere.fi/tiedostot/4UZVrrbHP/wwwkysely2003.pdf>).

Mansetorin käyttäjät eroavat hiukan sekä Osku-hankkeen laajasta valtakunnallisesta tutkimuksesta että paikallisesta käyttäjäkyselystä, sillä Mansetorin käyttäjien Internetin käyttö keskittyy eniten työpaikoille, ja netin käyttäminen työtehtävissä olikin tärkeimpiä verkon käyttötarkoituksia. Käyttöä työpaikalla selittää myös se, että Mansetorin käyttäjistä lähes puolella on kotona vain modeemiyhteys. Suurimmalla osalla vastaajista on verkkoyhteys kotona (noin 77 prosentilla) ja heistä lähes puolella eli 48 prosentilla on modeemiyhteys, 43 prosentilla kiinteä yhteys ja 7 prosentilla ISDN-yhteys. Modeemiyhteyksien yleisyys on yllättävää siinä mielessä, että monet Mansetorin tekijöistä päivittävät sivuja kotikoneellaan, jolloin nopean verkkoyhteyden merkitys korostuu.

Tampereen kaupungin kyselyssä (<http://www.tampere.fi/tiedostot/4UZVrrbHP/wwwkysely2003.pdf>) suurimmalla osalla vastaajista oli kiinteä verkkoyhteys (72 %), ja modeemin käyttö oli vähäistä (12 %). Vaikka Mansetorin käyttäjät eroavat kaupungin www-käyttäjäkyselyn tuloksista suurella modeemiyhteyksien määrällä, täytyy kuitenkin muistaa, että kaupungin kyselyyn vastaaminen on tapahtunut netissä kaikille avoimen lomakkeen välityksellä. Modeemikäyttäjien netin käyttö rajoittunee ennemminkin vain henkilökohtaisesti välttämättömien toimintojen suorittamiseen kuin laajamittaiseen surffailuun ja erilaisiin kyselyihin vastaamiseen. Näin ollen kaupungin saama tulos kiinteiden verkkoyhteyksien suuresta määrästä voi kertoa siitä, että modeemikäyttäjät eivät ole halunneet maksaa nettilomakkeiden täyttämiseen kuluva ajasta.

Tietotekniikan käyttötaidot ja tarvittavan välineistön hallinta ja hankkiminen ovat kansalaisena toimimisen välttämättömiä edellytyksiä. Mansetorin käyttäjien modeemiyhteyksien runsaus kertoo kuitenkin todellisuudesta, jossa asukkailla ei ole tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua ja toimia kansalaisena ennen kuin välineiden ja ohjelmistojen hinnat laskevat. Haastatellut Mansetorin sivujen ylläpitäjät kokivat verkkoyhteyksien kalleuden rajoittavan myös heidän mahdollisuuksiaan päivittää sivuja.

T: onko sulla ollut tiettyjä asioita mitkä on hankaloittanut sivujen ylläpitoa?

H5: ei muuta mutta se, että mulla on edelleen vielä modeemi kotona, niin se hankaloittaa asiaa.

[...] En määhän ainakaan suostu maksaan semmosia 40 euroa kuussa, ei tuu mitään. Me yritetään meidän taloon saada nyt semmonen jaettu laajakaista. [...] Sit se todennäköisesti jäisi se kuukausimaksu siihen kymmenen euron pintaan, niin se rupee sitten jo homma toimiin ihan toisella tavalla.

T: Eli se on sulla ollut se isoin ongelma?

H5: Joo, se. Ettei niinku kauheesti ei ensinnäkään viitsi selailta kotona nettiä ja sitten varsinkaan että rupee räplään siä [tekemään sivuja].

H3: On se joo, että kun aattelee niin vähän hullua, että rupeet kotona tekeen ja maksat nettiyhteydet ja kaikki ja kukaan ei korvaa mitään mistään. Että se tulee aika kalliiks se harrastus.

Verkkoyhteyksien kalleus onkin monesti todettu asukkaiden osallistumista vaikeuttavaksi tekijäksi (ks. Sirkkunen & Kotilainen 2004). Yleisissä tiloissa sijaitsevat päätteet eivät nekään välttämättä helpota osallistumista, sillä Viherä (1999, 189) katsoo kirjastojen ja muiden yleisten liittymien toimivan enemmän tiedon hakua palvelevina kuin vuorovaikutusta ja toiminnan organisointia edesauttavina netin käytön paikkoina.

Myös hallitus on huomannut verkkoyhteyksien hintojen vaikutuksen kansalaisten digitaaliseen eriarvoistumiseen ja pyrkii nyt laajakaistastrategian avulla laskemaan yhteyksien hintoja ja kasvattamaan yhteyksien määrää siten, että vuoden 2005 loppuun mennessä Suomessa olisi 1 000 000 laajakaistaliittymää. Viimeisen vuoden aikana liittymien määrä on lisääntynyt runsaasti, sillä tammikuun 2003 lopussa liittymiä oli noin 300 000 ja maaliskuussa 2004 jo yli 600 000. (<http://www.laajakaistainfo.fi>.)

Muun muassa tarvittavien resurssien puutteen vuoksi Mansetorin tarjoama mahdollisuus tehdä verkkosivuja omassa projektihuoneessa koettiin hyvin tärkeäksi. Yliopistolla sijaitsevasta projektihuoneesta löytyy verkkosivujen tekoon tarvittava välineistö ja lisäksi huoneesta voi lainata digikameraa juttujen tekoa varten. Projektihuoneen käyttö on kuitenkin ollut suhteellisen vähäistä. Palvelua ovat hyödyntäneet pääosin tietyt, samat asukkaat, jotka käyvät projektihuoneessa päivittämässä sivuja. Eniten on hyödynnetty mahdollisuutta lainata digikameraa ja purkaa kuvia kamerasta koneelle. Osa asukkaista päivittää sivuja Sampolan kirjaston tietotorilla, jonka saavutettavuus on parempi, sillä tietotori on avoinna myös iltaisin. Parhaiten kansalaisten toimintaa tukisivat kuitenkin kaupunginosissa sijaitsevat asukas- tai nettituvat, joissa sivuja voisi käydä tekemässä paikan päällä. Tällaisen palvelun tarjoamisesta haluttiin antaa enemmän vastuuta ja

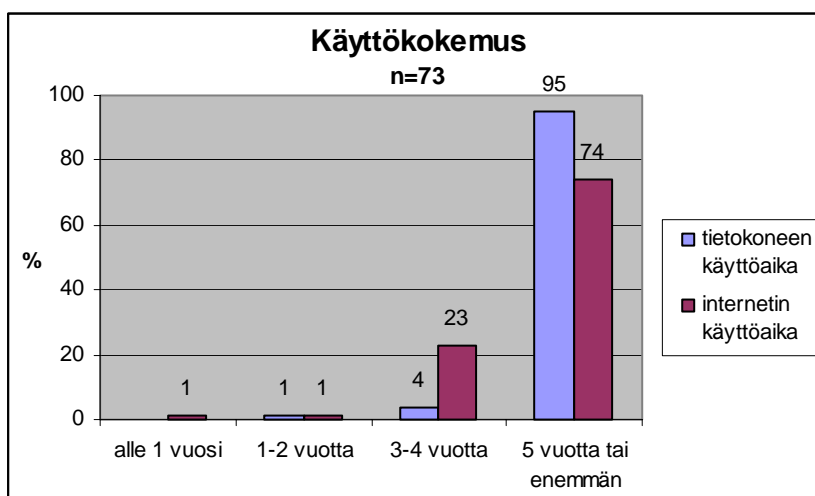
velvollisuutta Tampereen kaupungille. Haastattelujen perusteella Mansetorin käyttäjien ja tekijöiden mielestä kaupungin pitäisi tukea ja kannustaa asukkaiden omaehtoista toimintaa eikä esimerkiksi kaupunginosasivujen ylläpidon saisi olettaa tapahtuvan kuin itsestään ilman minkäänlaista tukea joltakin taholta, tässä tapauksessa kaupungilta.

H3: Niin kyllä mun mielestä saisi jotenkin kaupunkikin tulla siinä vastaan että se järjestäis tällöisen mahdollisuuden niinku tasapuolisesti eri alueilla.

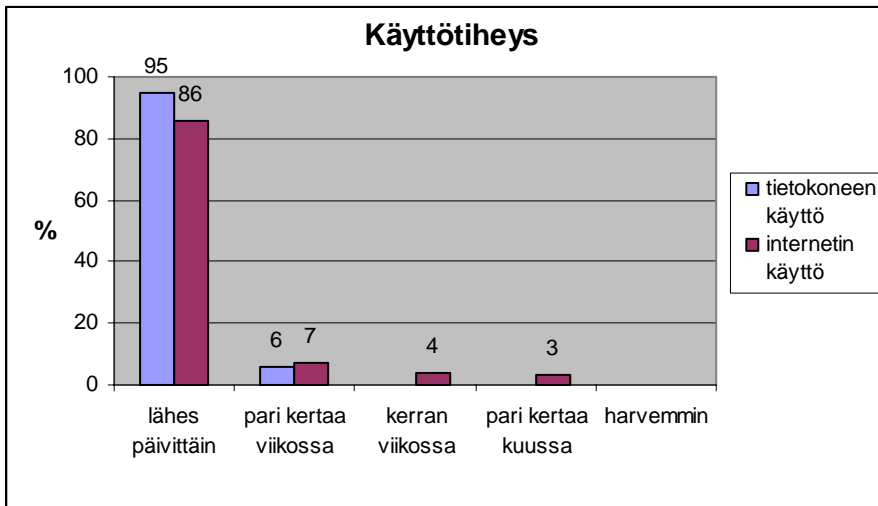
Mansetorin käyttäjien verkkoyhteyksien painottuminen modeemiyhteyteen tukee sivuston kehittämisessä usein esiinnoussutta tarvetta helppokäyttöiselle ja kevyelle julkaisujärjestelmälle. Tutkimusprojektin aikana Mansetorilla kehitettiin julkaisutyökalua, joka otettiin käyttöön esimerkiksi Mansefoorumille keväällä 2004.

Osaaminen

Mansetorin käyttäjät ovat kokeneita tietokoneen käyttäjiä, sillä lähes kaikki vastaajat ovat käyttäneet tietokonetta viisi vuotta tai enemmän. Alle kahden vuoden käyttökokemus on vain pienellä osalla asukaskyselyyn vastanneista. Kaikki vastaajat käyttävät konetta vähintään viikoittain, joten Mansetorin toimijoiden voidaan sanoa olevan aktiivisia tietokoneen käyttäjiä. Internetin käyttöaika noudattelee suurin piirtein tietokoneen käyttöaikaa eli suurin osa vastaajista on käyttänyt verkkoa yli viisi vuotta. Netin käytön tiheys on lähes samaa luokkaa kuin tietokoneen käytön.

Kuva 8. Tietotekniikan käyttökokemus asukaskyselyn perusteella

Kuva 9. Tietokoneen ja netin käytön tiheys asukaskyselyn perusteella

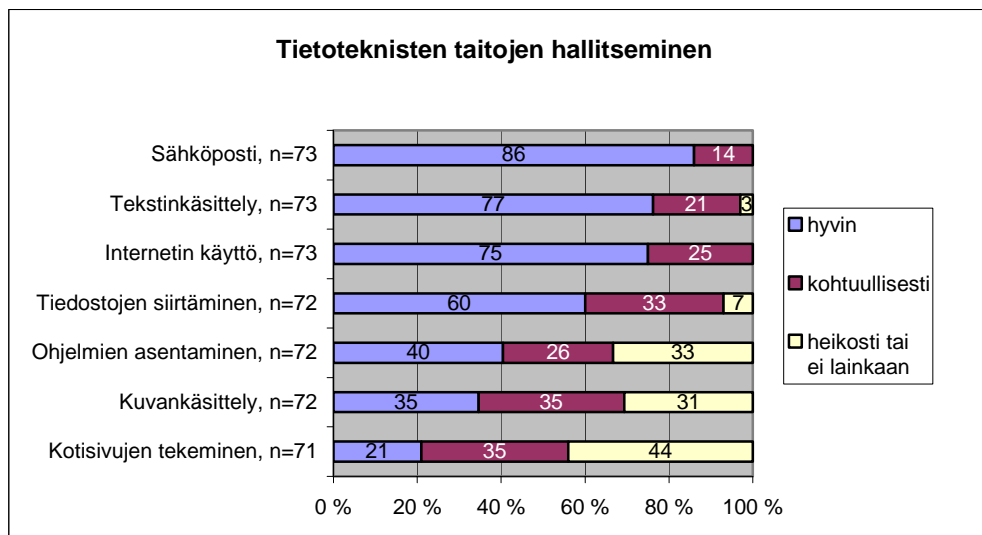
Sekä Osku-tutkimuksen (Nurmela ym. 2002, 40-42) että Hervannan tietoyhteiskuntatutkimuksen (Taloustutkimus oy 2003) tietokoneen ja Internetin käytön tuloksiin verrattuna Mansetorin käyttäjät ovat hieman aktiivisempia ja kokeneempia käyttäjiä. Osku-tutkimukseen osallistuneista noin puolet on aloittanut Internetin käytön yli kolme vuotta sitten ja alle kaksi vuotta sitten käytön aloittaneita on 17 %. Mansetorin käyttäjistä alle kahden vuoden käyttökokemus on vain hyvin pienellä määrällä. Osku-tutkimuksessa tietokonetta käyttäneistä vastaajista noin 40 % käyttää konetta päivittäin. Hervannan tietoyhteiskuntatutkimuksen mukaan 15-74-vuotiaista hervantalaisista 84 % käyttää tietokonetta ja heistä 76 % käyttää sitä päivittäin. Internetin käyttö on myös suosittua, sillä verkkoa käyttää 80 % hervantalaisista ja yleisintä käyttö on alle 35-vuotiailla. (Taloustutkimus oy 2003.)

Vertailussa täytyy kuitenkin muistaa, että Mansetorin asukaskyselyyn vastaajiksi on valikoitunut ryhmä ihmisiä, joista osa on aktiivisesti mukana sivujen ylläpitämisessä. Siten vastaajista ainakin osa on kiinnostuneempia verkon käytöstä, tietotekniikkataitojen opettelusta ja Internet-sivujen teosta kuin ihmiset keskimäärin. Mansetorilla toimivista ihmisistä esimerkiksi 83 % on mukana toiminnassa, koska on kiinnostunut nettisivujen tekemisestä. Osku-tutkimuksen aineisto puolestaan kerättiin 15-74-vuotiaista hankealueiden asukkaista, jotka valittiin väestön keskusrekisteristä satunnaisotannalla. Hervannan tutkimusaineisto kerättiin 15-74 –vuotiaista käyttämällä kiintiöpöimintää, joka perustui kohdealueen väestön ikä- ja sukupuolijakaumaan. Siten myöskään Hervannan tutkimustuloksia ei voida ongelmitta verrata Mansetorin asukaskyselyn tuloksiin. Halusin kuitenkin säilyttää raportissa vertailuasetelmaa, jotta Mansetorin sivujen käyttäjien taitoja ja kokemusta voisi suhteuttaa yleisempään kansalaisten tietoyhteiskuntakehitykseen.

Vertailun pohjalta voidaankin huomata, että Mansetorin käyttäjät vaikuttavat hyvin aktiivisilta tietotekniikan käyttäjiltä. Mansetorilla kotisivujaan ylläpitävissä kaupunginosissa kiinnostus verkon käyttöön ja sen tarjoamiin mahdollisuuksiin onkin suurempaa kuin alueilla keskimäärin, koska omien kotisivujen rakentaminen on nähty tarpeelliseksi. Mansetorin käyttäjät ja tekijät tuntuvatkin olevan erityisen kiinnostuneita verkkojulkaisutaitojen ja muiden tietotekniikan käyttötaitojen oppimisesta sekä mahdollisuudesta olla mukana kokeilemassa kansalaislähtöistä verkkojulkaisemista. Mansetorin toimintaan osallistuvista asukkaista moni koulututtuu tietotekniikka-alalle ja monet ovat Mansetori-toiminnan kautta hankkineet yhä monipuolisempia tietotekniikan käyttötaitoja.

Kotisivujen tekeminen ja kuvankäsittely hallitaan heikoimmin

Sähköpostin, netin käytön ja tekstinkäsittelyn hallitsee hyvin suurin osa vastaajista. Tietoteknisten taitojen hallitsemisesta voi kuitenkin huomata, että kyselyyn vastanneista kaikki eivät toimi sivujen ylläpitäjinä Mansetorilla, sillä kuvankäsittelyssä, ohjelmien asentamisessa ja kotisivujen tekemisessä taidot vaihtelevat enemmän. Läheskään kaikki Mansetorilla toimivat eivät käsittele kuvia tai tee nettisivuja, sillä osa keskittyy esimerkiksi vain juttujen kirjoittamiseen ja pyytää tarvittaessa apua kuvankäsittelyssä.

Kuva 10. Mansetoria käyttävien asukkaiden tietotekniset taidot

Naiset hallitsevat hieman miehiä heikommin kuvankäsittelyn, ohjelmien asentamisen ja kotisivujen tekemisen, mutta muuten sukupuolten välillä ei ollut juurikaan eroja. Tietokoneen käyttöaika ja

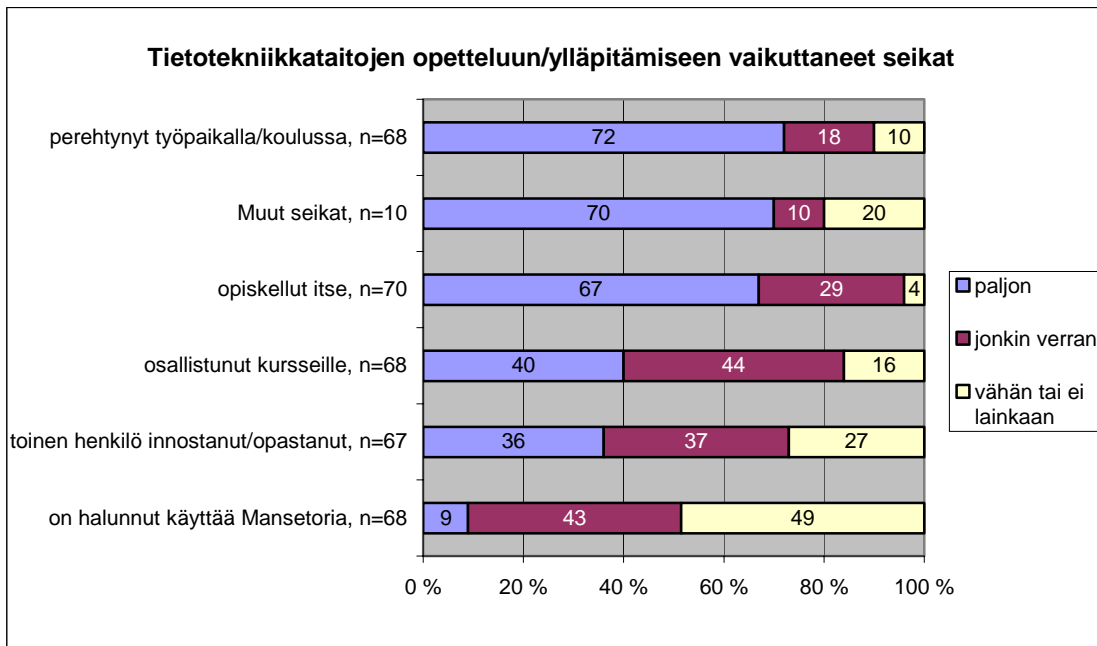
käytön tiheys vaikuttivat luonnollisesti siten, että mitä kauemmin ja useammin oli käyttänyt konetta, sitä paremmin hallitsi eri käyttötaitoja. Kotisivujen teon hallitsemiseen pidempi tietokoneen käyttökokemus ei kuitenkaan näyttänyt vaikuttavan, sillä 40 % tietokonetta viisi vuotta tai kauemmin käyttäneistä kokee hallitsevansa kotisivujen teon heikosti tai ei lainkaan.

Kuvankäsittelyn ja kotisivujen teon heikompi hallitseminen liittyyneen siihen, että ne voidaan rajata jo pidemmälle meneviin ja enemmän koulutusta vaativiin käytön tapoihin. Kuvankäsittelyyn tai kotisivujen tekoon ei ”tavallisten” koneen käyttäjien tarvitse välttämättä koskaan perehtyä, jos oma käyttö kohdistuu esimerkiksi vain sähköpostin kirjoittamiseen tai tekstinkäsittelyyn.

Motivaatio

Viherän (1999, 41-47, 194) mukaan kansalaisten viestintävalmiuksiin kuuluu liittymän ja sen käytön hallitsemisen lisäksi motivaatio. Motivaatio on viestinnän perusedellytys, sillä viestinnän syntyminen edellyttää viestimisen tarvetta. Mansetorin toiminnassa motivaatio syntyy esimerkiksi halusta toimia yhteisten asioiden hyväksi. Asukaskyselyssä motivaatiota selvitettiin erilaisilla verkon käyttöön ja taitojen opetteluun liittyvillä kysymyksillä. Kysymykset antoivat tietoa siitä, mitkä seikat ovat saaneet vastaajat opettelemaan ja ylläpitämään uuden viestintätekniiikan käyttötaitoja ja mitkä toiminnot ja palvelut vastaajat kokevat tärkeiksi. Taitojen opettaminen muille voi sen sijaan toimia osoituksena siitä, että käyttäjä kokee omaksumansa taidot ja tiedot hyödyllisiksi, on motivoitunut tietotekniikan käyttäjä ja haluaa jakaa oppimiaan asioita eteenpäin. Näiden kaikkien eri seikkojen koen toimivan motivaatioon liittyvinä ja sitä selittävinä tekijöinä.

Eniten tietokoneen ja Internetin käytön opetteluun on kyselyn perusteella vaikuttanut asioihin perehtyminen työpaikalla, koulussa tai oppilaitoksessa. Yli puolella vastaajista taitojen opetteluun ja ylläpitämiseen on vaikuttanut paljon myös tietokoneen tai netin käytön opiskelu itsenäisesti. Oma-aloitteiseen käytön opetteluun on luultavasti kannustanut osin se, että opetusta on saatu jo työpaikalla tai koulussa kuten edellä mainittiin. Siten perusvarmuus laitteiden ja ohjelmien käyttöön on ollut jo olemassa. Mansetorin käyttäjillä on myös selvä kiinnostus verkon ja koneen käyttöön, mikä tekee heistä orientoituneempia uusien asioiden opetteluun verrattuna sellaisiin ihmisiin, jotka eivät oma-aloitteisesti ole kiinnostuneita tietokoneen käytöstä.

Kuva 11. Tietoteknisten taitojen opetteluun ja ylläpitämiseen liittyvät seikat asukaskyselyssä

Yhtenä vaihtoehtona kysyttiin myös onko halu käyttää Mansetoria vaikuttanut taitojen opetteluun tai ylläpitämiseen. Lähes puolella vastaajista halu käyttää Mansetorin sivuja ei ole vaikuttanut käyttötaitojen opetteluun tai ylläpitämiseen, mutta jonkin verran merkitystä tällä seikalla on kuitenkin ollut. Käytön opetteluun ja taitojen ylläpitämiseen vaikuttaneina muina seikkoina mainittiin esimerkiksi nykyelämän vaatimukset. Muita mainintoja olivat esimerkiksi harrastusten asettamat vaatimukset, kuten aktiivinen toiminta yhdistyksessä ja siihen liittyvä vaatimus sisällöntuottamisesta verkkoon.

Naisilla tietotekniikan käytön opetteluun on vaikuttanut enemmän toisten ihmisten innostaminen ja opastaminen sekä kursseille osallistuminen, kun taas miehet ovat opetelleet käyttöä itsenäisemmin. Kannustaminen on vaikuttanut myös työttömällä, opiskelijoilla ja äitiys- tai vanhempainlomalla olevilla tietoteknisten taitojen opetteluun.

Kun tarkastellaan Mansetorin sivujen käyttöaika ja tietotekniikkataitojen opettelu, voidaan huomata, että Mansetoria pitkään käyttäneet ovat opiskelleet itse vähiten tietokoneen käyttöä. Havainto voi kertoa viiden viime vuoden aikana tapahtuneesta harppauksesta tietoyhteiskunnan kehityksessä, jonka seurauksena tietokoneet ovat tulleet entistä kiinteämmäksi osaksi nykypäivän elämää. Se voi myös kertoa siitä, että Mansetorin alkuaikoina vuonna 1998 sivuston tunnettuus oli vähäisempää kuin nyt eikä valmista tekijäpohjaa ollut olemassa, joten projektin henkilökunnan rooli

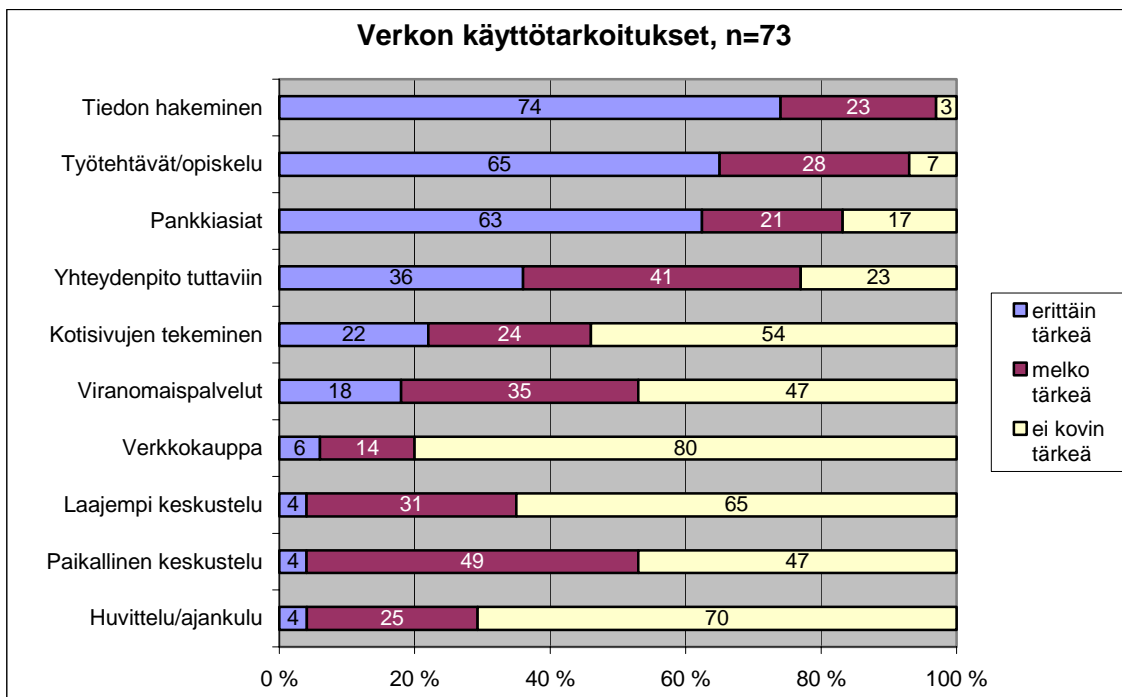
oli suurempi sivujen tekijöiden kouluttamisessa. Viime aikoina ihmiset ovat oma-aloitteisemmin kiinnostuneet toiminnasta ja taitojen opettelusta ja myös sivuston julkisuus on kasvanut.

Tiedon hakeminen pelaamista tärkeämpää

Asukkaiden netin käyttötarkoituksia selvitettiin kyselyssä, koska haluttiin kerätä tietoa siitä miten asukkaat ja tässä kyselyssä erityisesti Mansetorin käyttäjät arvostavat erilaisia verkon käyttötapoja ja mitkä niistä ovat heille tarpeellisia. Käyttötavat eriteltiin tiedon hakemiseen, yhteydenpitoon tuttaviiin, työtehtäviin/opiskeluun, verkkokaupassa asiointiin, pankkiasioden hoitamiseen, viranomaispalvelujen käyttöön, kotisivujen tekemiseen sekä paikalliseen tai laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen. Viranomaispalvelujen käytöllä tarkoitettiin esimerkiksi kyselyjen tai asiakirjojen täyttämistä.

Nurmelan ym. (2002, 43) mukaan yksi tärkeimmistä verkon käyttötavoista on tiedon hakeminen. Osku-tutkimuksessa verkkoa käytettiin eniten tiedon etsimiseen (87%), tuote- ja palvelutietojen etsimiseen (70%) ja uutistietojen seuraamiseen (53%). Tuotteiden ostaminen tai ilmoitusten jättäminen myyntipalstoille ei ollut vielä vuonna 2002 kovinkaan yleistä.

Myös Mansetorin asukaskyselyssä tiedon hakeminen nousi Internetin käyttötarkoituksista tärkeimmäksi, sillä sitä pitää erittäin tärkeänä yli puolet vastaajista (kuva 12). Seuraavaksi tärkeimpiä ovat netin käyttö työtehtäviin tai opiskeluun sekä pankkiasioden hoitaminen. Osallistumista paikalliseen tai laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ei koeta tärkeäksi kuten ei myöskään verkon käyttöä ajankuluun, huvitteluun tai verkkokaupassa käymiseen. Miehet pitävät paikallisen keskustelun käymistä tärkeämpänä kuin naiset, sillä miehistä yli puolet (54 %) kokee paikallisen keskustelun melko tärkeäksi. Naisille keskustelun käyminen ei ole kovin tärkeää (51 % ei koe sitä kovin tärkeäksi) vaan he hyödyntävät enemmän netin tarjoamia mahdollisuuksia yhteydenpitoon (erittäin tärkeä käyttötarkoitus: naiset 41 %, miehet 26 %).

Kuva 12. Internetin käyttö asukaskyselyn perusteella

Myös Kaivosen (2002, 112, 115) tutkimuksessa ilmeni, että Mansetorilla toimivat asukkaat eivät käytä Internetiä yleensä hivin vuoksi. Toiminnan motiivina hivin sijaan on asioiden hoitamisen helppous ja nopeus. Kaivonen nostaa tutkimuksessaan esiin TAM-mallin (technology acceptance model), jonka perusteella uuden teknologian hyväksymiseen vaikuttaa eniten tekniikasta koitua hyöty, käytön helppous ja käytöstä saatava huvi. Sekä Kaivosen tutkimuksen että kyselyaineiston perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että Mansetorin käyttäjillä Internetin käytön motiivina on yleensä hivin tai ajankulun sijaan esimerkiksi tiedon hakeminen.

Mansetorin toimijat käyttävät verkkoa oman toimintansa ja osallistumisensa tukena ja kokevat sen käyttötarkoitukset eri tavoin kuin henkilöt, joilla käyttö keskittyy huvituksiin tai vain ajan kuluttamiseen. Verkon yhdeksi osallistumisen välineeksi kokevat ihmiset arvostavat ehkä enemmän Internetin mahdollisuuksia tiedon tarjoamisessa ja asioiden hoitamisessa. Verkon käyttötarkoituksiin vaikuttaa kyselyyn vastanneiden Mansetorin käyttäjien ikä, sillä yleensä netin käyttö huvituksiin, kuten pelaamiseen, on tärkeämpää nuorille kuin keski-ikäisille. Kyselyn perusteella Mansetorin käyttäjistä suurin osa on yli 40-vuotiaita.

Osallistumisessa paikalliseen keskusteluun vastaukset jakautuivat lähes puoliksi, sillä 47 % ei pitänyt sitä kovin tärkeänä kun taas 49 % koki sen melko tärkeäksi (kuva 12). Laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista pidettiin vielä vähemmän tärkeänä (kuva 12).

Kyselyn pohjalta tehtyjen haastattelujen valossa verkossa käytävä keskustelu ei ole asukkaiden silmissä kovin merkityksellistä, sillä he pitävät kasvokkain käytävää keskustelua mielekkäämpänä. Verkkokeskustelun sijaan esimerkiksi sanomalehtien yleisönosastoja pidettiin painavampina areenoina, jotka riittävät asioiden seuraamiseen. Haastatteluaineiston perusteella ihmiset haluaisivat saada mahdollisimman paljon tietoa keskitetysti yhdestä paikasta, mikä toisi luonnollisesti myös jatkuvuutta keskusteluille.

Verkkokeskustelun vähäinen merkitys kertoo jotakin Mansetorin merkityksestä ja tavoitteisiin yltämisestä, sillä erityisesti Mansefoorumin yhtenä tavoitteena on ollut edistää paikallista kansalaiskeskustelua. Vielä Mansefoorumin keskustelupalsta ei ole onnistunut saavuttamaan merkittävää asemaa paikallisen keskustelun areenana, mikä on johtunut osittain toisesta samaan aikaan käynnissä olleesta keskustelufoorumista, *Polemiikista* (www.polemiikki.net). Polemiikki suljettiin loppukesällä 2004, sillä palvelun ylläpitäjänä toiminut Elisa Oyj (entinen Soon) ei halunnut enää jatkaa ylläpitotehtäviä. Polemiikin ja Mansefoorumin lisäksi paikallista verkkokeskustelua on voitu käydä myös Tampereen kaupungin sivuilla. Jatkossa kaupunki ja Mansetori tarjoavat yhä mahdollisuuden keskustelun käymiselle. Mielenkiintoista onkin nähdä millaiseksi paikallinen verkkokeskustelu jatkossa muotoutuu, ja siirtyvätkö Polemiikissa aktiivisesti keskustelleet ihmiset Mansetorin keskustelupalstalle. Ainakin haastatteluaineiston perusteella tämä olisi luonteva kehityssuunta, ja jatkossa Mansetorin keskustelupalsta voisi toimia yhtenä, keskitettynä kansalaiskeskustelun foorumina.

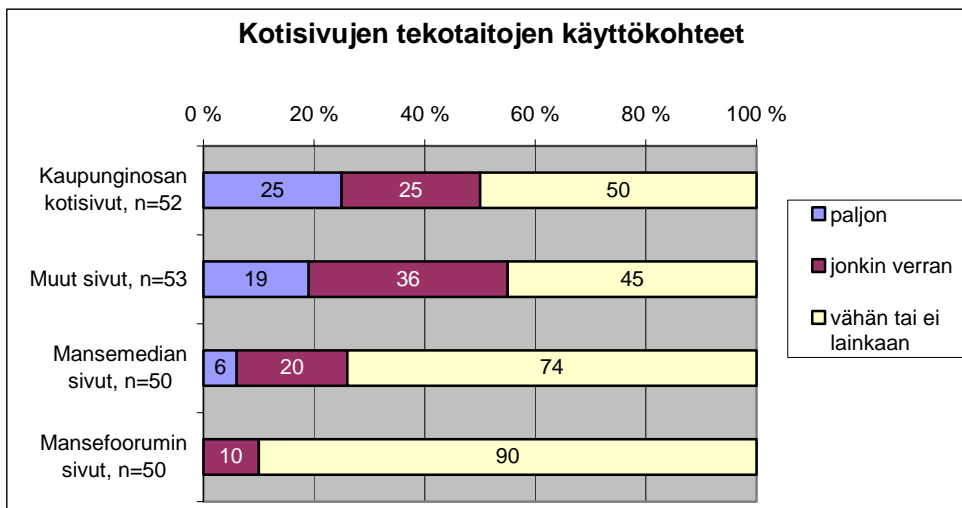
Verkkokeskustelun vähäinen merkitys kyselyn vastaajille osoittaa myös sen, että monille verkon käyttö ei liity lainkaan julkisen keskustelun käymiseen. Usein ehkä liian helposti oletetaan yleensä aktiivisten ihmisten, kuten juuri Mansetorin sivujen tekijöiden, olevan kiinnostuneita myös julkisen keskustelun käymisestä, mutta näin ei aina välttämättä ole. Osallistumiseen voi riittää vallan hyvin pelkkä oman kaupunginosan sivujen tekeminen ja sitä kautta muille asukkaille ajankohtaisista asioista tiedottaminen tai uuden viestintätekniiikan käytön opetteleminen.

Kaupunginosasivujen tekijät taitojen levittäjinä

Tietotekniikkataitojen hallitsemisen ohella tutkimuksessa selvitettiin ovatko Mansetorin sivujen käyttäjät jakaneet taitojaan eteenpäin ja opastaneet muita ihmisiä. Informaation levittämistä haluttiin selvittää, sillä sen perusteella voitiin tutkia millaisia sosiaalisia verkostoja käyttäjille on syntynyt ja miten tiheitä tai avoimia verkostot ovat. Taitojen opettaminen muille antaa myös

viitteitä siitä, että kyseinen henkilö on motivoitunut tietotekniikan käyttäjä ja kokee käyttötaitojen hallitsemisen hyödylliseksi. Käyttötaitojen selvittämisessä keskityttiin kotisivujen tekotaitojen opettamiseen muille sekä omien taitojen käytön kohteisiin. Lisäksi haluttiin selvittää miten paljon taitojen opetteluun on vaikuttanut Mansetorin järjestämä koulutus.

Kyselyyn vastanneista kotisivujen tai kuvankäsittelyn taidot hallitsevat ihmiset ovat käyttäneet taitojaan eniten kaupunginosasivujen tekemiseen (kuva 13). Mansefoorumin ja Mansemedian sivuja on tehty selvästi vähemmän, mikä tosin saattaa johtua jo siitä, että kaupunginosasivujen tekijöiden määrä on vastaajajoukossa suurempi. Esimerkiksi omaa toimintaa Mansetorilla koskeviin kysymyksiin tuli eniten vastauksia kaupunginosien nettitiimiläisiltä. Muita kuin Mansetorin kotisivuja on tehnyt noin puolet.

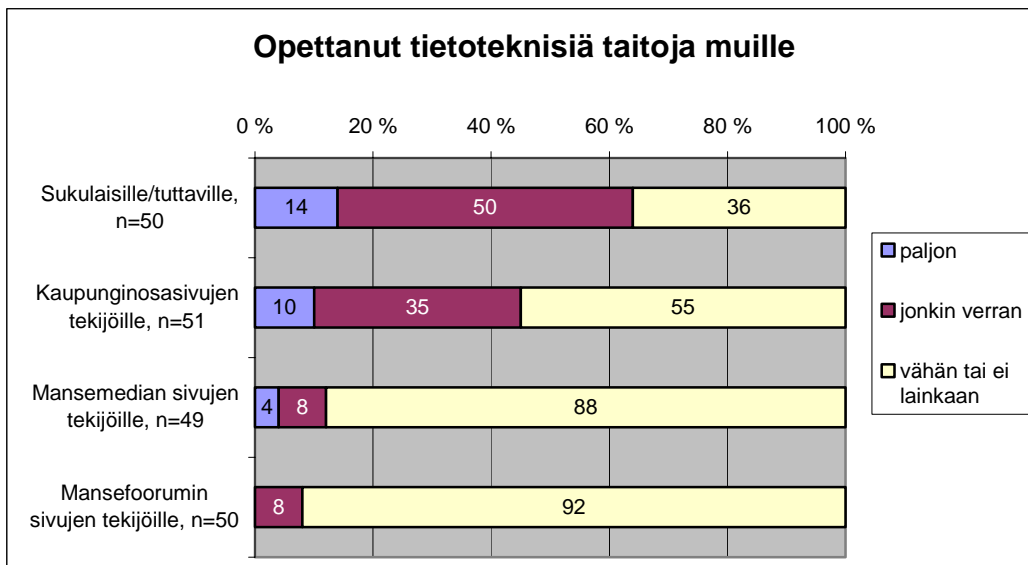

Kuva 13. Kohteet, joihin kotisivujen tekotaitoja on asukaskyselyn perusteella käytetty

Kaupunginosien kotisivujen tekijöiden kohdalla voidaan nähdä merkkejä sosiokulttuurisesta innostamisesta, sillä lähes puolet vastaajista on opastanut muita ihmisiä ja näin jakanut tietoaan eteenpäin (kuva 14). Sosiokulttuurisessa innostamisessa tavoitteina on vahvistaa yhteisöjen halua kehittää itse itseään ja rohkaista toimijoita jatkamaan toimintaansa omaehtoisesti ilman osallistuvien innostajien tai Mansetorin tapauksessa tutkijoiden panosta (ks. Kurki 2000). Oma-aloitteinen toiminta kertoo myös sosiaalisesta pääomasta, sillä sellaisilla alueilla tai ryhmissä, joissa ihmiset toimivat aktiivisesti ja vuorovaikutuksessa, sosiaalinen pääoma on suurta (Putnam 1993).

Taitojen jakaminen ja opettaminen muille kertoo sosiaalisista verkostoista, joiden kautta välittyy informaatiota (vrt. Coleman 1988; Putnam 1993; Granovetter 1985b). Informaation leviäminen on

mahdollista tasavertaisissa verkostoissa, mikä osoittaa Mansetorilla toimivien asukkaiden sosiaalisten verkostojen joustavuutta sekä asukkaiden välistä luottamusta ja yhteistyöhalukkuutta. Putnamin (1993) mukaan yhteistyöhön ryhtyminen on merkki yhteisössä vallitsevasta keskinäisestä luottamuksesta. Yhteisöllinen osaaminen voi myös toimia hierarkisten verkostojen vähentäjänä ja siten yhteisön toimijoiden sosiaalista pääomaa vahvistavana tekijänä (Lehto 2000, 167).

Kuva 14. Tietoteknisten taitojen opettaminen muille asukaskyselyn perusteella

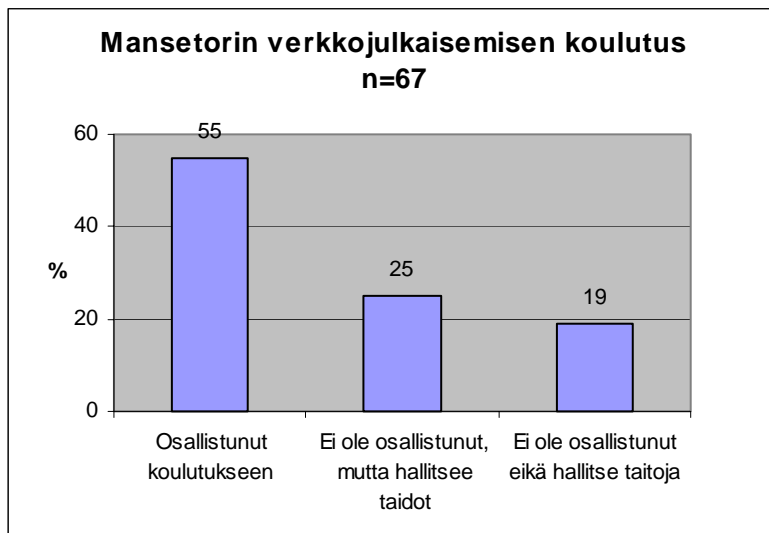
Mansefoorumien tekijöitä on opastanut vastaajista vain alle kymmenesosa. Samoin myös Mansemedian juttujen tekijöitä on opastanut myös vain pieni määrä vastaajista. Sukulaisia ja tuttavuuksia on tietokoneen käyttöön opastanut reilusti yli puolet.

Aktiivisimpia sivujen teossa tuntuvat olevan kaupunginosasivujen tekijät, jotka kunnostautuvat myös muiden tekijöiden opastamisessa. Tosin Mansefoorumilla ja Mansemediassa ei tarvetta muiden perehdyttämiseksi ole yhtä paljon, sillä Median kirjeenvaihtajat kirjoittavat juttuja itsenäisesti samoin kuin Foorumin toimijat. Aktiivisista sosiaalisista verkostoista kertoo kuitenkin se, että Mansetorin tekijöistä on kaupunginosansa sivujen tekijöitä opastanut ainakin jonkin verran noin puolet. Sukulaisia ja tuttavuuksia on opastettu vielä enemmän.

Mansetorin tarjoamaan verkkojulkaisemisen koulutus on ollut melko suosittua, sillä siihen on vastaajista osallistunut vähän yli puolet. Koulutus on ollut avointa kaikille Mansetorin toimintaa osallistuville, mutta suurin osa osallistujista on ollut kaupunginosasivujen tekijöitä.

Mansefoorumilla sivujen tekoon perehdyttämisen ovat usein hoitaneet projektin tutkijat ja

Mansemediassa sivuja on tehty Mansemedian omalla julkaisutyökalulla. Koulutus on muodostunut kolmesta erillisestä lyhytkurssista, joilla on keskitytty sivujen suunnitteluun, toteuttamiseen ja kuvankäsittelyyn (Kaivonen 2004, 62). Neljännes vastaajista ei ole osallistunut koulutuksiin, koska osaa verkkojulkaisemisen perusteet muuten.

Kuva 15. Asukaskyselyyn vastanneiden osallistuminen Mansetorin koulutukseen

Kyselyn perusteella asukkaiden valmiudet tietotekniikan ja Mansetorin käyttöön ovat hyvät, sillä vastaajat hallitsevat monia erilaisia tietokoneen ja verkon käyttötapoja. Vastaajat myös tuntuvat olevan kiinnostuneita ajankohtaisista asioista ja niiden seuraamisesta Internetin välityksellä, sillä käyttävät verkkoa pääosin tiedon etsimiseen. Tietokoneen käytön ja taitojen opetteluun vaikeutena on paljolti ajan ja tarvittavien välineiden puute, kuten niin usein muissakin tutkimuksissa on todettu. Käytön opetteluun on vaikuttanut suurimmalla osalla tietoteknisten taitojen tarve työtehtävissä, koulussa tai oppilaitoksessa sekä muut seikat, kuten nykyelämän erilaiset vaatimukset. Monet olivat opetelleet käyttötaidot itsenäisesti, mikä osoittaa motivaatiota ja tarvetta uuden viestintäteknikan käytölle. Vastausten perusteella käyttäjät vaikuttavatkin motivoituneilta kansalaislähtöisen verkkosivuston käyttöön ja asuinalueiden asioiden kehittämiseen yhdessä.

Mansetorin käyttäjät antavat asukaskyselyn perusteella kansalaislähtöisen tietoyhteiskunnan toimijoista melko edistyneen ja aktiivisen kuvan, mikä ei kuitenkaan vastaa täysin todellisuutta. Vaikka Mansetorin käyttäjät olisivat keskimääräistä tietotekniikan käyttäjää taitavampia ja aktiivisempia, kokemukset kuitenkin osoittavat koulutuksen ja perehdyttämisen tärkeyden tietotekniikkataitojen opettelussa. Mikäli koulutusta ja tietokoneen käytön mahdollisuuksia

järjestetään, ihmiset oppivat nopeasti perustaidot. Taitojen opettelemiseen vaikuttaa lähes aina omakohtainen intressi, jonka pohjalta käyttäjä kokee tietotekniikan käytön tarpeelliseksi.

3.4. Mansetorin tyypillinen käyttäjä

Asukaskyselyn aineiston perusteella Mansetorin tyypillisin käyttäjä on keski-ikäinen, nainen, koulutukseltaan lukion tai ammatillisen koulutuksen saanut ansiotyössä käyvä henkilö, joka on asunut asuinalueellaan 5-15 vuotta.

Mansetorin sivujen käyttäjällä on hyvät tietotekniset taidot. Hän on käyttänyt tietokonetta jo useamman vuoden ja käyttää konetta lähes päivittäin. Hän on myös sujuva Internetin käyttäjä, ja käyttää nettiä pääasiallisesti työpaikalla työtehtävissä, mutta myös kotona. Tietotekniikan käyttöä rajoittaa kuitenkin kotona olevan verkkoyhteyden laatu. Useimmiten käyttäjä selaa sivuja modeemiyhteyden varassa, mikä selittää osaltaan työpaikalla tapahtuvan käytön suosiota kotikäyttöön verrattuna.

Käyttäjä kokee hallitsevansa eri tietokoneen käyttötavat melko hyvin kotisivujen tekoa ja kuvankäsittelyä lukuun ottamatta. Taidot tietokoneen käyttöön on hankittu pääsääntöisesti työpaikalla, koulussa tai oppilaitoksessa. Internetin käyttötarkoituksista tärkeimpiä ovat mahdollisuus tiedon hakemiseen sekä verkon käyttäminen työ- tai opiskelutehtävissä.

Mansetorin sivuja käyttäjä lukee mieluiten kotona. Sivujen käyttöä ohjaa usein henkilökohtainen kiinnostus, ja käyttäjä onkin useimmiten kiinnostunut oman asuinalueensa kaupunginosasivuista, mutta vierailee myös muiden kaupunginosien ja Mansemedian sivuilla. Mansefoorumien käyttö on vähäisempää, vaikka käyttäjä on kiinnostunut kaupunkinsa asioista laajemminkin. Käyttäjä osallistuu harvoin Mansetorin keskustelupalstalla käytävään keskusteluun, mutta seuraa keskustelua jossain määrin ja seuraisi enemmänkin, mikäli keskustelu olisi vilkkaampaa. Sivujen vähäinen käyttö johtuu suuressa määrin sivuston vähäisestä uudistumisesta ja ajanpuutteesta.

4. Mansetorin toimintamallien ja palvelujen käyttö

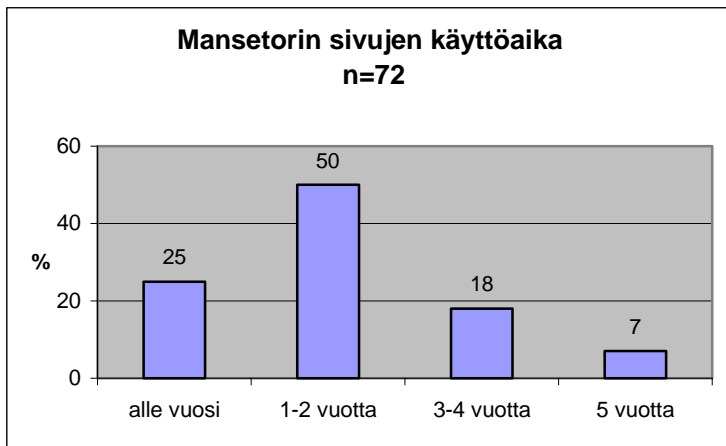
Tutkimuksen yhtenä tarkoituksena on selvittää mitkä Mansetorin toimintamuodoista, verkkopalveluista ja –sovelluksista on koettu toimiviksi. Tarkastelen kansalaislähtöisten innovaatioiden onnistuneisuutta asukkaiden kannalta käymällä niitä läpi Mansetorin eri osioiden ja sivujen käytön kautta. Asukkailta sivujen käyttöä kysyttiin hyvinkin yksityiskohtaisilla kysymyksillä, sillä haluttiin saada selville miten käyttäjät itse kokevat sivujen tarpeellisuuden.

Mansetorin infosivut erittelen kyselyssä seuraavasti: tietoa tutkimusprojektista, ohjeet ja oppaat, tietopaketit kaupunginosille, palautelomake Mansetorille, Mansetori-neuvottelukunnan sivut ja linkkilistat. Manseyhteisöt-osastosta otin kyselyyn mukaan kaupunginosien sivut ja niihin liittyvät kokeilut, romanisivut ja iTampere-sivut, Mansefoorumilta aihekohtaiset sivut, Uutta Foorumilla -sivun, Osallistumaan!–osion sivut (nykyinen Osallistujan opas), aloitejärjestelmän sivut, kestävän kehityksen vaalikoneen, arkiston ja keskustelupalstan käytön. Mansemedian erittelin omasta kaupunginosasta kertoviin juttuihin, muista kaupunginosista kertoviin juttuihin sekä teemallisiin juttukokonaisuuksiin. Julkaisujärjestelmän käyttöä ja toimivuutta käsiteltiin lähinnä asukashaastatteluissa. Sivuston rakenne muuttui keväällä 2004 uuden julkaisujärjestelmän käyttöönoton myötä, joten kaikkia sivuja tai kokeiluja ei enää löydy Mansetorilta. Esimerkiksi kestävän kehityksen vaalikone on tällä hetkellä poistettu käytöstä.

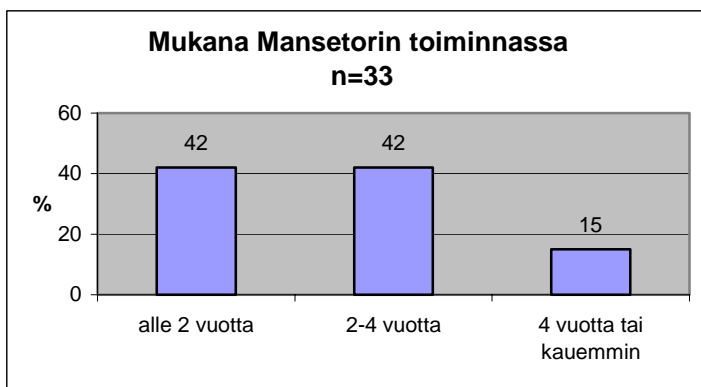
Sidosryhmiltä Mansetorin käyttöä kysyttiin avoimella kysymyksellä, jotta vastaajat saattoivat itse haluamallaan tavalla kertoa sivuston käytöstä. Sekä asukkailta että sidosryhmiltä selvitettiin lisäksi sivujen käytön tiheyttä, käyttöaikaa sekä yleisemmin kokemuksia Mansetorin toimintakonseptin onnistuneisuudesta.

4.1. Sivusto asukkaiden käytössä

Kyselyyn vastanneet Mansetorin käyttäjät ovat käyttäneet sivustoa parin vuoden ajan. Alusta asti mukana olleita käyttäjiä ja sivujen tekijöitä on vastanneissa vähemmän. Esimerkiksi Mansefoorumin nettitiimi on Mansetorin alkuajoista vaihtunut lähes täysin, mikä voi heijastua myös pitkäaikaisten käyttäjien määrän vähenemiseen. Mansetorin toiminnassa mukana olevista vain pieni osa on ollut mukana projektin alkuvaiheista lähtien eli neljä vuotta tai kauemmin (kuva 17).

Kuva 16. Sivujen käyttöaika asukaskyselyssä

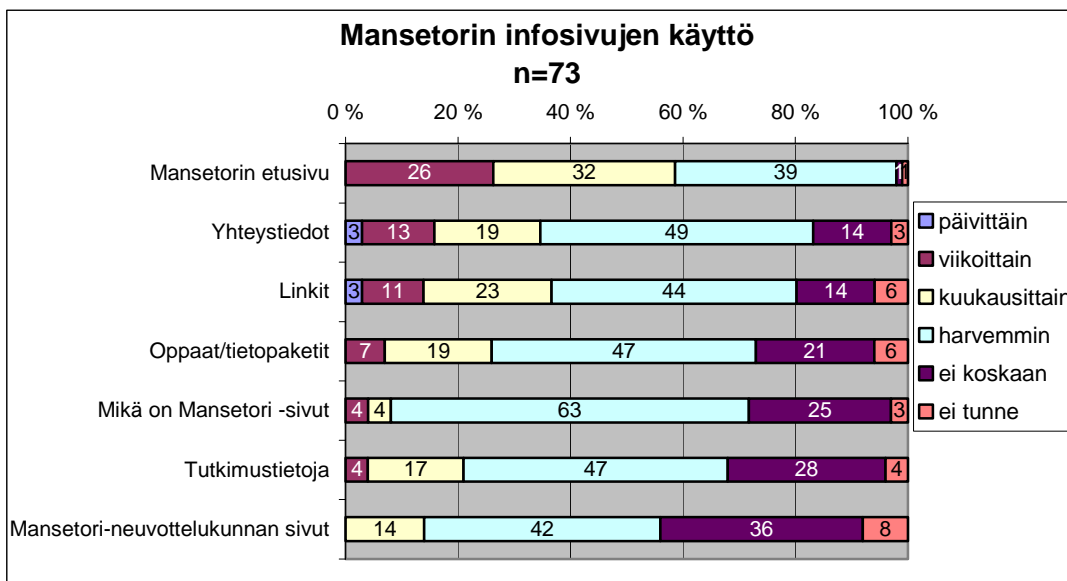
Kuva 17. Mansetori-toimintaan osallistuminen

Yli puolet vastaajista käyttää sivuja kotona (54 %). Työpaikka ja koulu ovat seuraavaksi suosituimmat paikat, kun taas kirjastossa ja tuttavien luona käyttö on vähäistä. 35-55 –vuotiaat tuntuivat käyttävän sivuja enemmän eri paikoissa, kun taas heitä nuoremmilla ja vanhemmilla käyttö keskittyi lähinnä kotiin, työpaikalle tai kouluun/oppilaitokseen.

Kaivosen (2002) tutkimuksessa osallistujat arvioivat käyttävänsä sivuja noin puolen tunnin ajan yhtäjaksoisesti. Käyttöaika näyttäisi nyt lyhentyneen, sillä suurin osa (56 %) arveli käyttävänsä Mansetoria kerrallaan vain alle 15 minuuttia. Muutos saattaa johtua myös käytön ajallisen arvioinnin vaikeudesta, sillä arviot eroavat suuresti Mansetorin todellisista käyttötilastoista. Tilastojen mukaan tyyppillinen vierailuaika Mansetorilla on 0-30 sekuntia, mikä osoittaisi Mansetorin toimivan sivustona, jonka kautta kuljetaan joillekin muille sivuille tai sivustona, jolle eksytään sattumalta.

Infosivuihin Mansetorin etusivun käyttö runsasta

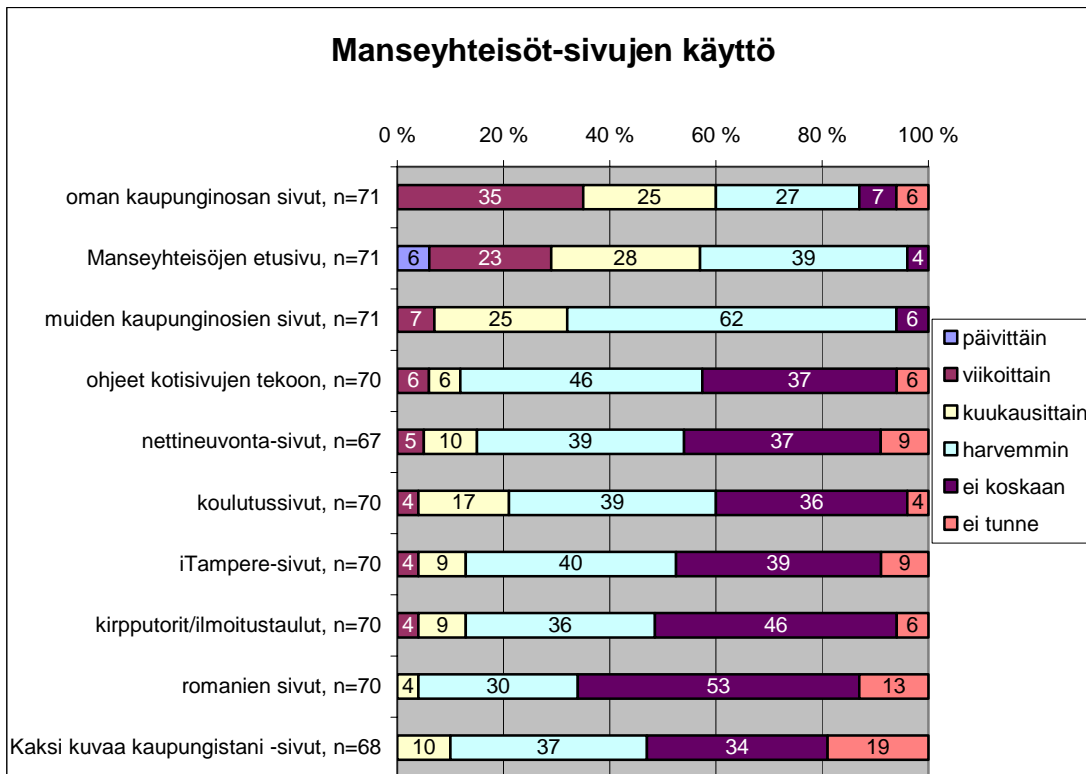
Mansetorin infosivut antavat tietoa toimintaa tuntemattomalle ja siitä kiinnostuneelle käyttäjälle. Sivuston tunteville ja Mansetoria tekeville infosivut eivät välttämättä tarjoa uutta tai tarpeellista tietoa. Niinpä tämän kyselyn perusteella infosivujen käyttö on vähäistä ja tapahtuu suurimmaksi osaksi harvemmin kuin viikoittain. Mansetorin **etusivu** on infosivuista käytetyin, joten käyttäjät ilmeisesti navigoivat etusivun kautta muille Mansetorin sivuille. Käyttäjää kiinnostavat **linkit ja yhteystiedot**, joita sivuilta etsitään jopa päivittäin, mutta pääsääntöisesti kuitenkin harvemmin.

Kuva 18. Infosivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Oma kaupunginosa kiinnostaa Manseyhteisöissä

Mansetorin kaupunginosasivut ovat onnistuneet saavuttamaan julkisuutta asuinalueilla, mutta silti sivujen käyttö on suhteellisen vähäistä. **Kaupunginosasivut** ovat kuitenkin selvästi suosituimpia Mansetorin sivuista. Oman kaupunginosan sivuja luetaan viikoittain ja ne vaikuttavat olevan Mansetorin parhaiten tunnettuja sivuja. Myös haastatteluaineiston perusteella eniten kiinnostavat nykyisen kaupunginosan kotisivut tai aiemman asuinalueen kotisivut. Haastatellut pitivätkin tärkeänä sivujen tarjoamaa mahdollisuutta seurata myös muiden alueiden asioita ja hankkia muilta sivuilta juttuideoita tai visuaalisia vinkkejä oman kaupunginosan sivujen ulkoasun kehittämiseksi.

Kuva 19. Manseyhteisöt –sivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Kyselyn perusteella **romanien sivut** eivät ole saaneet jalansijaa käytettyjen sivujen joukossa. Yli puolet vastaajista ei lue niitä koskaan ja reilu kymmenesosa ei tunne sivuja lainkaan.

Romanisivuilla vierailaan pääsääntöisesti harvemmin kuin kuukausittain. Kuitenkin Mansetorin käyttäjätilastojen mukaan romanisivut olivat maaliskuussa 2004 kymmenen suosituimman Mansetori-sivun joukossa. Kyselyn tuloksia ei voi siis suoralta kädeltä yleistää koskemaan koko Mansetorin käyttöä, sillä tulokset kertovat vain tähän kyselyyn osallistuneiden ihmisten Mansetorin käyttötottumuksista.

Romanisivujen ohella **iTampere**-sivut eivät ole herättäneet kyselyyn vastanneiden kiinnostusta. Sivuja käytetään etupäässä harvemmin kuin kuukausittain ja suuri osa vastaajista ei koe sivuja itselleen tarpeellisiksi eikä käytä niitä koskaan. Samoin **Kaksi kuvaa kaupungistani** – kuvaprojektin sivuja ei tunneta tai käytetä kovin usein. Tähän tosin vaikuttaa kyseisen projektin kokeilunomainen luonne, minkä vuoksi materiaali sivuilla ei vaihdu. Siten ne palvelevat lähinnä uusia käyttäjiä, jotka vierailevat ja kiinnostuvat sivuista ensimmäistä kertaa.

Kaupunginosien sivuilla olevien **kirpputorien ja ilmoitustaulujen** käyttöä haluttiin selvittää, koska kyseisiä toimintoja on toivottu Mansetorille. Kyselyllä kartoitettiin hieman miten laajasti

näitä kaupunginosien kotisivujen tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään, ja kannattaako niitä ottaa laajemmin jatkossa koko Mansetoria koskevaan kehittäelytyöhön mukaan. Kirpputorien ja ilmoitustaulujen käyttö oli kuitenkin vähäistä yhteisöjen sivuilla. Palveluja käytetään harvemmin kuin kuukausittain ja lähes puolet ei käytä niitä koskaan. Kaupunginosien omat ilmoitustaulut palvelevatkin rajattua joukkoa, mikä selittää laajemman käytön vähäisyyttä. Koko Mansetorille otettiin keväällä 2004 käyttöön ilmoitustaulu, johon kuka tahansa voi vapaasti käydä lisäämässä ilmoituksia.

Vaikka kyselyssä ja haastatteluissa nousi selvästi esiin Mansetorin ja kaupunginosasivujen merkitys asuinalueen asioista tiedottamisessa, ilmoituksen jättämisen kynnyttä voi nostaa epäily oman alueen tapahtumien kiinnostavuudesta laajemmin. Kaupunginosia voisikin palvella parhaiten aluekohtainen ilmoitustaulu, jossa asukkaat saisivat keskittyä vain oman asuinalueensa asioiden esittelyyn. Koko Mansetorin yhteisen ilmoitustaulun tarvetta puoltaa kuitenkin se, että Mansetoria pidetään myös tärkeänä tiedotuskanavana kansalaisjärjestöille ja muulle vaihtoehtoistoiminnalle, joka ei valtamediassa saa juuri palstatilaa.

H7: Jos olisi sellanen kaupungin ilmoitustaulu, jossa voisi tilaisuuksista ja teatteriesityksistä ja taidenäyttelyistä ja tämmöisistä muista tilaisuuksista, joita ei oo varaa mainostaa näissä kalliissa lehdissä, niin kun olis tiedossa ihmisillä, että on semmonen ilmoitustaulu, josta voi sitten katsoa nämä.

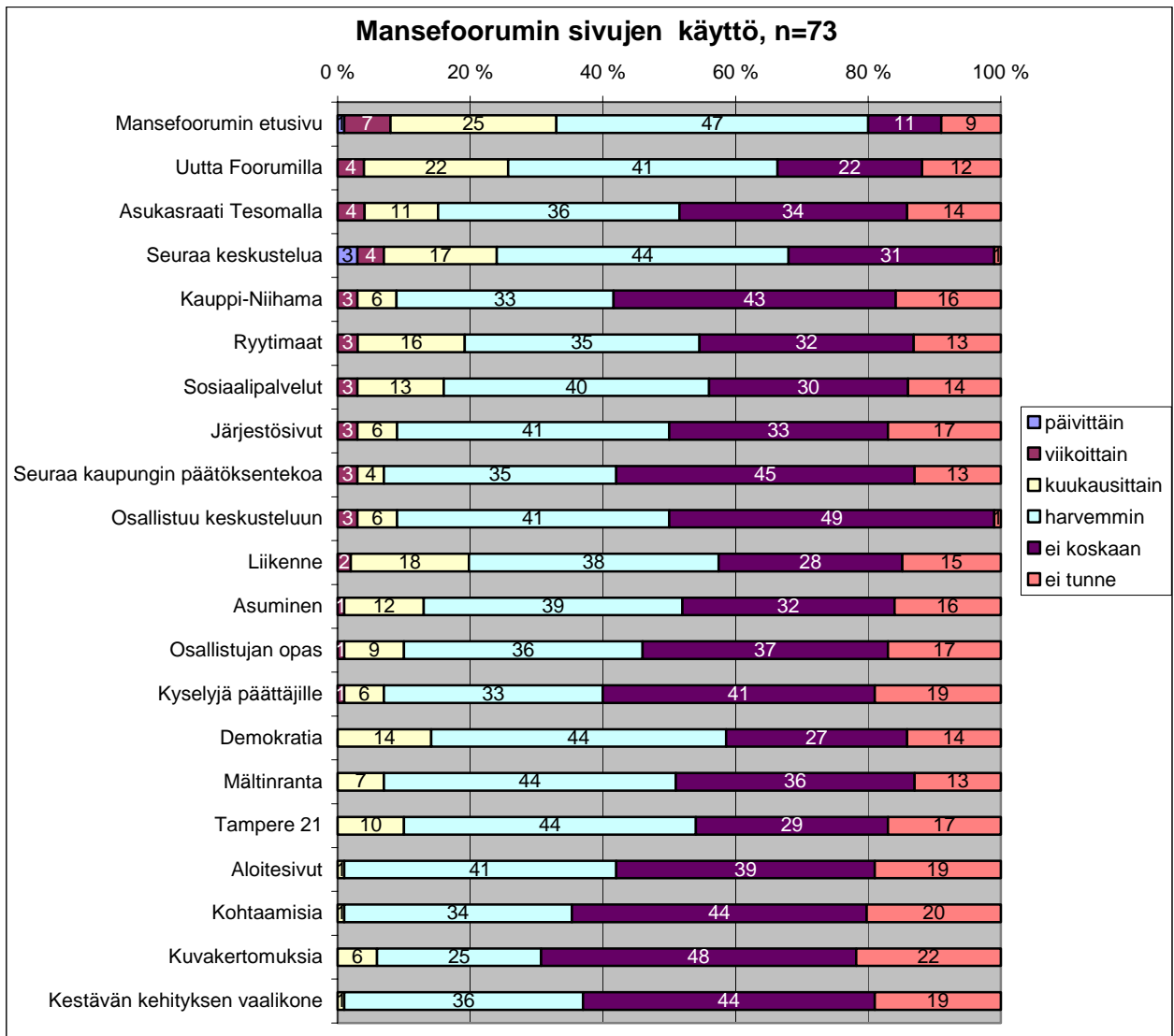
Kun esimerkiksi Mansefoorumin lähtökohtiin kuuluu julkisen keskustelun vahvistaminen, kaupunginosaväelle keskustelupalstan merkitys ei aina liity mahdollisuuteen osallistua kaupunkisuunnitteluun ja niin sanottuihin suuriin kysymyksiin tai kiistoihin. Kaupunginosissa ilmoitustaulua tai keskustelupalstaa kannattaisi kehittää enemmän esimerkiksi naapuriavun tarjoamiskanavan suuntaan, ja pyrkiä luomaan nopeasti ja ilman moderaattorin aiheuttamaa viivettä toimiva palsta. Sekä ilmoitustaulujen että keskustelupalstojen käytettävyydessä tärkeää on nähdä oman viestin ilmestyminen palstalle välittömästi. Myös Kaivonen on todennut kaupunginosien keskustelupalstoilla käydyn keskustelun jähmeyden ja mainitsee kirpputorien tuoneen sivuille enemmän vuorovaikutteisuutta (Kaivonen 2004, 71).

H6: Ihanne olis että olis semmonen tosiaikainen nopea [keskustelupalsta], että siihen semmoseen ihmisen akuuttiin tarpeeseen sitten, löytyis koiranulkoiluttajaa tai jotain muuta. Et se ois nopee.

Mansefoorumin sivuilla heikko tunnettuus

Mansefoorumin sivusto koostuu keskustelupalstasta, teemakohtaisista artikkeleista ja Osallistujan oppaasta (entinen Osallistumaan! –osio). Kaupunkilaiset ovat voineet nostaa keskusteluun haluamiaan aiheita kommentoimalla keskustelupalstalla ja kirjoittamalla artikkeleita, kun taas pääosin projektin työntekijöiden voimin kootulla Osallistujan oppaalla on haluttu tarjota sivujen käyttäjille tietoa osallistumisen ja vaikuttamisen tavoista ja mahdollisuuksista. Mansefoorumin ulkoasu ja rakenne uudistettiin keväällä 2004, joten tämän tutkimuksen kyselyjen tekoaikana sivuston rakenne oli hieman erilainen. Tästä johtuen en tarkasti käsittele ja analysoi kaikkia Foorumin eri sivuja vaan keskityn kyselyjen ja haastattelujen perusteella tärkeimmiksi tai kiinnostavimmiksi nousseisiin seikkoihin.

Kyselyn perusteella vastaajat kokevat Mansefoorumin lähtökohdat ja päämäärät tärkeiksi, mutta sivuston todellinen käyttö on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Useat Foorumin sivut eivät myöskään olleet tuttuja vastaajille, sillä monet eivät tunteneet tiettyjä sivuja tai palveluja. Aiemmin Foorumin etusivu oli staattinen sivu, jonka kautta saattoi kulkea esimerkiksi eri Aiheita-osioihin, keskusteluun, Osallistumaan!-osioon tai Uutta Foorumilla –palstalle. Foorumin etusivu on ollut suhteellisen harvoin käytetty, mikä vahvistaa käsitystä siitä, että nykyinen jo etusivulla uusimmat jutut esittelevä malli on käytössä toimivampi ratkaisu.

Kuva 20. Mansefoorumin käyttö asukaskyselyn perusteella

Aiheita-osioon kuuluivat Asukasraati Tesomalla -, Asuminen-, Demokratia-, Kauppi-Niihama -, Liikenne-, Mältinranta-, Ryytimaat-, Sosiaalipalvelut- ja Tampere 21 -sivut. Enemmistö vastaajista on lukenut kyseisiä sivuja harvemmin kuin kuukausittain. Kyselyn perusteella Aiheita-osiosta luettiin viikoittain eniten Tesoman asukasraadın sivuja, Kauppi-Niihaman sivuja, Ryytimaat-sivuja ja Sosiaalipalvelut-sivuja, mutta kaikissa viikoittain käyttö jäi vähäiseksi. Kuukausittain luettiin eniten Liikenne- ja Demokratia -sivuja. Tällä hetkellä Aiheita-osion rakenne on muuttunut, ja esimerkiksi Tahmelan ryytimaat -ja Asukasraati Tesomalla -sivut löytyvät arkistosta. Lisäksi muiden sivujen nimiä, sisältöjä ja rakenteita on muokattu toimivammiksi ja selkeämmiksi. Uusia aihekokonaisuuksia ovat Asumista tamperelaisittain, Kaavoituskysymyksiä, Kestävää kehitystä, Hyvinvointi ja Aloitteellinen kuntalainen.

Niin **Osallistujan oppaan, aloitesivujen** kuin **kestävän kehityksen vaalikoneen** käyttö on kyselytulosten perusteella ollut vähäistä. Tosin vuoden 2000 kunnallisvaaleihin rakennetun kestävän kehityksen vaalikoneen käyttö ei ole viime vuosina välttämättä tuntunut käyttäjistä edes tarpeelliselta. Vaalikone keskittyi kestävän kehityksen teemaan liittyviin kysymyksiin, jotka Tampere-foorumi muokkasi vapaaehtoisvoimin yhdessä kiinnostuneiden kaupunkilaisten kanssa.³ Vaalien päättymiseen mennessä vaalikonetta ehti käyttää 2390 ihmistä ja kävijöitä sivuilla oli kaksinkertaisesti. Ehdokkaista kysymyksiin vastasi 143. (Lassy 2002, 186, 188.)

Poliitikkojen kokemuksia vaalikoneesta selvittänyt Johanna Lassy (2002, 192) toteaa päättäjien suhtautuneen vaalikoneisiin osallistumisen välineenä kriittisesti. Huoli kohdistui esimerkiksi tekniikkaan ja sen asettamiin rajoihin, kuten siihen, että vaalikone mahdollisti osallistumisen vain niille, joilla oli verkkoyhteys käytössä. Vain kaksi valtuutettua näki vaalikoneen käyttökelpoiseksi osallistumisvälineeksi. Lassyn mukaan negatiivinen suhtautuminen kertoo siitä, että valtuutetut eivät vielä osanneet mieltää vaalikonetta kaupunkilaisten vaikuttamispyrkimysten osaksi.

Vaalikoneen käytön vähäisyydestä huolimatta haastatellut Mansetorin toimijat pitävät sitä tärkeänä ja merkityksellisenä osallistumispalveluna. Vaalikoneen toteuttamista arvostettiin vaikka haastatelluistakin vain murto-osa oli itse kokeillut ja tutustunut siihen. Osallistumispalvelut voivatkin olla tarpeellisia ja tärkeitä vain tietyissä tilanteissa tai tietyille toimijoille. Sekä haastattelujen että kyselyn tulosten perusteella on selvää, että asukkaat kaipaavat interaktiivisuutta ja vuoropuhelun mahdollisuuksia kaupunkilaisten ja hallinnon välille, vaikka eivät itse henkilökohtaisesti niitä juuri tällä hetkellä hyödyntäisikään.

H1: Musta tuntuu, että ihmiset haluaisi, että siellä olisi enemmän sitä päättäjien ja virkamiesten kanssa sellaista keskustelua. Mää en sitten tiedä mikä voisi olla sellainen väline, jolla saatais tonne päättäjien ja virkamiesten puolelle viestiä menemään. Tavallaan siis ihmiset jotka kävis meidän sivuilla, näkis että siä on. En tiedä pitäiskö aatella joitain lyhyitä haastatteluja vai oisko se keskustelupalsta semmonen, mutta miten sen saisi sitten toimimaan. Mutta varmasti sellaista interaktiivisempaa. Yleensä se on aina se osallistuminen vähän sellaista, että yleensä ihmiset on innokkaita osallistuun, mutta sit jos se ei johda tavallaan mihinkään, niin...

T: Niin se lopahtaa.

H1: Niin, mutta se on hirveen vaikee, koska tää on niin uusi juttu. Jotenkin musta tuntuu ettei oo semmoisia välineitä vielä oikein kellään, että tää on niin vasta kehittelyvaiheessa.

³ Tampere-foorumi perustettiin v.1996 Tulevaisuuden tutkimuksen seuran ja Tampereen ympäristövalvontayksikön aloitteesta. Sen tarkoituksena on ollut ylläpitää kansalaiskeskustelua ja kehittää kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Foorumin toimintaa koordinoi suunnitteluryhmä, joka koostuu vapaaehtoisuimijoista.

Mansetorilla vuorovaikutteisuutta on koettu lisätä muun muassa **keskustelupalstalla**. Palsta tunnetaan hyvin, mutta keskustelu on kuitenkin pysynyt hiljaisena. Noin puolet vastaajista ei osallistu keskusteluun koskaan. Keskustelua kertoo seuraavansa harvemmin kuin kuukausittain melkein puolet vastaajista. Kyselyyn vastaajat siis tuntevat keskustelupalstan, mutta käytön vähäisyyden perusteella eivät ole kokeneet sitä toimivaksi keskusteluforumiksi. Käyttötilastojen mukaan palsta oli vuonna 2003 kymmenen suosituimman sivun joukossa, mikä osoittaa kiinnostusta keskustelun seuraamiseen, mutta osallistumisen kynnyks on kuitenkin pysynyt vielä turhan korkeana.

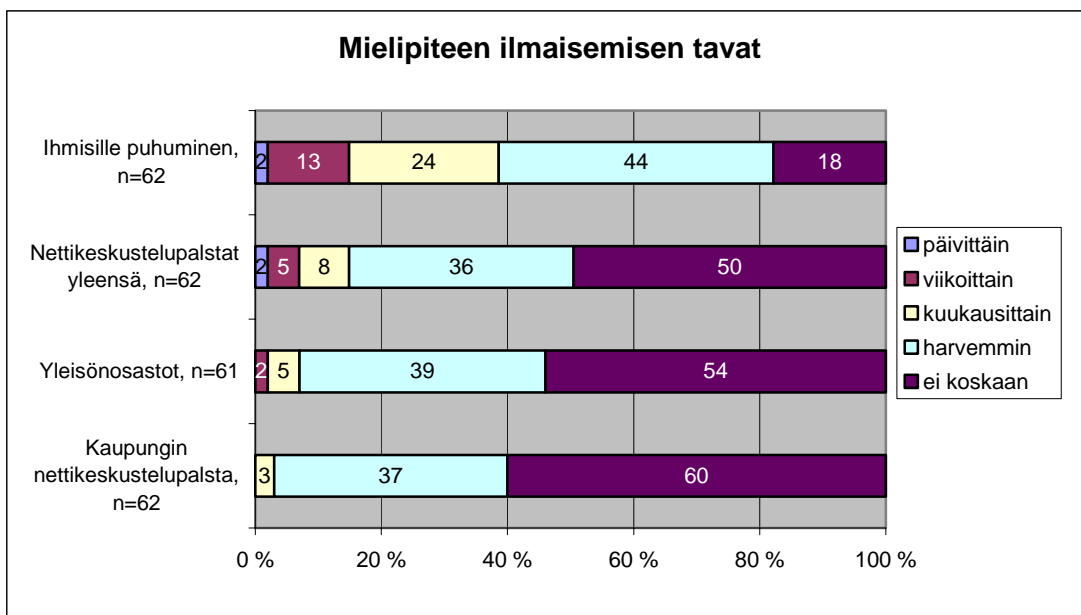

Keskustelua voi käydä sekä kaupunginosien asioista että laajemmista aiheista.

Internetin käyttötarkoituksista osallistuminen paikalliseen keskusteluun jakoi asukaskyselyssä mielipiteet kahtia toisen puolen pitäessä sitä tärkeänä ja toisen puolen ei (kuva 12). Sen sijaan laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista eivät vastaajat kokeneet kovin tärkeäksi. Internettiä ei ehkä vielä kuitenkaan koeta riittävän kaksisuuntaiseksi välineeksi. Kuvaavaa on, että keskusteluun osallistumista tärkeämpänä netin käyttötarkoituksena vastaajat pitivät tiedon hakemista eivätkä maininneet esimerkiksi palautteen antamisen tai keskustelun käymisen mahdollisuutta. Netin tarjoamat vuorovaikutusmahdollisuudet ovatkin vielä epäselviä ihmisille, mistä syystä interaktiivisia verkkopalveluja ei aina välttämättä osata edes vaatia tai edellyttää esimerkiksi hallinnolta.

Sekä asukaskyselyn että haastattelujen perusteella Mansetorin käyttäjät pitävät suullista keskustelua verkkokeskustelua parempana tapana oman mielipiteen esittämiseen (kuva 21). Kuvassa 21 vaihtoehto ”Ihmisille puhuminen” esitettiin kyselylomakkeessa muodossa ”Puhuu asioista henkilölle, jolla tapana osallistua julkiseen keskusteluun/pitää yhteyttä päättäjiin”. Vaikka verkkokeskustelua pidetään tärkeänä ja Internetiin kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääjänä uskotaan, kasvokkaiskeskustelun vahvuutena säilyy yhä todellinen vuorovaikutus.

Fyysisessä todellisuudessa toisten keskustelijoiden eleistä, ilmeistä ja reaktioista voi päätellä enemmän ja ottaa reaktiot omassa toiminnassaan huomioon, kun taas verkkokeskusteluista suora vuorovaikutus puuttuu. Kasvokkaistapaamisissa myös väärinkäsitysten vaara vähenee, sillä epäselvyydet voidaan selvittää välittömästi niiden ilmetessä. Verkkokeskustelua vaikeuttavatkin ihmisten erilaiset viestintä- ja itseilmaisun taidot, joista saattaa helposti syntyä aiheettomia väärinkäsityksiä. Oman mielipiteen esittäminen aktiiviselle ja osallistuvalla henkilölle osoittaa myös, että suullisen keskustelun uskotaan johtavan parempaan lopputulokseen tai kulkeutuvan varmemmin perille kuin netin kautta välitetyn viestin.

Kuva 21. Erilaisten kommentointitapojen käyttö asukaskyselyn perusteella

Vaikka Internet toimii nopeampana palautteen antamisen ja keskustelun välineenä kuin vaikka sanomalehden yleisönosasto, kasvokkaistapaamisissa toisen kommenttiin voi vastata vielä nopeammin. Verkkokeskustelujen vahvuutena voidaan kuitenkin pitää mahdollisuutta osallistua keskusteluun ajasta ja paikasta riippumatta, mikä mahdollistaa osallistumisen myös sellaisille

ihmisille, jotka eivät syystä tai toisesta pääsisi osallistumaan keskustelutilaisuuteen tiettyyn aikaan tiettyä päivänä. Netti tarjoaa myös mahdollisuuden kommentoida asioita halutessaan nimettömänä. Yleisötilaisuuksissa oma puheenvuoro on usein käytettävä hyvinkin pikaisesti, kun taas netti tarjoaa mahdollisuuden oman kommentin tarkkaan harkintaan. Eri osallistumisen tavat sopivatkin eri ihmisille. Yleisötilaisuudet ja muut kasvokkaiskeskustelut soveltuvat parhaiten ulospäin suuntautuneille ja sanavalmiille ihmisille, kun taas verkkokeskustelu antaa mahdollisuuden puheenvuoroon myös hiljaisemmille ja harkitsevammille ihmisille. Jotta osallistumisen tilaisuuksia tarjottaisiin mahdollisimman tasapuolisesti, on erilaisia välineitä ja tapoja kehitettävä ja hyödynnettävä rinnakkain.

Schulerin (1996, 135) mukaan verkkokeskustelun elävyyteen vaikuttaa se, millainen aihe on kyseessä. Schulerin mielestä yhteisöjen tulisi tarjota verkossa mahdollisuus keskustella aluetta koskevista suuristakin asioista. Toiset asiat ovat pienempiä ja elävät lyhyemmän aikaa, kun taas esimerkiksi koulutus ja terveydenhoito ovat pitkäkestoisempaa keskustelua ja pohtimista vaativia aiheita. Koska aiheet ovat usein paikallisesti merkittäviä, niiden tulisi olla kytkettyjä tiettyyn alueeseen, kuten kaupunkiin tai asuinalueeseen.

Verkkokeskustelua eri paikallisilla areenoilla tutkinut Veikko Pietilä (2002, 347-348) toteaa, että Mansefoorumin keskusteluille on ollut tyypillistä niiden muita netin keskustelupalstoja laajempi yhteys julkisuuteen. Pietilän mukaan keskustelupalsta toimii sitä paremmin, mitä tiiviimmin se kytkeytyy ympäröivään julkisuuteen vain sisäisiin viesteihin reagoimisen sijaan. Mansefoorumin suuntautuminen avoimesti ulospäin johtuu sen lähtökohdista tarjota kansalaisille avoin keskustelutila verkkoon.

Myös Coleman (2001, 120) toteaa verkkokeskustelujen pulmallisuuden johtuneen usein niiden irrallisuudesta tai toisarvoisuudesta suhteessa todelliseen elämään. Vaikka harkitsevan keskustelun käymistä pidetään kansalaistaitona sinänsä, kansalaiset odottavat osallistumisensa tuottavan tuloksia. Osallistumisen vaikuttavuus edellyttää usein yhteyttä avoimien nettikeskustelujen ja monimutkaisten poliittisten vuorovaikutusverkostojen ja instituutioiden välillä.

Pietilä (2002, 352) jakaa julkisen keskustelun esteet keskustelun asemasta edustuksellisessa järjestelmässä johtuviin esteisiin sekä keskustelua hallitsevaan kilpailuun ja voittamisen pakkoon. Hänen mukaansa järjestelmä ei kannusta kansalaisia osallistumaan politiikan muotoiluun, sillä järjestelmän käytännöt antavat usein ymmärtää, että kansalaisten mielipiteillä ei ole suurempaa

merkitystä. Kilpailun Pietilä näkee esteeksi siitä syystä, että myönnytysten teko merkitsee usein periksi antamista ja kiistelystä häviämistä. Asemansa säilyttääkseen virkamiehet osallistuvat harvoin julkiseen keskusteluun keskustelupalstoilla, mutta vaikutusta on toki myös ajankäytöllisillä seikoilla.

Sassin (2000) mukaan verkkosivujen tulisi tarjota yksilöityjä ja selviä tavoitteita, joihin keskustelijat voisivat tarttua. Sassin mukaan verkkokeskusteluille ominainen ajoittaisuus ja pyrähdysnomaisuus hankaloittavat jatkuvan keskustelun ylläpitoa ja tekevät keskustelun moderoimisen raskaaksi. Sassi toteaa Pietilän (2002) ohella myös keskusteluviestejä usein vaivaavan asiattomuuden tai rönsyilyn, ja painottaa verkon erityispiirteiden ymmärtämistä kun sivuja suunnitellaan. Mainosmaisuuksien, sarjakuvamaisuus ja lyhyet tekstit ovat tyypillisiä Internetille välineenä, minkä vuoksi laajat artikkelit eivät välttämättä aina ole toimivimpia tapoja esittää asioita verkossa.

Varsinkin Mansefoorumin sivuilla on käytetty paljon pitkiä, taustoittavia artikkelityyppisiä kirjoituksia. Taustatietoa antavien ja hieman laajemmin aiheita käsittelevien artikkelien tuottaminen on ollut Mansefoorumin yhtenä pyrkimyksenä, mutta tällaisen esitystavan onnistuneisuutta ja toimivuutta voidaan miettiä. Esimerkiksi Foorumin eri Aiheita-osiot sekä keskustelutilaisuuksien yksityiskohtaiset muistiot osoittautuivat suhteellisen vähän käytetyiksi. Artikkelien pituus nousi haastatteluissa käytön vähäisyyttä selittäväksi seikaksi.

H2:[...] kun se on nyt niin pitkä, pitkä kapee palsta, niin se teksti muuttuu. Yhtäkin sivua mä siellä laskin, niin kahdeksan kertaa pitää, siis kahdeksan näytöllistä on sen tekstin pituus. Ei kukaan, kukaan ei selaa niitä, se on ihan varma. [...] Kaksi näytöllistä on maksimi mitä saa olla, se on mun käsitykseni ihan vahvasti. Kukaan ei selaa sen pitempiä tekstejä, kyllästy.

Yleisesti Mansefoorumin sivujen käyttöä on hankaloittanut sisällön monipuolisuus ja laajuus sekä juttujen vähäinen vaihtuvuus. Monet artikkeleista ovat olleet pitkiä, mikä on väsyttänyt lukijoita. Uusi ulkoasu kaventaa palstan leveyttä entisestään ja pidentää vanhojen juttujen mittaa. Foorumin jako erilaisiin teemoihin on myös jonkin verran haitannut sivuston hahmottamista, vaikka alun perin teemoituksen toivottiin selkeyttävän sivustoa. Mansefoorumin uudistuksessa keväällä 2004 teemat pyrittiin avaamaan selvemiksi ja helpommin lähestyttäväksi.

H1: Siellä on niin pitkiäkin niin monet niistä jutuista, niin ihmiset aattelee ettei jaksakaan lähteä sen tarkemmin lukemaan.

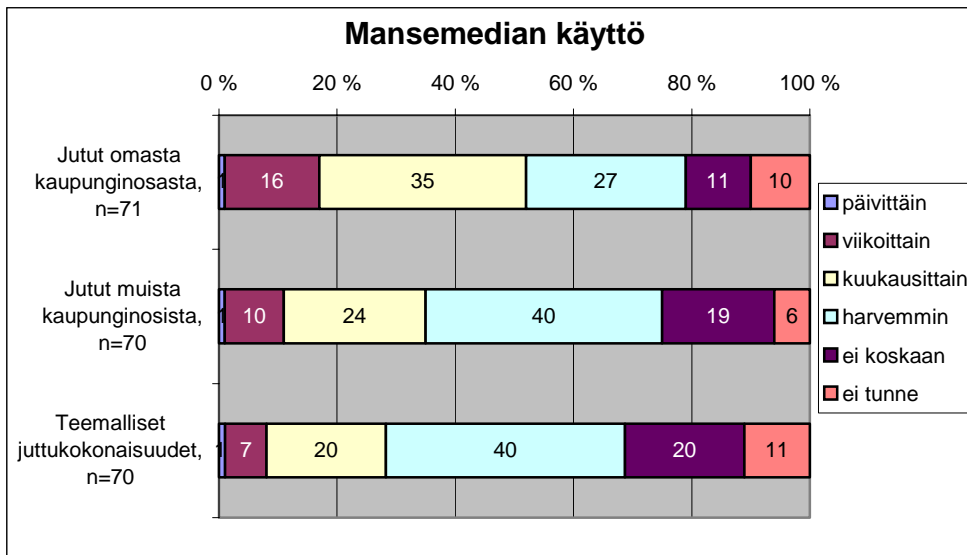
H4: Musta tuntui ainakin, että eksyin sitten tai sitten ne oli samat aina [jutut].

Kuten Mansetorin loppuraportissa todetaan, keskustelu sivustolla on ollut elävää liittyessään kaupunkisuunnitteluun tai kaavoitukseen. Keskustelijoita karkottavana tekijänä on nähty teknisen kehittytyön ongelmat, keskustelun hiljaisuus, verkkokeskustelun vieraus kuten myös virkamiesten haluttomuus osallistua keskusteluun. (Hokka ym. 2004.) Lisäksi asukkaat kokevat usein verkkokeskusteluun osallistumisen kynnyksen korkeaksi. Haastattelujen perusteella oman mielipiteen esittäminen julkisesti siten, että kommentista jää kirjallinen todiste, kuten viesti keskustelupalstalle, on vaikeaa. Kommentin kirjoittaminen palstalle tekee henkilöstä julkisen toimijan, jonka kannanoton tulisi olla harkittu ja perusteltu. Tämä osoittaa jossain määrin julkisen keskustelun arvostusta, vaikka osa haastatelluista pitikin verkkokeskustelua merkityksettömänä muun muassa siitä syystä, että ”*Aamulehden yleisönosastossa on samat asiat, ja se foorumihan on jo paljon painavampi sitten.*” (H7)

Julkinen keskustelu vaatiikin toimiakseen eri tiloja. Keskustelu voi myös toimia eri tavoin erilaisissa julkisen keskustelun tiloissa, kuten verkossa, keskustelutilaisuuksissa, sanomalehdissä tai kasvokkaistapaamisissa (Heikkilä & Lehtonen 2003). Sen on myös kytkeydyttävä ajankohtaiseen teemaan tai kysymykseen, joita sivujen ja keskustelupalstojen ylläpitäjät voivat nostaa esiin. Aina tällaisetkaan ponnistelut eivät välttämättä tuota tulosta. Keskustelu ja toiminta verkossa toteutuu usein myös toimivien tahojen omien kanavien kautta eikä suinkaan julkista keskustelua varten rakennetulla kaikille avoimella areenalla (Hokka ym. 2004). Ehdottoman tärkeää on, että keskustelun käymisen mahdollisuudesta ja keskustelupaikasta ollaan kuitenkin tietoisia.

Oma alue suosittu myös Mansemediassa

Kaupunginosakirjeenvaihtajat kirjoittavat Mansemediaan juttuja eri alueista ja niiden asioista. Alueellisen näkökulman lisäksi Mansemediassa on tuotu esiin Mansefoorumien järjestämiä keskustelutilaisuuksia ja muita tapahtumia. Näistä on koottu teemallisia aihekokonaisuuksia, jotka ovat käsitelleet esimerkiksi Yhteistyöllä ylläpidetty kaupunki- keskusteluserjaa tai viimeisimpänä Mansetorin järjestämää Kanssalaisena verkossa II –tapahtumaa.

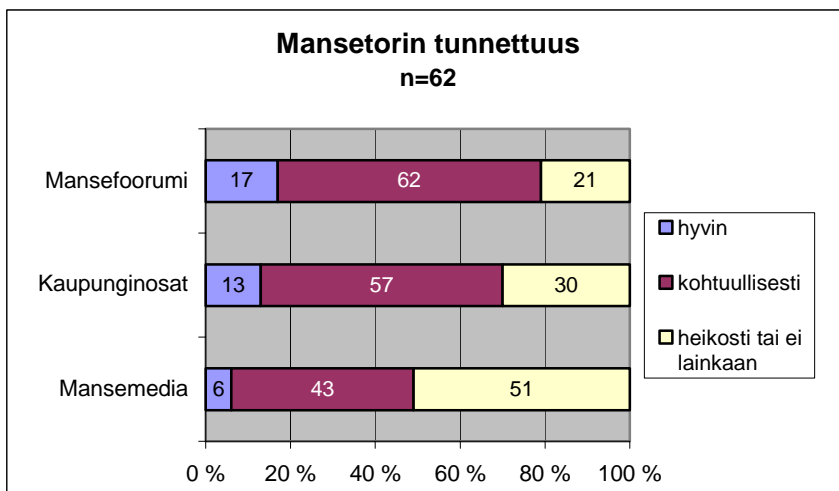
Kuva 22. Mansemedian sivujen käyttö asukaskyselyn perusteella

Mansemedian käyttö noudattaa asukaskyselyn perusteella kaupunginosien kotisivujen käyttöä, sillä Mansemedian jutuista kiinnostavimpia ovat omaa asuinalueita käsittelevät kirjoitukset. Juttuja luetaan kuitenkin suhteellisen harvoin. Muista kaupunginosista kertovia juttuja sekä teemallisia juttukokonaisuuksia kuten Yhteistyöllä ylläpidetty kaupunki –sivuja luetaan pääosin harvemmin kuin kuukausittain.

Kokonaisuudessaan Mansetorin sivuja käytetään asukaskyselyn perusteella melko harvoin. Tunnetuimpia ja käytetyimpiä ovat kaupunginosien sivut. Oman kaupunginosan sivujen jälkeen kiinnostavimpia ovat muiden kaupunginosien sivut sekä Mansemedian omaa asuinalueita käsittelevät jutut. Mansetorin käyttäjiä kuvaakin suuri kiinnostus paikallisiin asioihin ja omaan asuinalueeseen liittyvään tietoon. Vuoden 2003 käyttötilastojen mukaan suosituimmat sivut löytyvät kaupunginosista sekä Mansemediasta. Myös keskustelupalsta on ollut kymmenen suosituimman sivun joukossa, vaikka keskustelua on käyty hyvin vähän. Mansetorilla kehitellyt erilliset projektit ja kansalaisinnovaatiot, kuten kestävän kehityksen vaalikone tai Kaksi kuvaa kaupungistani –kokeilu eivät ole lopulta onnistuneet herättämään ihmisten kiinnostusta laajemmin, mikä on johtunut mitä luultavimmin niiden projektiluonteisuudesta. Erillinen projekti on saattanut jäädä kokonaan huomaamatta, mikäli käyttäjä ei ole vierailut sivuilla juuri hankkeen ollessa ajankohtainen.

4.2. Sivuston käyttö sidosryhmissä

Mansetori on hyvin tunnettu sidosryhmien keskuudessa, sillä kysely suunnattiin pääosin sellaisille tahoille, joiden kanssa Mansetori on toiminut yhteistyössä. Melko suuri osa vastaajista siis tunsi Mansetorin entuudestaan. Poikkeuksen muodostivat lähinnä kaupungin luottamushenkilöt, joista kysely lähetettiin kaikille, joiden toimiva sähköposti osoite löytyi kaupungin www-sivuilta. Vastanneista 83 % tuntee Mansetorin, 9 % ei tunne ja 9 % arvelee ehkä tuntevansa. Eri osioista parhaiten tunnetaan Mansefoorumi, mutta Mansemedia selvästi heikoimmin.

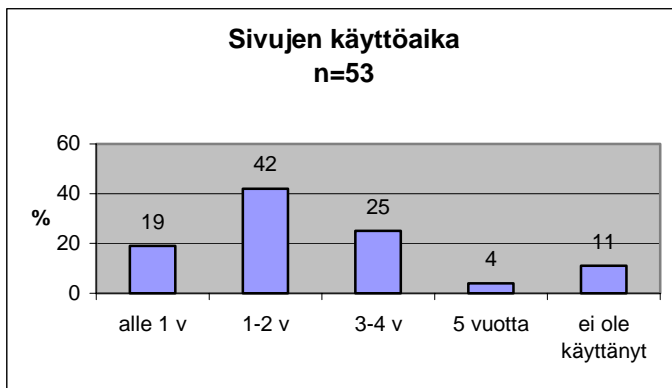
Kuva 23. Mansetorin tunnettuus sidosryhmissä

Mansefoorumikin on tullut tunnetuksi erilaisten kaupunkisuunnittelun kysymysten ja tapahtumien yhteydessä. Esimerkiksi Mansefoorumin rooli Koskenniskan sillan kamppailussa oli varsin merkittävä verkon tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntäjänä, kuten siltaa havainnollistamaan laadittujen kuvasovitteiden esityspaikkana (Bamberg 2002). Mansefoorumi on myös yhteistyössä Tampere-foorumin kanssa järjestänyt erilaisia keskustelutilaisuuksia ja kyselyjä päättäjille. Mansemedian vähäinen tunnettuus sidosryhmissä on kuitenkin yllättävää, sillä se on ollut mukana tapahtumien järjestelyissä Mansefoorumin ohella. Foorumiin verrattuna Mansemedia on kuitenkin jäänyt tilaisuuksissa hieman taka-alalle, sillä sen roolina on ollut enemmän tilaisuuksista raportoiminen.

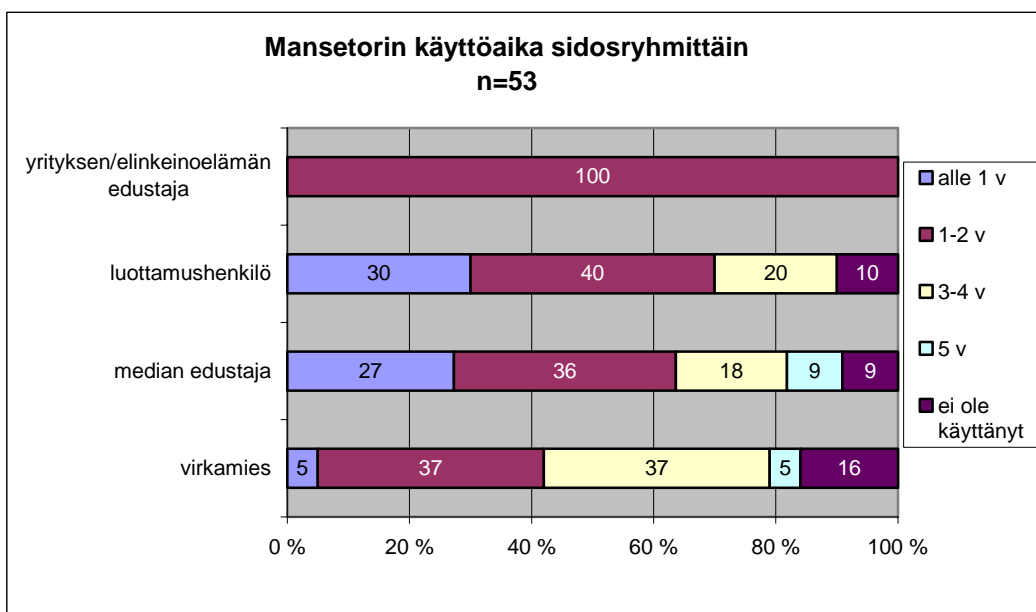
Sivuilla vierailaan työasioissa

Sidosryhmien Mansetorin käyttö on samansuuntaista asukkaiden käyttöön verrattuna. Samoin kuin asukkaat, myös sidosryhmävastaajat ovat käyttäneet Mansetorin sivuja enimmäkseen noin 1-2

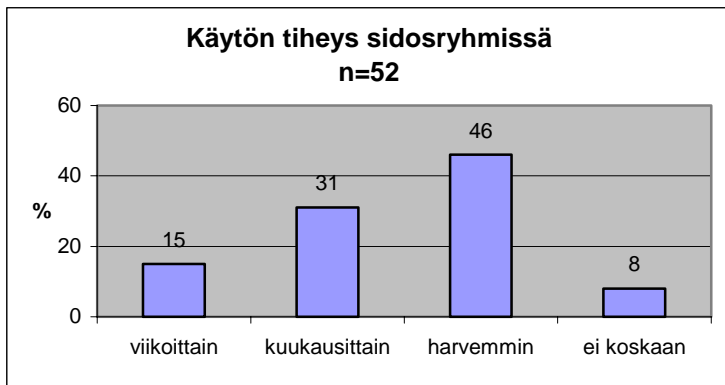
vuotta (kuva 24). Sivuja viisi vuotta käyttäneitä oli hyvin pieni osa vastaajista, mikä osoittaa Mansetorin tunnettuuden vähitellen kasvaneen. Noin kymmenesosa vastaajista ei ole käyttänyt sivuja ollenkaan. Sidosryhmät seuraavat sivuja joko omasta kiinnostuksesta tai sekä oman kiinnostuksen että työtehtävien vuoksi. Sivujen käyttö puhtaasti omasta kiinnostuksesta osoittaa, että Mansetori koetaan tärkeäksi, seuraamisen arvoiseksi keskusteluareenaksi.

Kuva 24. Mansetorin käyttöaika sidosryhmissä

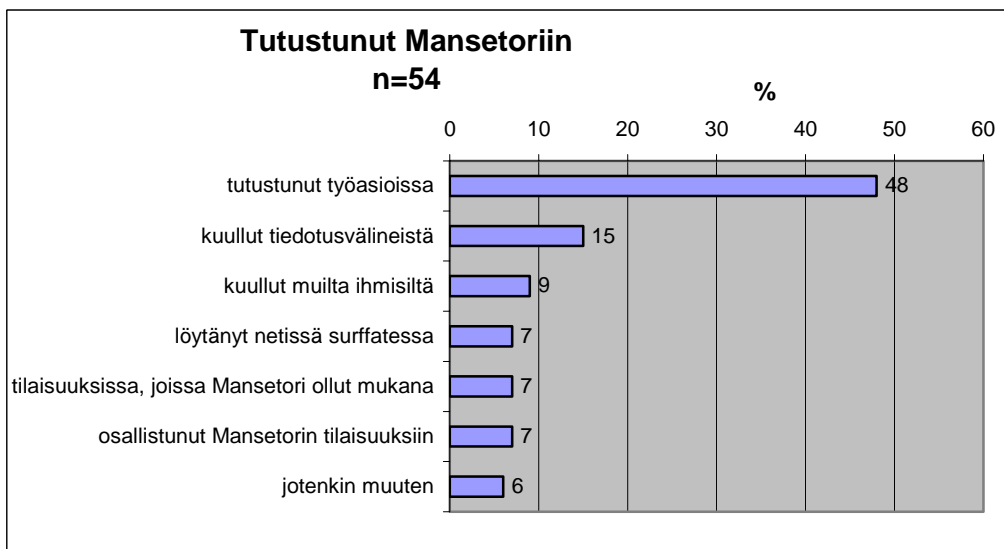

Kuva 25. Mansetorin käyttöaika sidosryhmittäin jaoteltuna

Kuva 26. Mansetorin käyttö sidosryhmissä

Lähes puolet vastaajista käyttää sivuja pääosin harvemmin kuin kuukausittain. Sivuja käyttöaika yhdellä kerralla on lyhyt, sillä 72 % käyttää sivuja alle 15 minuuttia ja 28 % enintään puoli tuntia. Pääasiallinen käyttö tapahtuu työpaikalla, sillä monet vastaajatahoista toimivat työnsä puolesta yhteistyössä Mansetorin kanssa. Lähes puolet vastaajista onkin tutustunut Mansetoriin työasioissa (kuva 27).

Kuva 27. Mansetoriin tutustumisen kanavat sidosryhmissä

Sidosryhmien käyttämiä sivuja kysyttiin avoimella kysymyksellä, jotta vastaajat saivat itse tarkemmin ja haluamallaan tavalla määritellä miten Mansetoria käyttävät. Eri osioiden käyttö jakaantuu suhteellisen vaihtelevasti. Eniten käytettiin kaupunginosasivuja ja Mansefoorumia ja jonkin verran keskustelupalstaa, mutta Mansemedian käyttö jäi hyvin vähäiseksi. Mainintoina nousivat esiin muun muassa sivut, joilla käsitellään ajankohtaisia kaupunkisuunnittelun aiheita (kuten Koskenniskan silta, Värjäämö), Mansetorin yleissivut ja erilaiset kyselyt ja niihin vastaaminen.

Yli puolet (53 %) vastaajista ei itse ole ollut mukana Mansetorin toiminnassa. Sidosryhmät ovat pääosin osallistuneet toimintaan käymällä Mansetorin tilaisuuksissa tai kirjoittamalla sivuille juttuja, kommentteja tai artikkeleita (taulukko 2). Osa vastaajista on ollut mukana tekemässä Mansetoria henkilökohtaisesti, kun taas osalle sidosryhmistä Mansetorin merkitys näyttäytyy lähinnä asukkaiden mielipiteen kokoajana ja paikkana seurata kansalaiskeskustelua sekä Mansetorin toiminnan ”kohteena” olemisena eli haastatteluihin tai yleisöltä tulleisiin kysymyksiin vastaamisena. Juttujen aiheita vastaajat eivät juuri ole ehdottaneet.

Taulukko 2. Sidosryhmien Mansetorin toimintaan osallistumisen tavat

Mansetorin toimintaan osallistumisen tavat	Maininnat lkm
Kirjoittanut juttuja tms.	9
Osallistunut Mansetorin tilaisuuksiin	9
Ollut mukana järjestämässä tilaisuuksia	6
Osallistunut kehittämiseen muuten	6
Ehdottanut juttujen aiheita	1
<i>Yhteensä</i>	<i>31</i>

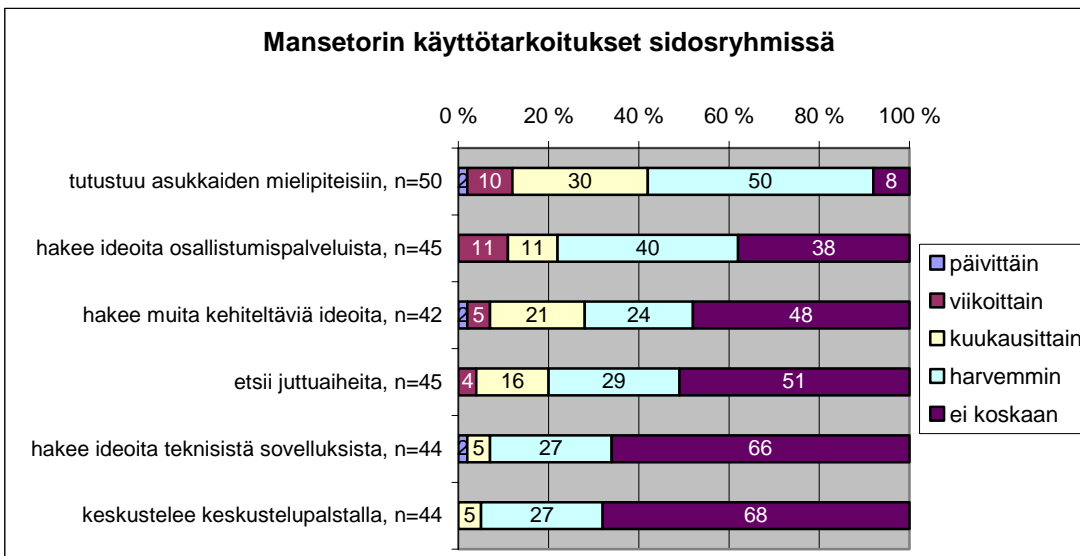
Eniten Mansetorin toimintaan ovat sidosryhmistä osallistuneet virkamiehet, jotka ovat muun muassa kirjoittaneet sivuille juttuja tai kommentteja, olleet mukana järjestämässä yhteisiä tapahtumia ja osallistuneet Mansetorin järjestämiin tapahtumiin. Virkamiehet ovat muita ryhmiä eniten osallistuneet Mansetorin järjestämiin keskustelu- tai muihin tilaisuuksiin.

Asukkaiden mielipiteiden kokoaja

Mansetorin käytön syitä selvitettiin kyselyssä erilaisilla väittämillä ja toteamuksilla, joihin vastaajat ottivat kantaa. Selvästi suosituin sivuston käyttötarkoitus on asukkaiden mielipiteisiin tutustuminen. Sidosryhmien kiinnostus sivustoa kohtaan eroaa asukkaiden käyttötarkoituksista, sillä Mansetoria käytetään yllättävän paljon toimivien ideoiden ja esimerkkien etsimisessä. Sidosryhmien Mansetorilta poimimat ideat ovat liittyneet avointen vastausten perusteella lähinnä demokratian

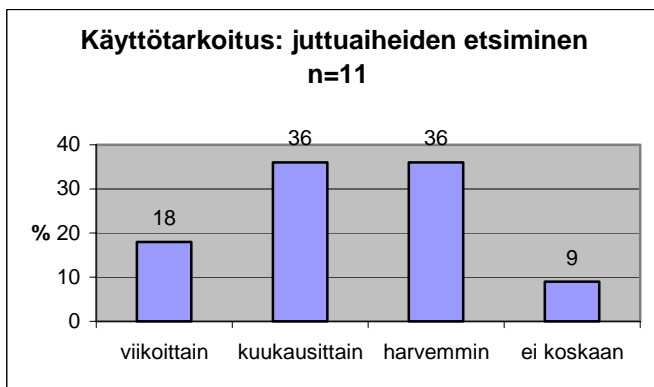
edistämiseen sekä verkossa että käytännön tasolla esimerkiksi uusina osallistumisen toimintatapoina.

Mansetorilla käytävään keskusteluun osallistuminen ei ole sidosryhmille tärkeää, sillä suurin osa vastaajista ei käytä kyseistä mahdollisuutta koskaan. Vastaajien itse mainitsemia käyttötarkoituksia olivat muun muassa: tiedonhaku paikoista, alueista, Tampereen asioista, kaupunginosien järjestämästä toiminnasta, käyttö työasioihin, yleensä mielipiteiden lukeminen, kyselyt ja tiedotteiden vastaanottaminen.

Kuva 28. Mansetorin käyttötarkoitukset sidosryhmäkyselyssä

Kyselyn väitteistä ”Etsin Mansetorilta juttuaiheita” oli suunnattu erityisesti toimittajille ja sillä haluttiin kartoittaa miten paljon Mansetori toimii juttuideoiden etsimispaikkana. Väitteitä ei kuitenkaan osoitettu erikseen tietyille vastaajaryhmille, vaan esimerkiksi kyseiseen väitteeseen ovat voineet vastata myös muut ryhmät.

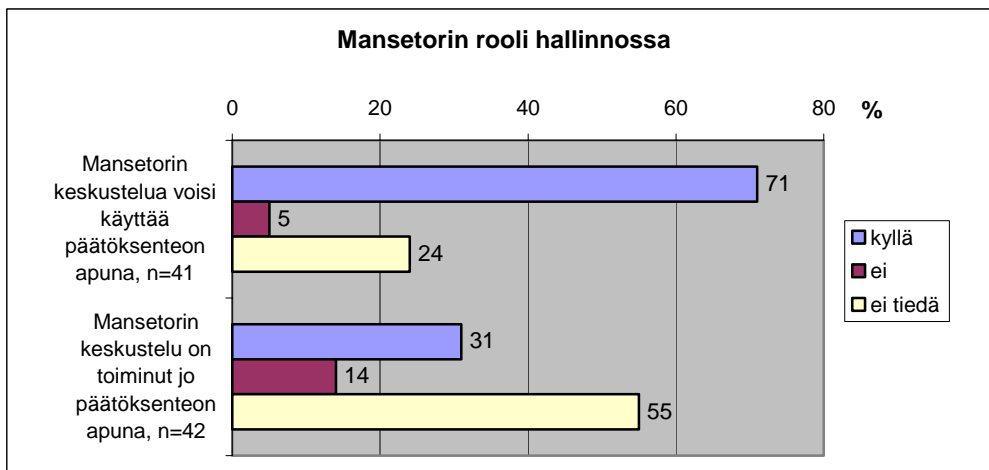

Kuva 29. Mansetorin käyttö juttuaiheiden etsimiseen median edustajilla

Noin puolet kaikista vastaajista ja lähes kaikki median edustajat etsivät Mansetorilta juttuaiheita. Median edustajista noin viidennes käyttää Mansetorin sivuja jopa viikoittain juttuaiheiden etsimiseen. Toimittajille Mansetori näyttäytyykin paikkana, josta voi löytää juttujen aiheita ja tutustua kansalaisten mielipiteisiin. Media käyttää sivustoa vähemmän uusiin osallistumispalveluihin tai teknisiin sovelluksiin liittyvien ideoiden etsimiseen. Kyselyn perusteella Mansetorin voikin päätellä onnistuneen saavuttamaan suhteellisen vankan aseman suhteessa paikalliseen valtamediaan. Juttuaiheiden etsiminen osoittaa, että Mansetorin kansalaislähtöinen verkkojulkaiseminen on ainakin jossain määrin osoittautunut merkitykselliseksi valtamediassa. Positiiviseen tulokseen tosin voi vaikuttaa Mansetoria säännöllisesti käyttävien toimittajien valikoituminen vastaajiksi, sillä kysely lähetettiin sellaisille toimittajille, jotka olivat jo jossain määrin tietoisia Mansetorin toiminnasta.

Schuler (1996, 221) vie ajatusta paikallisten verkkoyhteisöjen hyödyntämisestä valtamediassa pidemmälle ja korostaa yhteisöjen verkkosivujen merkitystä esimerkiksi televisiossa käsiteltävien aiheiden taustoittamisessa. Schuler liittäisi verkkokeskustelun osaksi televisio- tai radio-ohjelmia, jolloin ohjelmien esiintyjät voisivat osallistua verkossa keskusteluun paikallisten yhteisöjen kanssa. Mansetorilla eri medioiden yhteistyötä on kokeiltu esimerkiksi Radio Moreenin kanssa lähettämällä viikoittaisia Mansetorin uutisia sekä radioimalla joitakin järjestettyjä keskustelutilaisuuksia.

Kyselyssä oli muutama vain kaupungin virkamiehille ja luottamushenkilöille suunnattu kysymys. Näillä haluttiin selvittää Mansetorin roolia kaupungin koneistossa sekä nykyisten viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä Mansetorista. Reilu enemmistö virkamiehistä ja luottamushenkilöistä näkee Mansetorin potentiaalisesti kaupungin päätöksenteon apuna käytettäväksi tietolähteeksi.

Kuva 30. Mansetorin rooli päätöksenteossa

Reilusti yli puolet luottamushenkilöistä ja virkamiehistä uskoo, että Mansetorilla käytävää kansalaiskeskustelua voitaisiin käyttää päätöksenteon apuna. Tämä on mielenkiintoinen löydös siinä mielessä, että kaupungin hallinnon suhtautuminen varsinkin Mansefoorumiin on ollut aiemmin hieman varautunutta. Verkkoyhteisöjen kehittyminen –tutkimusprojektia edeltäneessä Paikallisuus verkkomediassa –projektissa Mansefoorumilla pyrittiin keskustelemaan haastavampaan sävyyn, kun taas viime vuosien aikana vuorovaikutusta on koitettu luodata yhteistyön suuntaan. Vaikka keskustelun tai toiminnan tarkoitus ei aiemminkaan ollut toimia syyttävänä tai uhkaavana, se saatettiin hallinnon taholta kokea sellaisena. Tämä aikaansai puolestaan varautuneen ja vastakkain asettelun ilmapiirin muodostumisen. (ks. Hokka ym.2004.)

Kyselytutkimuksen tulos kertoo kuitenkin mielipiteiden ja ilmapiirin muutoksesta keskusteleammaksi, mihin Mansetorilla Verkkoyhteisöjen kehittyminen –projektin aikana pyrittiinkin. Tämä osoittaa myös merkkejä sekä vuorovaikutuksen parantumisesta ja lisääntymisestä kuin myös verkostojen laajenemisesta. Samalla sen voidaan nähdä merkitsevän myös luottamuksen kasvamista, mikä kertoo sosiaalisen pääoman vahvistumisesta (ks. Putnam 1993; 2000; Coleman 1988).

Osa virkamiehistä ja luottamushenkilöistä kertoo Mansetorilla käydyn keskustelun toimineen jo kaupungin päätöksenteon apuna, mutta yli puolet ei tiedä onko näin tapahtunut. Kyselyn perusteella Mansetoria on käytetty apuna lähinnä kaupunkiympäristöön liittyvissä asioissa sekä kansalaismielipiteiden että muiden päättäjien mielipiteiden selvittämiseen. Vaikka enemmistö virkamiehistä ja luottamushenkilöistä näkee Mansetorin käyttämisen päätöksenteon apuna

mahdolliseksi, Mansetorin roolia ei kuitenkaan vielä tällä hetkellä pidetä kovin tärkeänä kaupungin toiminnassa, sillä merkittäväksi toiminnan näkee ainoastaan 10 % vastaajista. Yli puolet (54 %) virkamiehistä ja luottamushenkilöistä ei pidä Mansetorin asemaa kovinkaan merkittävänä, 15 % ei lainkaan merkittävänä ja 21 % ei osaa sanoa.

4.3. Kokemukset toiminnasta ja paikallisen keskustelun käytännöistä

Sivujen käytön selvittämisen lisäksi Mansetorin toimintamallin onnistuneisuutta etsittiin pyytämällä sekä asukas- että sidosryhmäkyselyssä vastaajia arvioimaan Mansetoria kokonaisuutena.

Kokemuksia Mansetorin jaosta kolmeen erilliseen osioon haluttiin selvittää, sillä tämä kolmijako on projektin tutkijoille tulleen palautteen mukaan ollut vaikea ymmärtää. Kyselyissä kolmijaosta ei kuitenkaan muodostunut ongelmaa vaan erot osioiden välillä koettiin selviksi. Jaon hahmottaminen vaikuttaakin olevan vaikeaa lähinnä Mansetorin uusille käyttäjille, sillä myös haastatellut Mansetorin käyttäjät kertoivat alussa miettineensä mihin jako perustuu.

H1: Silloin kun mä tulin, että mitäs täällä nyt on missäkin ja mihin mä nyt oon näitä sivuja päivittämässä ja mihin mä kuulun tässä hierarkiassa. Nythän se on selkeä tottakai, mutta kyllä mä sen alussa muistan ettei se oikein auennut, että niitä sai selailta ennen kuin rupes käsittään mistä on kyse. Esimerkiksi just se, että on kaupunginosasivut ja sitten Mediassa on kaupunginosakirjeenvaihtajat, niin sekin oli vähän, että miten nää nyt eroaa toisistaan. Mut kyllä se sitten, miten muutenkaan sen sitten tekisi, että ehkä se vaan vaatis että ihmiset käy useammin sivuilla ja oppii, että mistä löytyy mitäkin. Kyllähän sitä on pakko jotenkin jaotella.

Myös suurin osa sidosryhmien edustajista (68 %) pitää ryhmittelyä selkeänä ja ymmärrettävänä. Yhteistyötahot ovatkin Mansetori-projektin kuluessa oppineet tuntemaan sivuston tarkemmin, mutta kuitenkin lähes puolet vastaajista oli luottamushenkilöitä, jotka eivät välttämättä tunne Mansetoria ja sen eri osioita kovin hyvin. Vaikka suuri osa sidosryhmän edustajista tuntee Mansetorin vain kohtuullisesti, kolmijako ei ilmeisesti häiritse ainakaan kyselyyn vastanneita henkilöitä.

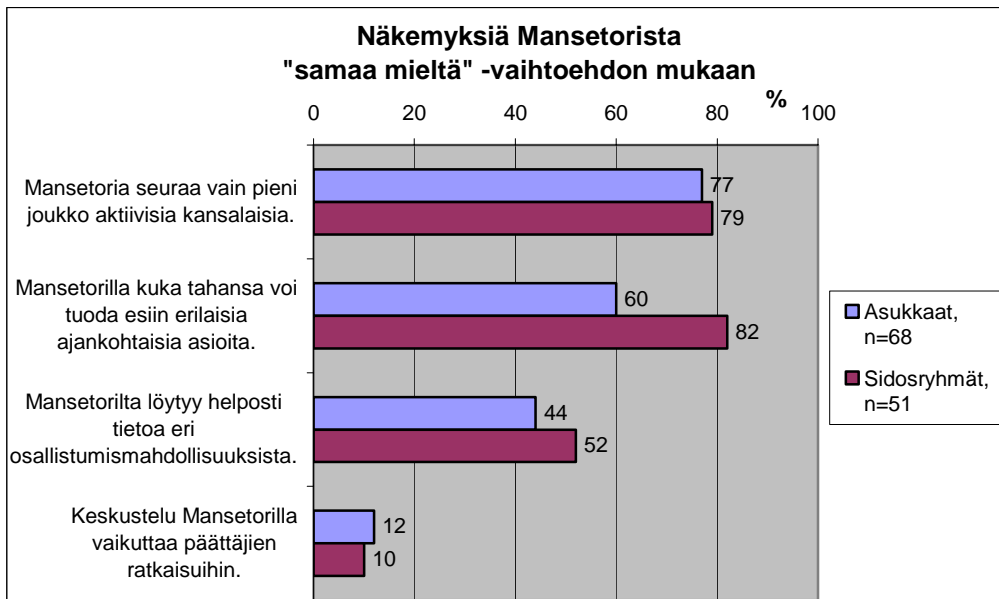
Tiedon etsiminen Mansetorilta koetaan pääsääntöisesti helpoksi. Nuoremmat, alle 30-vuotiaat käyttäjät kokevat tiedon löytämisen vanhempia käyttäjiä helpommaksi. Tiedon etsimisen kokivat luonnollisesti muita helpommaksi sellaiset vastaajat, joilla on pitkä kokemus tietokoneen ja Internetin käytöstä.

Myös Kaivosen (2002, 91) tutkimuksessa useimmat käyttäjät pitävät Mansetorin sivuja helppokäyttöisinä. Negatiivista palautetta sivusto saa lähinnä tiettyjen tietojen löytämisen vaikeudesta. Kaivosen tutkimuksessa vastaajille on ollut vaikeinta hahmottaa kokonaisuus ja

sijoittaa se yhteiskunnallisen toiminnan kenttään ja tavallisten ihmisten arkielämään. Nyt käsillä olevassa tutkimuksessa asukkaiden mielipiteet näyttäisivät vähän muuttuneen, sillä jako kolmeen osioon on vastaajien mielestä suurimmaksi osaksi selkeä ja tiedon etsiminen koetaan helpoksi. Vastausten muuttumiseen saattaa löytyä syy aineistojen eroista, kuten koosta ja keräämisen menetelmistä, mutta myös mukanaoloajan merkityksestä. Kaivosen kyselyyn vastanneet ovat olleet tähän kyselyyn mennessä jo pidemmän aikaa mukana, joten he tuntevat sivuston nyt paremmin.

Pääsääntöisesti Mansetorin sivujen sisältö koettiin ajantasaiseksi, vaikka myös vastakkaisia kommentteja ilmeni. Mansetorista usein esitetty kommentti vain pienen joukon puuhasteluna sai kyselyjen perusteella osittain vahvistusta. Erityisesti alle 35-vuotiaista asukkaista lähes kaikki eli noin 80 % olivat sitä mieltä, että Mansetoria seuraa vain pieni joukko aktiivisia kansalaisia. Myös reilu enemmistö (79 %) sidosryhmäkyselyn vastaajista oli samaa mieltä. Virkamiehistä ja luottamushenkilöistä suurin osa kuitenkin kokee, että Mansetoria voitaisiin käyttää päätöksenteon apuna. Suhtautuminen kertoo joko muuttuneista asenteista hallinnon sisällä tai vain siitä, että periaatteessa Mansetorin kaltaista toimintaa voitaisiin hyödyntää osana päätöksentekoa.

Pienen aktiivisen osallistujajoukon kohdalla törmätään usein kysymykseen äänekkäästä vähemmistöstä ja hiljaisesta enemmistöstä. Luottamushenkilöiden ja virkamiesten suhtautuminen Mansetoriin potentiaalisena päätöksenteon apuna käytettävänä kansalaisosallistumisen areenana voi kertoa Mansetorin painoarvon kasvusta. Vaikka Mansetoria pidetään pienen aktiivisen joukon foorumina, on sivusto kuitenkin onnistunut saavuttamaan vakavasti otettavan aseman kaupungin hallinnossa. Vastaukset voivat kertoa myös siitä, että pienemmänkin osallistujajoukon toiminnalla voi olla merkitystä päätöksenteossa. Vaikka Mansetori koetaan pienen ihmisjoukon pyörittämäksi ja seuraamaksi areenaksi, se ei kuitenkaan tee sivustosta suljettua muille käyttäjille. Sekä asukkaiden että sidosryhmien mielestä Mansetorilla kuka tahansa voi tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita. Mansetoria luonnehtivat siis tiiviit yhteistyön ja yhdessä tekemisen verkostot, mutta kuitenkin mahdollisuudet avata näitä verkostoja ulospäin. Tällaiset verkostot laajentavat sosiaalisia suhteita ja edistävät informaation leviämistä sekä säilyttävät yhteisön valtasuhteiden tasapainoa (Coleman 1988).

Kuva 31. Näkemyksiä Mansetorista kyselyaineiston perusteella. Kuvassa asukkaiden ja sidosryhmien mielipiteet ”samaa mieltä” -vaihtoehdosta.

Mansetorin yhtenä pyrkimyksenä on ollut tarjota kansalaisille tietoa erilaisista osallistumisen tavoista. Sidosryhmien mielestä tietoa on tarjolla hyvin, mutta asukkaita osallistumiseen liittyvä tieto ei vielä ole tavoittanut. Havainto on huomion arvoisen siinä mielessä, että Mansefoorumista ison osan muodostaa Osallistujan opas, joka aiemmin oli omana Osallistumaan!-kokonaisuutenaan. Vaikka lähes puolet asukkaistakin kokee tietoa osallistumisen mahdollisuuksista olevan hyvin tarjolla, epätietoisien määrä on kuitenkin suuri. Asukkaista lähes kaikki pitävät kuitenkin tärkeänä tiedon saamista osallistumisen mahdollisuuksista. Tietopakettit vaatisivatkin aktiivista mainostamista, jotta käyttäjät löytäisivät ne sivuilta. Koska tietopakettien ja infosivujen sisältö pysyy pitkään jokseenkin samanlaisena, esimerkiksi Mansefoorumin etusivulta uusimpien juttujen mainoksia lukevat käyttäjät eivät välttämättä löydä näitä staattisia sivuja.

Sidosryhmien edustajat kokevat Mansetorilta löytyvän hyvin tietoa eri osallistumismahdollisuuksista, mutta eivät ole sen tarkemmin perehtyneitä Mansetorin erilaisiin sovelluksiin ja palveluihin, minkä esimerkiksi juuri keskustelupalstan käyttämättömyys osoittaa. Myös asukkaiden vastauksista heijastuu sivuston tarkemman tuntemuksen puute, sillä sekä sidosryhmät että asukaskyselyn vastaajatkaan eivät ole perehtyneitä esimerkiksi kuntalaisaloitteen tekoon Mansetorin kautta. Asukkaista lähes kaikki kokevat mahdollisuuden silti tärkeäksi samoin kuin mahdollisuuden käydä keskustelua. Asukkaista keskustelumahdollisuutta pitää erittäin tärkeänä 24 %, melko tärkeänä 63 % ja ei kovin tärkeänä 13 %. Sidosryhmistä 38 % pitää mahdollisuutta erittäin tärkeänä, 46 % melko tärkeänä ja 17 % ei kovin tärkeänä. Suhtautuminen

keskustelumahdollisuuteen tarpeeseen ja mahdollisuuden todelliseen hyödyntämiseen eivät kuitenkaan liity suoraan toisiinsa. Myönteinen suhtautuminen verkkokeskusteluun voi olla tietynlaisen kulttuurisesti ”hyväksyttävän käyttäytymisen” mallin mukaista toimintaa, sillä esimerkiksi osallistumismahdollisuuksien laajentamista pidetään yleisesti tärkeänä asiana. Siten osallistumismahdollisuuksien parantamiseen suhtaudutaan yleensä myönteisesti vaikka omakohtainen osallistuminen ja osallistumisvälineiden käyttö olisikin vähäistä.

Verkojulkaisemisen koulutus on paikallisen tiedon saamisen ohella asukaskyselyssä tärkeimpien Mansetorin tarjoamien palvelujen joukossa. Vähiten tärkeänä asukkaat pitävät mahdollisuutta saada yhteyttä päätöksentekijöihin, kun taas mahdollisuus tavata muita aktiivisia kaupunkilaisia on melko tärkeää. Vaikka esimerkiksi haastatteluissakin nousi esiin tarve entistä interaktiivisempaan vuorovaikutus- ja keskustelukanavaan päätöksentekijöiden kanssa, sitä ei kyselyssä kuitenkaan pidetä Mansetorin palveluista yhtä tärkeänä kuin esimerkiksi kaupunginosasivujen tekemisen mahdollisuutta. Käyttäjille Mansetorin merkitys liittyykin enemmän kaupunginosien esilletuomiseen, niiden asioista tiedottamiseen ja paikallisten asioiden esittelemiseen kuin virkamies-asukas –keskusteluyhteyden rakentamiseen. Tulos kertoo myös siitä, että suurimman osan vastaajista muodostavat ihmiset, joille oman alueen kotisivujen ylläpito on merkityksellisintä. Haastatteluissa keskusteluyhteyttä korostivatkin enemmän muut kuin kaupunginosasivujen tekijät.

Mansetorilla kehitellyistä kansalaisinnovaatioista kaupunginosien kotisivut osoittautuivat toimivimmiksi. Myös Mansefoorumin erilaisia kokeiluja, kuten kestävän kehityksen vaalikonetta ja aloitejärjestelmää pidettiin tärkeänä, mutta niiden käyttö on kuitenkin jäänyt vähäiseksi. Kaupunginosien toimintakonseptin voidaankin sanoa olevan onnistunut, kun taas monet vastaajista ja haastateltavista eivät kokeneet Mansefoorumia yhtä onnistuneeksi.

Mansefoorumin tavoitteet ja lähtökohdat koetaan tärkeiksi, mutta sivusto kaupunginosien kotisivuja vaikeakäyttöisemmäksi. Osoituksena tästä esimerkiksi monien Foorumin sivujen vähäinen tunnettuus. Kaupunginosien kotisivujen vahvuutena voidaan pitää aluetta koskevan tiedon kokoamista keskitetyksi yhteen paikkaan, mikä nousi esiin asukashaastatteluissa tärkeänä sivuston houkuttelevuuteen vaikuttavana seikkana. Oma asuinaluetta koskevan tiedon keskittämistä on pohdittu Mansetorin piirissä jo aiemmin, kun Tesoman asukasraati esitti kaupunginosia koskevan tiedon esittämistä verkossa alueittain. Raati uskoo aluekohtaisesti järjestetyn tiedon lisäävän hallinnon toiminnan tehokkuutta ja vähentävän kaupunkilaisten turhia yhteydenottoja virkamiehiin.

Niin Mansefoorumin kuin muidenkin Mansetorin sivujen kohdalla tärkeitä käytettävyyteen ja kiinnostavuuteen vaikuttavia seikkoja ovat tiedon ja juttujen ajankohtaisuus, vaihtuvuus ja rakenne. Kuten haastatteluissa kävi ilmi, pitkät artikkelit eivät innosta käyttäjiä lukemaan juttuja ja vanhentuneet sivut karkottavat potentiaalisia käyttäjiä. Suuri merkitys on myös käyttäjän omalla motiivilla. Kaikkien haastateltujen netin ja Mansetorin käyttöön vaikutti oma motiivi. Mansetorin käyttöön kannustaakin jonkin henkilökohtaisen intressin, kuten kiinnostuksen kaavoitusasioihin, olemassaolo. Aika ja resurssien puute mainittiin jälleen verkon ja myös Mansetorin käyttöä rajoittavana tekijänä.

Mansetori koetaan siis melko hyväksi ja toimivaksi osallistumisen foorumiksi, mutta siellä käydyn keskustelun ei uskota ainakaan vielä vaikuttavan suuremmin päättäjien ratkaisuihin. Tätä mieltä on lähes puolet sidosryhmäkyselyn vastaajista (48 %), kun vain kymmenesosa uskoo keskustelun todella vaikuttavan päättäjien valintoihin. Myös asukkaat suhtautuvat tähän pessimistisesti, sillä vain 12 % uskoo keskustelun vaikuttavan päättäjien päätöksiin (kuva 31). Virkamiesten ja luottamushenkilöiden mielestä Mansetori ei yllä päättäjien mielipiteisiin vaikuttajaksi, mutta Mansetoria voitaisiin kuitenkin hyödyntää päätöksenteon apuna. Tähän mennessä tämä tehtävä on toteutunut niin, että virkamiehet ja luottamushenkilöt ovat seuranneet Mansetorilla esiintyvää kansalaiskeskustelua ja kaupunkilaisten mielipiteitä ajankohtaisista paikallisista asioista.

Sidosryhmien edustajien omalle työlle tai toiminnalle Mansetorilla kuitenkin on jonkin verran merkitystä, sillä pieni enemmistö kokee Mansetorin melko hyödylliseksi työlleen. Hyödyllisyys liitetään vastauksissa useimmiten Mansetorin rooliin keskustelun edistäjänä ja kansalaismielipiteen kokoajana. Siten Mansetorin merkitys vastaajille näyttäisi perustuvan vahvasti Mansefoorumin lähtökohtien ja toiminnan pohjalle.

Ajatukset uudesta julkaisujärjestelmästä vaihtelivat haastateltujen asukkaiden kesken.

Haastattelujen perusteella järjestelmä koetaan pääosin hyödylliseksi mukaan tuleville uusille kaupunginosille, mutta jo toimivissa yhteisöissä vanha editorin kautta tapahtunut sivujen päivitys toimi myös vaikeuksitta. Haastateltujen kommentteja leimasi ennemminkin harmistuminen joitakin julkaisujärjestelmän vaatimia toimintatapoja kohtaan kuten myös sivujen ylläpitäjän vapauden katoaminen ainakin sivujen ulkoasun osalta. Tyytyväisyys vanhaan sivujen tekotapaan kertoo osaltaan suhteellisen hyvin omaksutuista tietokoneen käyttötavoista.

Kyselyn ja haastattelujen perusteella ihmisten vastausten ja todellisen toiminnan väliltä löytyy ristiriita. Osallistumista ja vaikuttamista pidetään tärkeänä, mutta todellisuudessa näihin mahdollisuuksiin ei tartuta. Vaikka Mansetorilla tarjotaan erilaisia osallistumisen välineitä, niiden käyttö ja tunnettuus ovat kuitenkin jääneet vähäisiksi. Vastaukset saattavat kertoa siitä, että ihmiset eivät usko todellisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa ja sen vuoksi eivät käytä kehiteltyjä välineitä. Tulokset voivat myös olla osoituksena siitä, että ihmiset harkitsevat tarkkaan miten ja millä välineillä osallistumisensa kanavoivat. Jotta he saisivat oman viestinsä välitettyä hallintokoneistolle mahdollisimman tehokkaasti ja suoraan, on eri vaihtoehtoja mietittävä tarkasti. Verkko ei vielä ole vakiintunut itsestään selväksi vaikutuskanavaksi, mutta vastauksista voi kuitenkin löytää myönteistä suhtautumista verkkovälineiden kehitykseen ja niiden merkityksen lisääntymiseen jatkossa.

Verkon osallistumispalvelujen olemassa olo on kuitenkin tarpeellista, jotta asukkaat voisivat hyödyntää niitä tilaisuuden tai tarpeen tullessa. Heikkilä ja Kunelius (2000, 100) ihmettelevätkin edustuksellisen ja osallistuvan demokratian ideoiden asettamista vastakkain sekä teorioissa että käytännössä. Heidän mukaansa julkista osallistumista arvostellaan usein siitä, että se antaa aktivisteille valta-aseman hiljaisen vähemmistön jäädessä paitsioon. On kuitenkin muistettava, että tavalliselle, normaalisti ”hiljaiselle” kansalaisellekin voi jossakin vaiheessa tulla tarve osallistua ja hyödyntää osallistumisen mahdollisuuksia.

5. Mansetorilla toimimisen seuraukset: sosiaalinen pääoma

Heikki Lehtosen (1990, 219) mukaan yhteinen asuinpaikka ei edellytä suoraan yhteistä toimintaa tai symbolista yhteisyyttä. Asuinpaikkaan liittyvä yhteisyyden tunne voi kuitenkin olla hyvinkin syvällistä eli edustaa symbolista yhteisöllisyyttä. Lehtonen liittää toiminnallisen yhteisön muodostumisen lähtökohdan aina paikallisuuteen.

Yhteisöllisyydestä on merkkejä vasta kun toimintaresurssien jako liitetään yhteistyöjärjestelmän yhteyteen. Tällaisissa tapauksissa yhteisön jäsenet auttavat toisiaan esimerkiksi jos jollakin jäsenellä on ongelmia suoriutua arkielämästä tai sen rutiineista, kuten siivouksesta tai lastenhoidosta. Naapuriavun tarjoaminen lisää yhteisön jäsenten tuttuutta ja syventää vuorovaikutusta. (Lehtonen 1990, 226.) Tällaisesta yhteisöllisyydestä voidaan löytää merkkejä Mansetorilta, sillä osassa kaupunginosia erilaisten paikallisten järjestöjen, yhdistysten ja asukkaiden keskinäinen yhteistyö on vilkasta. Yhteistyötä tehdään ja organisoidaan verkon kautta ja joidenkin kaupunginosien kotisivuille on syntynyt alaosastoja erilaisille alueellisille yhdistyksille, jotka ylläpitävät sivuja omien resurssiensa mukaan.

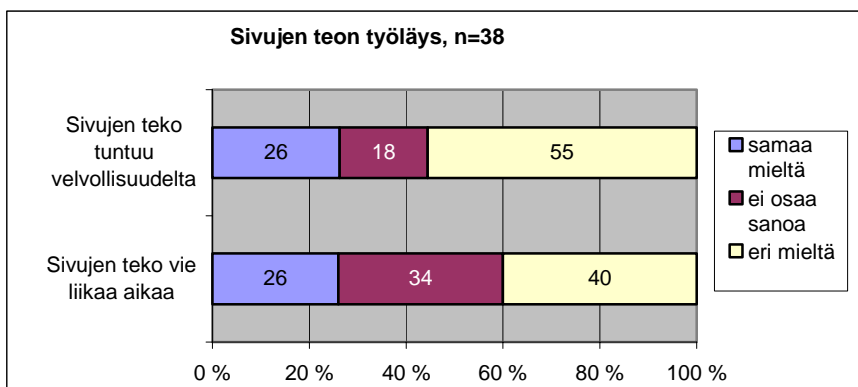
Tutkimushankkeessa haluttiin selvittää miten verkon käyttö on vaikuttanut paikallisyhteisöjen toimintaan, ja miten ne käyttävät uuden viestintätekniikan tuomia mahdollisuuksia osallistumisensa ja toimintansa tukena. Tätä tutkittiin kartoittamalla Mansetorin käyttäjien ja tekijöiden sosiaalisia verkostoja, yhteydenpitoa alueen nettitiimiläisten kuin myös muiden mansetorilaisten välillä, vastaajien omaa toimintaa Mansetorilla sekä Mansetorin merkitystä sivujen tekijöiden yhteisöissä.

5.1. Julkaisemisen käytännöt

Asukaskyselyssä osa kysymyksistä suunnattiin Mansetorin sivuja ylläpitäville tai muuten toimintaan osallistuville asukkaille, jotta saataisiin selville miten usein sivuja päivitetään ja miten sivujen teossa yleensä toimitaan. Sivujen ylläpito tapahtuu nettitiimeissä, joita on joka kaupunginosassa sekä aiemmin myös Mansefoorumilla. Tutkimusprojektin päättymisen myötä perustettiin keväällä 2004 yksi yhteinen nettitiimi koko Mansetorille. Nettitiimeissä käydään läpi esimerkiksi ajankohtaisia asioita, selvitetään sivujen teossa ilmenneitä ongelmia ja ideoidaan uusia juttuaiheita.

Mansetorin sivuja päivitetään pääsääntöisesti kuukausittain (44 %), mutta pieni osa tekijöistä päivittää sivuja jopa viikoittain (14 %). Sisältöä tuotetaan ja juttuja ideoidaan kokonaisuudessaan kuukausittain tai jopa harvemmin. Muita tapoja toimia Mansetorilla vastaajat kertoivat olevan muun muassa tiedottaminen tarvittaessa sekä sivujen tekemisen seuraaminen.

Colemanin (1988) mukaan sosiaalinen pääoma voi ilmetä velvollisuuksina ja odotuksina eli vastavuoroisuutena. Etsin mahdollisia velvollisuuksia lähestymällä aineistoa siitä näkökulmasta, miten Mansetorin sivujen tekijät suhtautuvat sivujen tekoon. Kysymyksiä, joilla tätä selvitettiin olivat muun muassa kokeeko sivujen päivittämisen velvollisuudeksi ja onko sivujen teko liian aikaa vievää ja miten usein tekee juttuja sivuille tai päivittää sivuja. Vastauksissa ei kuitenkaan ollut merkkejä velvollisuuden kokemisesta, mikä saattaa johtua juuri siitä vapaudesta ja itsenäisyydestä, joka Mansetorilla kaikilla tekijöillä on (kuva 32). Vapaus valita tekemisen tahtinsa kertoo sekä tekijöiden keskinäisestä että tekijöiden ja projektin työntekijöiden välisestä luottamuksesta ja siten myös toimivasta yhteistyöstä ja toimintakonseptista. Colemanin ajatuksiin verrattuna tekijöiden toimintaan Mansetorilla ei niinkään näyttäisi vaikuttavan velvollisuudet ja vastapalvelun odotus vaan pikemmin ainoastaan luottamus ja toimijoiden itsenäisyyden kunnioittaminen.

Kuva 32. Toiminnan työläys asukaskyselyn perusteella

Haastattelujen perusteella sivujen tekemisen käytännöt ja työnjaot vaihtelevat alueittain. Joissakin nettitiimeissä noudatetaan työnjakoa kun taas osa nettitiimeistä on niin pieniä, että tehtävien jakaminen ei olisi edes järkevää. Tekijöiden välisestä luottamuksesta kertoo se, että kukin saa vapaasti ja tasavertaisesti valita juttujensa aiheet eikä niitä juurikaan tarkastuteta muilla ihmisillä ennen julkaisemista. Erityisesti Mansemedian kirjeenvaihtajat kokivat yhteiset tapaamiset muiden kirjeenvaihtajien kanssa toimiviksi palautetilaisuuksiksi, joissa omista jutuista sai hyödyllisiä

kommentteja. Nettitiimeistä ja yhteisistä tapaamisista voidaan siis löytää piirteitä luottamuksesta, tiiviistä verkostoista ja tasavertaisuudesta.

Erilaiset tiimit ja toimijoiden väliset yhteydet toimivat Mansetorilla horisontaalisina verkostoina, joita Putnam (1993; 2000) pitää merkinä kansalaisten laajasta osallistumisesta. Laajat sosiaaliset verkostot eri toimijoiden välillä luovat myös paremman lähtökohdan ja ympäristön avoimen julkisen keskustelun käymiselle, joka on yksi Mansetorin toiminnan perusajatuksia. Tutkimuksen perusteella tällainen julkisuustila on saavutettu, vaikkakin osa sekä asukas- että sidosryhmäkäyttäjistä kokeekin Mansetorin pienen piirin puuhasteluksi. Suurin osa vastaajista kuitenkin kokee Mansetorin kaikille avoimeksi tilaksi, jossa kuka tahansa voi nostaa esiin asioita, jotka ovat jääneet valtamedialta huomioimatta, mutta joista olisi tärkeää herättää keskustelua.

Sosiaalisen pääoman negatiiviseksi piirteeksi on mainittu verkostojen liiallinen tiiviys, joka voi ilmetä esimerkiksi pienissä yhteisöissä muiden jäsenten tarkkailuna. Myös rikolliset piirit toimivat esimerkkinä ryhmistä, joissa voi ilmetä suurta keskinäistä sosiaalista pääomaa, mikä vain vahvistaa rikollisten toimintaa (Kajanoja 1998, 41-42). Mansetorilla sosiaalisen pääoman negatiivisiksi piirteiksi voisi nousta esimerkiksi kaupunginosien nettitiimien tiiviys. Muutamien, toisiinsa aktiivisesti yhteyttä pitävien ihmisten ryhmään voi olla ulkopuolisen vaikea päästä mukaan, jos ryhmään on ehtinyt muodostua jo vahva me-henki. Tällaisessa vaiheessa yhteisöjen sosiaalinen pääoma alkaisi vaikuttaa Mansetorin lähtökohtien vastaisesti.

Sosiaaliseen pääomaan vaikuttaa negatiivisesti myös epäluottamus. Vaikka Mansetorin kokeminen pienen porukan ylläpitämäksi toiminnaksi ei kyselyjen ja haastattelujen perusteella aiheuta epäluottamusta toimintaa kohtaan, se voi olla mahdollista. Tosin silloinkin muiden epäilevä suhtautuminen voisi saada aikaan entistä tiiviimpää sitoutumista Mansetoriin ja toiminnassa mukana olevien sosiaalisen pääoman vahvistumista yhä enemmän.

Vaikka Mansetorin yhtenä vahvuutena kansalaislähtöisyyden tukemisessa voidaan pitää julkaisijoiden itsenäisyyttä ja vapautta, se voi myös olla yhtenä syynä harvoin tapahtuvaan julkaisemiseen. Itsenäinen toiminta tuo vapautta, mutta voi toimia myös merkinä siitä, että toimintaan ei edellytetä suurempaa sitoutumista. Tiettyä sitoutumista projektiin toki edellytetään esimerkiksi uusia kaupunginosia mukaan otettaessa, sillä kotisivuhankkeiden perustaksi kootaan asuinalueelta useamman asukkaan ryhmä. Ryhmät saavat kuitenkin vapaat kädet toimia, mikä näkyy paikoitellen vanhentuneina ja päivittämättä jääneinä sivuina. Nettitiimien omat sivujen

tekemisen käytännöt vaihtelevat alueittain ja tiimeittäin. Koko Mansetorin kattavan, yhtenäisen julkaisemisen käytännön puuttuminen saattaa johtaa ”laiskaan” julkaisemiseen. Liian tiukka toimintamalli voisi kuitenkin aiheuttaa joidenkin tiimien ja ryhmien sivujen ylläpitämisestä luopumiseen, mikäli käytäntö koettaisiin liian vaativaksi ja sitovaksi.

Yhteydenpidon tavat

Asuinalueilla yhteisöt kuten asukasyhdistykset tai nettitiimin pitävät yhteyttä kokousten, puhelinkeskustelujen, sähköpostin, erilaisten tiedotteiden ja epävirallisen jutustelun kautta. Kuukausittain useimmin käytetty yhteydenpidon tapa ovat kokoukset. Puhelinta käytetään päivittäiseen kanssakäymiseen kuten myös sähköpostia ja tapaamisia. Mansetoria käytetään yhteydenpitoon harvemmin.

Mansetorilla asukkaiden keskinäinen yhteydenpito tapahtuu siis puhelimitse tai kasvokkaistapaamisissa, mutta yhteydenotot projektin tutkijoihin ja muihin työntekijöihin tapahtuvat usein sähköpostitse. Tämä on sinänsä kiinnostava havainto, mikä saattaa kuitenkin olla vain osoituksena siitä, että asukkailla on vähemmän mahdollisuuksia käyttää sähköpostia. Tietokoneen ja netin käyttöön totuneiden sivujen ylläpitäjien on kuitenkin ollut helppo viestiä projektin henkilökunnalle sähköpostia käyttäen.

Myös Kaivonen (2002, 104-108) toteaa, että parhaimpina tiedottamisen tapoina asukkaiden keskuudessa pidettiin henkilökohtaista kontaktia. Samoin tämän kyselytutkimuksen tuloksista nähdään, että vastaajat käyttävät henkilökohtaisia keskusteluja ja tapaamisia päivittäiseen kanssakäymiseen ja yhteisön asioiden selvittämiseen.

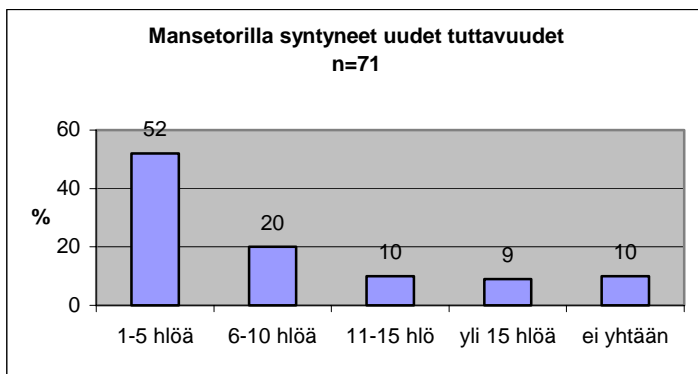
5.2. Sosiaalisten verkostojen muodostuminen

Putnam (1993) korostaa horisontaalisten verkostojen kuten erilaisten kansalaisjärjestöjen merkitystä toimivan yhteiskunnan rakentamisessa. Horisontaaliset verkostot merkitsevät Putnamille kansalaisten laajaa osallistumista, ja tällaisten verkostojen kautta eri ryhmien väliset verkostot lisääntyvät. Vertikaaliset verkostot perustuvat hierarkiaan eivätkä siten edistä tasavertaisuutta ja luottamusta. Jo lähtökohtaisesti Mansetori painottuu tähän Putnamin mainitsemaan horisontaaliseen suuntaan, sillä koko projektin perustavana ideana on ollut koota yhteen erilaisia toimijoita ja järjestöjä.

Erityisesti Mansefoorumilla on onnistuttu synnyttämään erilaisten tahojen yhteistyötä keskustelutilaisuuksien, -sarjojen ja muiden tapahtumien järjestämisessä (ks. Hokka ym. 2004). Mansefoorumilla on ennen kevään 2004 järjestelmän uudistusta sijainnut järjestöjen avuksi suunniteltu tietopaketti ”Järjestöopas”, johon on koottu erilaisia Tampereella toimivia järjestöjä. Pelkkä opas ei ole luonut verkostoja, mutta sen kokoamisessa ja ylläpitämisessä luotiin yhteyksiä eri tahoihin. Opas on myös helpottanut eri järjestöjen keskinäistä ja kaupunkilaisiin suuntautuvaa yhteydenpitoa, sillä se tarjosi tietoa yhteyshenkilöistä, osoitteista, tapahtumista jne. Uudistuksen yhteydessä oppaan sisältö käytiin läpi ja osa siitä sijoitettiin Foorumin Osallistujan oppaan yhteyteen. Laajempaa tietoa toimintansa tueksi järjestöt saavat www.jarjesto.info -palvelusta, jonka suunnitteluun myös Mansetori osallistui.

Mansetorin kaupunginosasivuja taas ylläpitävät suurelta osin alueelliset asukasjärjestöt, joiden välille alettiin projektin aikana luoda vuorovaikutusta Mansetori-neuvottelukunnan kautta ja nyttemmin koko Mansetorin nettitiimeille ja tekijöille yhteisten tapaamisten avulla. Toiveet yhteistyön lisäämisestä ja kaikille yhteisten tapaamisten järjestämisestä tulivat kaupunginosista, mutta myös Mansetorin resurssien väheneminen tutkimusprojektin loppumisen myötä vaikutti yhden nettitiimin muodostamiseen.

Kyselyyn vastanneista 90 % on tutustunut uusiin ihmisiin Mansetorin toiminnassa. Noin puolet vastaajista on tutustunut 1-5 uuteen henkilöön. Uusista Mansetori-tuttavista 60 % asuu samalla asuinalueella kuin vastaaja. Toiminta Mansetorilla on siis lisännyt asuinalueiden ihmisten välisiä verkostoja ja synnyttänyt uusia tuttavuuksia. Tämä pitää paikkansa eritoten kaupunginosissa ja Mansemediassa, mutta vähemmän Mansefoorumilla, jossa asioiden käsittely ei perustu niin vahvasti aluejakoihin. Mansefoorumin nettitiimi on myös viime vuosina ollut hyvin pieni, mikä on rajoittanut ihmisten mahdollisuuksia tutustua muihin Mansetorilla toimiviin ihmisiin.

Kuva 33. Mansetorilla syntyneet uudet sosiaaliset suhteet

Mansetorin käyttäjien tuttavuussuhteet ovat syntyneet pääosin harrastuksissa tai työpaikalla. Harrastusten ja työpaikan jälkeen suosituin uusiin ihmisiin tutustumisen paikka oli asuinalue, kun taas netin merkitys uusien tuttavuussuhteiden syntymisessä oli hyvin pieni. Naisten ja miesten välillä suurimmat erot ilmenivät Internetissä ja koulussa/oppilaitoksessa solmituissa tuttavuuksissa. Naiset tutustuvat miehiä vähemmän Internetin kautta ja enemmän taas koulussa tai oppilaitoksissa, mutta naiset kuitenkin käyttävät miehiä enemmän verkkoa yhteydenpitoon.

Asuinalueella tuttavuussuhteita muodostavat eniten 25-55 –vuotiaat (yli puolet heistä, 54 %). Nuoremmista, alle 26-vuotiaista vain 8 % tutustuu asuinalueellaan, mikä kertoo luonnollisesti siitä, että nuoret muuttavat usein eivätkä ole yhtä sitoutuneita alueeseen kuin vähän vanhemmat. Mitä kauemmin on asunut alueella, sitä enemmän tuttavuussuhteita siellä on syntynyt. Asukaskyselyyn vastanneet olivat melko sitoutuneita asuinalueeseensa, sillä 41 % vastaajista oli asunut alueella 5-15 vuotta ja asumisajan keskiarvo oli noin 15 vuotta.

Paikkasitoutuneisuus ilmenee usein siten, että asukkaat identifioituvat asuinalueeseensa ja yhteenkuuluvuus muiden asukkaiden kanssa lisääntyy. Paikkaan liittyvä yhteenkuuluvuuden tunne ei kuitenkaan välttämättä saa aikaan sosiaalista sitoutuneisuutta, koska asuinpaikan merkitys voi vaihdella ihmisillä elämäntilanteen mukaan. Yhteisyyden syntyminen ei siis ole tiukasti kytköksissä asuinpaikkaan, sillä sen kokemiseen vaikuttavat myös ikä, elämänvaihe, harrastukset tai maailman menon hahmottamisen tapa. (Sassi 2004, 37.)

Mansetorilla paikkasitoutuneisuus ilmenee laajentuneina sosiaalisina verkostoina ja yhteistyönä eri toimijoiden kesken. Pitkään samalla alueella asuneilla alueiden sisäiset verkostot ovat laajempia. Mansetori-toiminta ei kuitenkaan laajemmin ole vaikuttanut asukkaiden yhteenkuuluvuuden

kokemukseen vaan alueellisen sitoutuneisuuden tai identiteetin kokeminen on keskittynyt lähinnä kunkin kaupunginosan nettitiimin jäsenten välille.

Kaivosen (2002) tutkimuksessa Internet nähtiin uutena yhteydenpidon mahdollisuutena yhteisöille. Sivujen merkityksenä ja voimana pidettiin sitä, että kotisivuhankkeet kokoavat toimijoita alueella yhteen. Yhteisöllisyyden nähtiin syntyvän nimenomaan yhteisessä puuhassa eli sivujen tekemisessä eikä siten, että sivujen sijainti verkossa sinänsä synnyttäisi yhteisöllisyyttä. Myös Sassi (2004) on todennut yhteenkuuluvuuden syntyvän todellisessa elämässä yhdessä toimittaessa eikä niinkään verkon kautta kommunikoitaessa.

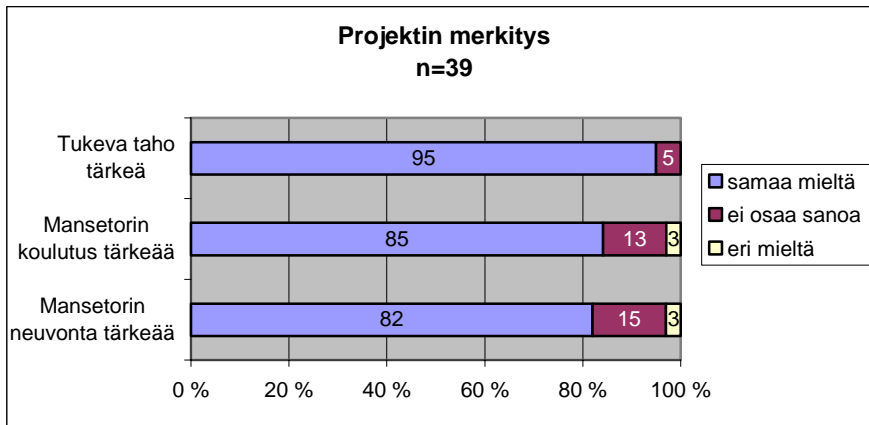
Yhteistyö mansetorilaisten kesken

Oman nettitiimin muiden jäsenten tai muiden kirjeenvaihtajien kanssa yhteyttä pidetään sivujen tekemisen ulkopuolella useimmiten kuukausittain (32%). 16 % vastaajista ei pidä yhteyttä koskaan muuten kuin sivujen tekemiseen liittyvissä asioissa. Suurimmalla osalla yhteydenpito ei kuitenkaan rajoitu vain sivujen tekemiseen vaan ihmisiä tavataan muutenkin. Osa toimijoista on myös todella ystäväystynyt oman nettitiiminsä jäsenten kanssa ja tapaa heitä säännöllisesti myös muissa merkeissä.

H1: Mä olin siellä [nettitiimin jäsenellä] just saunassa. Me ollaan ihan ystäväystytty kyllä sillai tätä kautta, että mä sanon xx mun ottovaariksi kun mun on molemmat papat kuollut, että xx on mun varapappa. [...] Että kyllä se on mulle henkilökohtaisesti tärkeä, että on tutustunut uusiin ihmisiin. Se on ollut mukavaa, että on ollut eri-ikäisiä, jotenkin tosi hauskaa ja piristävää olla eri-ikäisten kans.

Aineiston perusteella eri nettitiimit pitävät toisiinsa yhteyttä, vaikka tekevät sitä enimmäkseen harvemmin kuin kuukausittain (53 %). Kuukausittain muihin tiimeihin on yhteydessä noin viidennes (19 %) nettitiimeistä, mutta tasan neljännes toimijoista ei pidä yhteyttä muihin nettitiimeihin koskaan. Yhteydenpitäminen osoittaa kuitenkin jossain määrin sosiaalisten verkostojen syntymistä eri alueiden ja järjestöjen välille. Esimerkiksi Tesoman kaupunginosayhdistystä perustettaessa tesomalaiset saivat neuvoja jo toiminnassa olevalta asukasyhdistykseltä Peltolammilta. Idea tapaamiseen syntyi Mansetori-neuvottelukunnan kokouksessa.

Mansetorin työntekijöiden apua toimintaan osallistuvat asukkaat eivät juuri tarvitse. Vastaajista yli puolet eli 53 % tarvitsee projektin väeltä apua harvemmin kuin kuukausittain ja 32 % ei koskaan. Vaikka apua siis pyydetään harvoin, toimijat kuitenkin kokevat tarvitsevänsä toimintaansa tukevan ja koordinoivan tahon toimintansa tueksi (kuva 34).

Kuva 34. Projektin merkitys asukkaille

Aktiivisen tekijä- ja osallistujajoukon ylläpitäminen vaatii koordinoitua, josta esimerkiksi Mansefoorumin tutkijat ovat halunneet projektin kuluessa vähitellen irrottautua. Verkkojulkaisemista haluttiin antaa yhä enemmän kansalaisten käsiin ja irrottaa tutkijoita tällaisesta ”tutkijatoimijan” roolista, jota kansalaislähtöisen verkko-osallistumisen ylläpitäminen kuitenkin yhä näyttäisi vaativan (ks. Hokka ym. 2004).

Projektin henkilökunnan tuen ja asioiden organisoimisen tarve voisi kertoa Mansetorilla ilmenevistä vertikaalisista verkostoista, jotka ovat Putnamin (1993) mukaan tyypillisiä hallinnolle ja johtamista korostaville organisaatioille. Tällaisissa verkostoissa luottamuksen ja yhteistyön ilmapiirin muodostuminen on vaikeaa. Mielestäni asukkaiden ja projektin tutkijoiden väliset suhteet ovat kuitenkin horisontaalisia, vaikka asukastoimintaa on tuettu ja organisoitu osittain projektin suunnalta. Tutkijoiden ja asukkaiden välit ovat kuitenkin olleet pikemminkin kaverilliset ja toiminta on tapahtunut tuttavallisessa ilmapiirissä, mikä puoltaa verkostojen horisontaalisuutta.

Putnamin (1993, 170) avoimen tai myönteisen kehän ilmiötä on nähtävissä Mansetorilla. Vastavuoroisuuteen ja luottamukseen perustuvat yhdistysten ja toimijoiden verkostot ja niiden toiminta synnyttävät myönteistä kehää. Nämä kehät edistävät edelleen toimijoiden välistä luottamusta ja yhteistyötä, jolloin vuorovaikutus paranee. Esimerkkejä tästä voidaan havaita myös projektin henkilökunnan ja asukastoimijoiden välillä, sillä projektin tukea tarvitaan ja sen merkitys

on aineiston perusteella asukkaille suuri. Toimintaa koordinoivaa tahoja pidetään tarpeellisena vaikka todellisuudessa apua sivujen teossa ei projektin tutkijoilta juuri tarvita. Asukkaat kokevat kuitenkin tutkijoiden roolin tärkeäksi. Mansetori nähdään myös paikaksi, jossa kuka tahansa voi tuoda esiin haluamiaan ajankohtaisia asioita. Nämä seikat kertovat luottamuksesta ja avoimesta ja tasapuolisesta ilmapiiristä. Avoimuus toimii yhtenä merkinä siitä, että Mansetorilla esiintyy sekä vahvoja että heikkoja siteitä. Granovetterin (1973) mukaan heikkoja ja vahvoja siteitä tarvitaan, jotta vain omia etujaan ajavia ryhmiä ei muodostu. Myös Putnam (1993) puhuu molempien siteiden merkityksestä, jotta yhteisöstä tulisi monipuolinen ja jotta se olisi kaikille avoin.

Heikoilla siteillä Granovetter (1985b, 105-106) tarkoittaa sosiaalisia suhteita tuttavien välillä, kun taas vahvoja siteitä esiintyy vain läheisten ihmisten kesken. Heikoista siteistä koostuva verkosto ei ole yhtä tiivis kuin vahvojen sidosten verkosto, sillä tuttavien kanssa ollaan vähemmän tekemisissä. Tuttavien välisten heikkojen sidosten voima ilmenee siinä, että heidän keskinäisten sidostensa avulla molemmat pääsevät osaksi toisen sosiaalista verkostoa ja läheisten ystävien joukkoa. Henkilöt, joilla on vain vähän tuttavien välisiä heikkoja sidoksia, voivat syrjäytyä sosiaalisista verkostoista ja informaatiovirroista. Heitä on myös vaikea saada mukaan mihinkään poliittiseen toimintaan, sillä jäsenyys erinäisissä liikkeissä tai päämääräorientoituneissa organisaatioissa on usein tulosta ystävien innostamisesta. Granovetterin mukaan sosiaaliset verkostot ilman heikkoja siteitä ovat fragmentoituneita, hajanaisia ja uudet ideat leviävät niissä hitaasti.

Granovetter (1985b) näkee heikot siteet yksilöiden etuna esimerkiksi työnsaannissa, sillä yksilö, jonka tuttavapiiri koostuu enimmäkseen heikoista siteistä, on valmiimpi muuttamaan työn perässä eri paikkakunnalle. Heikot siteet toimivat myös tehokkaampana informaation levittäjänä, sillä läheisessä ystäväpiirissä kaikki osapuolet tuntevat toisensa, jolloin vuorovaikutus voi rajoittua vain muutamien henkilöiden välille. Vaikka pienet toimijaryhmät olisivat yhtenäisiä, niiden yhtenäisyys ei kuitenkaan sulje pois yhteyksiä muihin ryhmiin ja verkostoihin, vaan ideat leviävät eri ryhmien välisten yhteyksien ja erityisesti ryhmiä yhdistävän välineen (medium) välityksellä. (emt.)

Sosiaalista pääomaa vahvistavia vahvoja siteitä Mansetorilla on erityisesti alueellaan kauan asuneilla ihmisillä. He ovat sitoutuneita yhteisöönsä, koska ovat asuneet siellä pitkään ja suurin osa tuttavuuksista on syntynyt alueella asuviin ihmisiin. Heillä on myös halua edistää oman alueensa asioita. Myös kaupunginosien ja Mansetoorumin nettitiimeissä esiintyy vahvoja sosiaalisia sidoksia, joista kertovat syntyneet ystävyysuhteet. Nettitiimien ja muiden Mansetorilla toimivien

ihmisten väliset sidokset muistuttavat enemmän Granovetterin kuvailemia tuttavien välisiä heikkoja sidoksia.

Mansetori-projektin tutkijoiden ja asukkaiden väliset suhteet eivät ole olleet Putnamin (1993) kuvailemia hierarkisia verkostoja, vaikka niin voisi päätellä esimerkiksi toiminnan koordinoimisen pohjalta. Asukkaiden ja tutkijoiden yhteistoiminta on perustunut luottamukseen ja tasavertaisuuteen ja toimijoiden tekemisiin on puututtu projektin toimesta lähinnä vain apua pyydettyä. Mansetorin toiminta tutkimusprojektina on kuitenkin vaikuttanut siihen, että projektin tukeen on helposti turvauduttu, koska sitä on ollut saatavilla. Tämä ei mielestäni kuitenkaan välttämättä merkitse, että kansalaislähtöinen toiminta olisi sen vuoksi Mansetorilla vähempiarvoisempaa ja vaikuttaisi haitallisesti asukkaiden sosiaalisen pääoman muodostumiseen. Pikemminkin se on vahvistanut luottamusta ja yhteistyötä.

Lehdon (2000, 177) mukaan yhteistyön käynnistämisessä vaaditaan perusluottamusta verkostoa kohtaan. Lehdon tutkimissa kokeiluissa perusluottamus on rakentunut alussa verkoston avaintoimijan ja hänen edustamansa organisaation pohjalle. Vähitellen perusluottamus on kasvanut henkilötason luottamukseksi. Samaa kehitystä voidaan osittain nähdä myös Mansetorilla, jossa avaintoimijana ovat alussa olleet projektin tutkijat.

Kansalaislähtöisessä toiminnassa tyypillinen ongelma eli aktiivisten tekijöiden pieni määrä on huomattu myös Mansetorilla. Kaupunginosien nettitiimit saattavat pyöriä vain yhden henkilön varassa ja Mansefoorumien sivujen tekijäjoukko on kutistunut vähitellen yhä pienemmäksi. Suurena syynä on varmasti ajanpuute, mutta myös ehkä ihmisten epäusko todelliseen vaikuttamiseen tai välinpitämättömyys yhteistä toimintaa ja yhdessä tekemistä kohtaan. Yritykset laajentaa tekijöiden porukkaa ovat suurimmaksi osaksi jääneet tuloksettomiksi.

Vaikka Mansetorin toimijajoukko sekä kokonaisuudessaan että eri kaupunginosissa on melko pieni, ei voida kuitenkaan vetää johtopäätöstä, että Mansetori olisi vain pienen piirin toimintaa. Mansetori koetaan kaikille avoimeksi keskusteluareenaksi, ja uusia toimijoita on yritetty saada mukaan moneen otteeseen. Mansetorilla onkin vältytty liian tiiviissä joukossa ilmeneviltä sosiaalisen pääoman negatiivisilta vaikutuksilta, kuten liian tehokkaalta, jopa ahdistusta aiheuttavalta tarkkailulta (Woolcock 2000). Coleman (1988) kirjoittaa tiiviistä sosiaalisista verkostoista koostuvassa yhteisössä tarkkailun ja valvonnan olevan tehokkaampaa, mikä edistää normien noudattamista. Coleman näkee siis yhteisön sulkeutuneisuuden positiivisena asiana, kun taas

Granovetter (1973) painottaa heikkojen siteiden tärkeyttä yhteisön avaamisessa uuden tiedon välitykselle. Colemanin ajattelusta puuttuukin vallankäytön tarkastelu, sillä helposti tiivis ja sulkeutunut yhteisö jää sivuun muusta maailmasta ja yhteistyö ja vuorovaikutus muihin toimijoihin katoaa (ks. Ruuskanen 2001).

Aineiston perusteella voidaan päätellä, että Mansetorin vahvat siteet eivät ole niin vahvoja, että estäisivät uusien suhteiden ja verkostojen syntymisen. Jatkossa vaarana ei olekaan näiden vahvojen sidosten vaikuttaminen negatiivisesti verkoston laajenemiseen vaan pikemminkin muiden ihmisten haluttomuus tai ajan sekä motivaation puute ryhtyä toimimaan verkkojulkisuuden tuottajana.

Hyyryläisen (1994, 125) mukaan yhteistoiminnan kehittyminen vaatii tietoa muiden toimijoiden suunnitelmista. Ilman tätä tietoa ei voida luoda toimijoiden välistä luovaa yhteistoimintaa. Myös toiminta Mansetorilla vaatii luottamusta eri tekijöiden kesken. On uskallettava pyytää apua, kysyttävä neuvoja ja tehtävä yhdessä. Yhteistyötä ja luottamusta vaaditaan paitsi asukkaiden myös muiden tahojen kanssa toimittaessa. Kaupunginosasivujen tiimeistä vaikuttavat vilkkaimmilta sellaiset nettitiimit, jotka toimivat yhteistyössä alueen erilaisten järjestöjen ja yhdistysten kanssa, ja ovat siten luoneet aktiivisesti sosiaalisia verkostoja.

H6: ...Ja noihan on esimerkiksi nää päiväkodit tekevät omia sivujaan ja aina välillä tulee näihin yhteisiin kokouksiin sitten. Päiväkodit ja jalkapalloseura, ne pitää aktiivisesti omia sivujaan, että ne on semmosia eläviä hyviä sivuja.

T: Eli siellä on tällaista yhdistysten välistäkin yhteistyötä?

H6: Joo, tosi hyvin se pelaa. Enemmänkin sais tietenkin pelata, mutta meillä ei niin kauheesti oo niitä [yhdistyksiä].

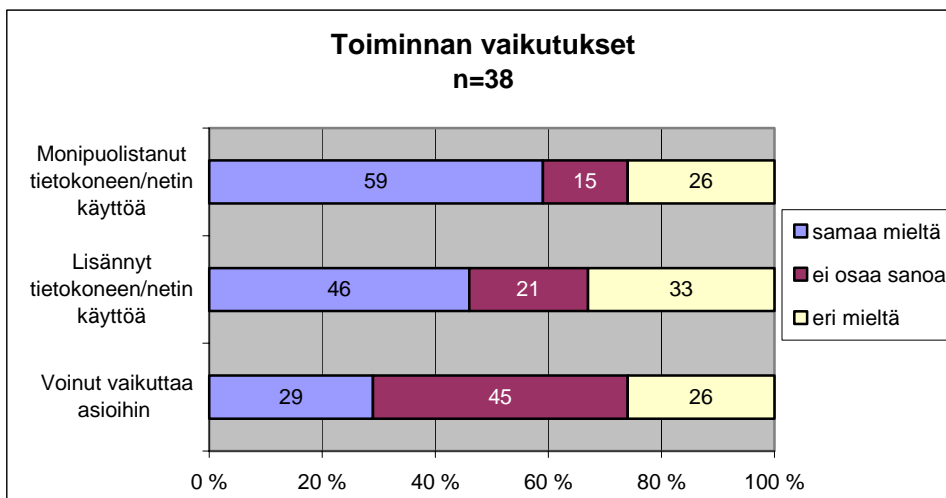
Hyyryläinen jakaa yhteistoiminnan kahteen ulottuvuuteen, yhteistyöhön ja yhteishenkeen. Yhteistyöllä hän tarkoittaa toiminnan käytännön ulottuvuutta, joka rakentuu työnjaon kautta. Yhteishenki on yhteistoimintaa kokoava voima, jonka pohjalta toimijat voivat suhteuttaa päämääriä yhteistoiminnan perustaksi. Luottamus nivoo yhteistyön ja yhteishengen yhteiseksi, paikalliseksi toiminnaksi. (Hyyryläinen 1994, 133.)

Mansetorilla luodut verkostot ja yhteiset tapaamiset ovat toimineet tilaisuuksina solmia uusia yhteyksiä. Tapaamiset ovat innostaneet sisältöjen tekemiseen ja auttaneet ongelmien ratkaisemisessa. Ne ovat myös vahvistaneet yksittäisten asukkaiden omaa paikallista identiteettiä tai

paikallistunutta tietyn asuinalueen asukkaan edustaessaan usein yksin omaa aluettaan yhteisissä kokouksissa.

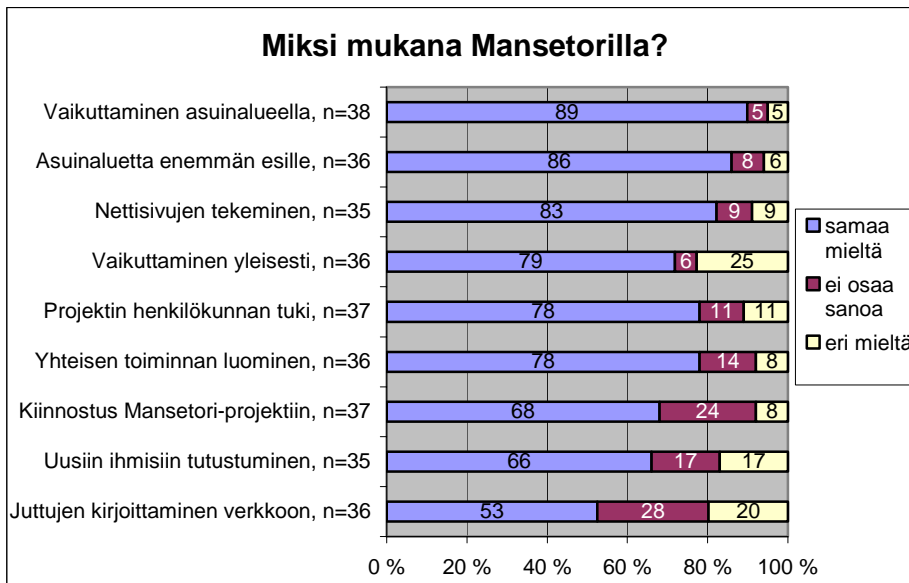
5.3. Toiminnan yksilölliset ja yhteisölliset vaikutukset

Toiminta Mansetorilla on vaikuttanut sekä yksilöiden että yhteisöjen kehittymiseen. Yksilöiden osalta vaikutukset ovat ilmenneet esimerkiksi sivujen tekijöiden monipuolistuneena tietotekniikan hallintana ja käyttönä kuin myös heidän aktiivisuutensa vahvistumisena.

Kuva 35. Toiminnan vaikutuksia asukkaille

Toiminta Mansetorilla vaikuttaa myönteisesti asukkaiden omaehtoisen toiminnan kehittymiseen, sillä se lisää sivujen tekijöiden aktiivisuutta, laajentaa verkostoja sekä monipuolistaa tekijöiden tietotekniikkataitoja. Lähes puolet nettitiimiläisistä ja kirjeenvaihtajista on sitä mieltä, että toiminta Mansetorilla on lisännyt heidän tietokoneen tai netin käyttöönsä ja yli puolella näiden käyttö on monipuolistunut. Paikallisiin asioihin vaikuttaminen on jäänyt vastaajille hieman epäselväksi, sillä lähes puolet ei osaa arvioida onko Mansetori-toiminnan kautta todella voinut vaikuttaa (kuva 35).

Kuva 36. Toimintaan osallistumisen motiivit

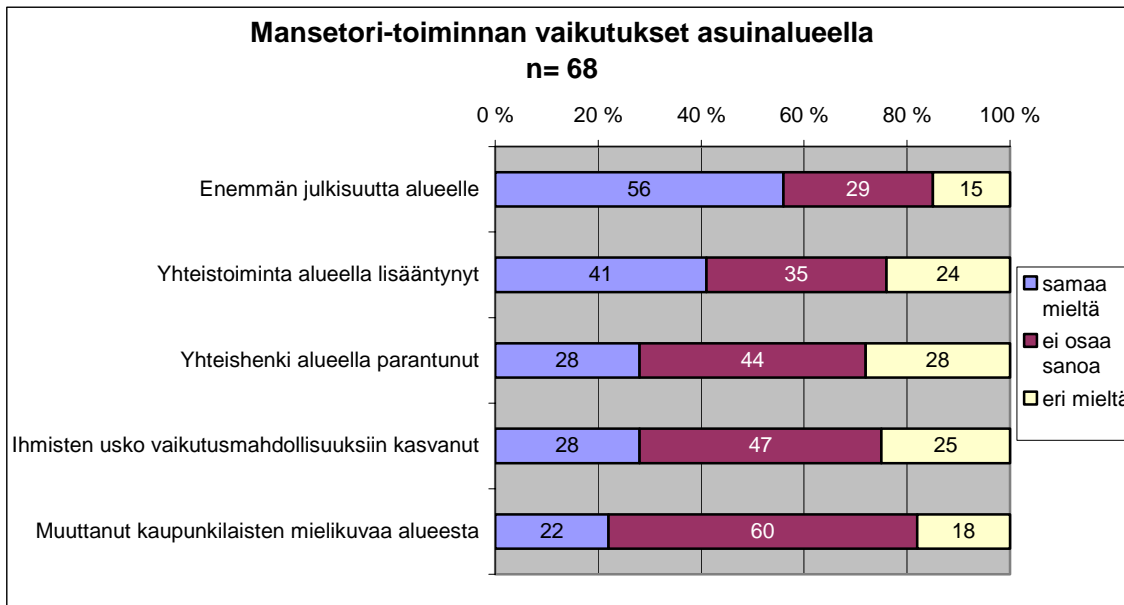
Suurin syy miksi vastaajat ovat mukana Mansetorin toiminnassa, on halu vaikuttaa oman asuinalueen asioihin, kuten myös oman alueen nostaminen enemmän julkisuuteen verkon kautta tai muuten (kuva 36). Melko suuri vaikutus on myös kiinnostuksella nettisivujen tekemiseen. Mansetorin merkitys korostuu paikallisesti oman alueen asioihin vaikuttamisessa, kun taas yleisemmin asioihin vaikuttaminen tapahtuu enemmän muiden kanavien kautta. Kaupunginosien kotisivuilla käsitelläänkin esimerkiksi ajankohtaisia kaavoitusasioita, tapahtumia ja tuodaan esiin alueen historiaa.

Harrison ja Stephen (1999, 223) toteavat, että vaikka yhteisöjen verkkosivut voivat sisältää tietoa puhtaasta turisti-informaatiosta alueen yrittäjä- tai huvittelumahdollisuuksiin, sivujen pääasiallinen merkitys on kuitenkin jotakin muuta. Yhteisö- tai kansalaisverkot ovat aktiivisten, asiassaan motivoituneiden ihmisten ylläpitämä kanava ja informaatiolähde, jonka kautta he uskovat kykenevänsä luomaan ja ylläpitämään yhteisönsä hyvinvointia ja terveyttä.

Nettisivujen teosta kiinnostuneet henkilöt näkevät luonnollisesti Mansetorin kanavana tuoda aluettaan esiin verkossa esiin ja ovat siksi mukana. Ihmiset, jotka haluaisivat luoda alueelleen yhteistä toimintaa, toivovat Mansetorin kautta tutustuvansa uusiin ihmisiin ja saavansa mahdollisuuksia vaikuttaa alueensa asioihin.

Kaikkia asukaskyselyyn vastanneita pyydettiin arvioimaan miten Mansetori-toiminta on vaikuttanut omalla asuinalueella (kuva 37). Arvioimisen vaikeus tulee esiin ei osaa sanoa –vastausten suuressa

määrässä, mutta eniten vastaajat arvelevat toiminnan vaikuttaneen alueen julkisuuden kasvamiseen sekä yhteistoiminnan lisääntymiseen.

Kuva 37. Mansetorin yhteisölliset vaikutukset asuinalueella

Londonin (1997) mukaan kansalaisverkot voivat lisätä sosiaalista pääomaa, jos ne kytkeytyvät jo olemassa oleviin sosiaalisiin verkostoihin. Verkko mahdollistaa yhteisten asioiden hoitamisen, sosiaalisten verkostojen muodostamisen ja verkon käyttäjien suuremman yhteenkuuluvuuden tunteen. Mansetorilla yhteenkuuluvuuden tunne on kasvanut nettitiimien jäsenten kesken, mutta laajempaa vaikutusta asuinalueen yhteisöllisyyteen sivuilla ei ole ollut. Haastattelujen perusteella alueellista yhteisöllisyyttä on muodostunut ennemminkin paikallisten toimijoiden kuten asukasyhdistysten konkreettisen toiminnan seurauksena.

H4: Kyllä mulle on itselle tullut enemmän, et mä asun xx [kaupunginosan nimi] ja kyllä varmaan ainakin osittain meidän sihteerillekin, ainakin sellaista positiivista, että kaupungissa asuminen ja lähiössäkin asuminen on sellasta positiivista asiaa.

Laajemman yhteisöllisyyden vahvistamisen sijaan kaupunginosan omat kotisivut toimivat enemmän tiedonjakajana ja antavat myös nyt muualla asuville ihmisille mahdollisuuden pitää yhteyttä ja seurata asuinalueen asioita. Omat kotisivut tuovat asukkaille mahdollisuuden nostaa esiin haluamia asioita, herättää keskustelua ja pyrkiä vaikuttamaan asuinalueensa asioiden hoitoon ja alueen kehittämiseen. Mansetori onkin tarjonnut asuinalueiden ihmisille yhden lisäkanavan

tiedottamiseen ja vaikuttamiseen perinteisten asukaskokousten, tiedotteiden ja keskusteluiltojen lisäksi. Yleensä ihmisten osallistuminen julkiseen keskusteluun edellyttääkin, että heillä on lupa pyrkiä julkisuudessa omiin tavoitteisiinsa (Heikkilä & Kunelius 2000, 92). Seppälä (2002, 128) on todennut, että parhaiten ovat toimineet sellaiset interaktiivisen osallistumisen muodot, jotka ovat koskettaneet kaupunkilaisen omaa elämää eli liittyneet lähellä olevaan, konkreettiseen ja ajankohtaiseen asiaan.

Mansetorilla toimimisella seuraukset voidaan ryhmitellä toiminnan yksilöllisten ja yhteisöllisten vaikutusten perusteella. Yksilöiden kannalta toiminta on tuonut henkilökohtaisia hyötyjä, kuten tietoteknisten taitojen kehittymisen ja itsensä toteuttamisen tilaisuuksia. Yhteisöllisempiä vaikutuksia ovat olleet konkreettisten verkostojen muodostuminen sekä vahvojen että heikkojen verkostojen ja sosiaalisten suhteiden muodossa. Kulttuuriset ja symboliset seuraukset liittyvät esimerkiksi oman kaupunginosan nostamiseen julkisuuteen ja siitä seuranneisiin hyötyihin. Demokraattisina seurauksina voidaan nähdä asukkaiden osallistuminen toimintaan, vuorovaikutuksen luominen sekä toiminnan avulla todellisen vaikutuksen aikaansaaminen.

6. Kansalaislähtöisen tietoyhteiskunnan toteutuminen – tapaus Mansetori

Tässä tutkimuksessa Mansetoria on tarkasteltu sosiaalisen pääoman kehyksessä. Paitsi Mansetorin roolia ja merkitystä asukkaiden sosiaaliseen pääomaan vaikuttajana, sivustoa on tarkasteltu myös sen käytettävyyden ja käytön kannalta. Tutkimuksella haluttiin löytää viitteitä toimivista verkko-osallistumisen ja kansalaislähtöisen verkkojulkaisemisen käytännöistä. Tulokset tukevat Mansetorista jo aikaisemmin tehtyä tutkimusta (esim. Sirkkunen & Kotilainen 2004; Heinonen ym. 2000; Kaivonen 2002). Kotilainen (2004) tiivistää Verkkoyhteisöjen kehittyminen – tutkimusprojektin tulokset ”kansalaiskekseliäisyydeksi, jota edustavat kansalaisten osallistumista ja kerrontaa tukevat uudet muodot tietoverkon ja mobiiliteknologian avulla sekä kaupunginosajournalismin ja helppokäyttöisten ohjelmistojen kehittäminen”.

Sosiaalinen pääoma käsitettiin tutkimuksessa nimenomaan kansalaisten omaehtoista toimintaa ja toimintakykyä vahvistavaksi voimavaraksi. Mansetorilla voidaanakin nähdä syntyneen erilaisia verkostoja sekä toimijoiden oman asuinalueen sisällä että muiden asuinalueiden, Mansetorin tutkijoiden ja yhteistyötahojen välillä. Verkostot ovat koostuneet Granovetterin (1973) jaottelun mukaan sekä vahvoista ystäväysten välisistä että heikommista tuttavien välisistä siteistä. Uudet tuttavat ovat laajentaneet Mansetorilla toimivien asukkaiden sosiaalisia verkostoja ja saaneet aikaan Mansetori-toimintaan liittymätöntä yhteydenpitoa, kuten naapuriavun tarjoamista kaupungin eri osissa asuvien mansetorilaisten kesken. Mansetorin asukasaktiivit tuntevat toisensa ja yhteistyösuhteita on syntynyt, mikä osoittaa Putnamin (1993; 2000) esittelemän hyvän kehän saavuttamista.

Tekijät ovat sitoutuneita toimintaan ja kokevat sen tärkeäksi, vaikka saattavat päivittää sivuja suhteellisen harvoin. Kaupunginosille Mansetori merkitsee eniten välinettä nostaa omaa asuinaluetta julkisuuteen, kun taas Mansefoorumin puolella toimivat asukkaat ovat kiinnostuneempia paikallisista asioista laajemmin. Tekijöitä kuitenkin yhdistää halu opetella ja kokeilla uuden viestintätekniikan käyttöä sekä yleinen aktiivisuus osallistua ja toimia esimerkiksi erilaisissa yhdistyksissä ja järjestöissä. Mansetorista on muodostunut kaupunginosille ja muille Mansetorin yhteisöille ja tiimeille vaihtoehtoinen media, jossa on mahdollisuus nostaa esiin asioita, joita paikallinen valtamedia harvemmin noteeraa. Suuri merkitys on ollut vapaudella kirjoittaa ja toimia itsenäisesti, ilman että kirjoituksia on ennen julkaisemista suuresti editoitu.

Toiminta Mansetorilla on vahvistanut aktiivisten kansalaisten toimintaa ja he ovat oppineet yhteistyön tekemistä eri tahojen, kuten järjestöjen, yhdistysten ja hallinnon kanssa. Osittain voidaan puhua yhteisöllisestä oppimisesta (ks. Kotilainen 2004), sillä sivujen tekijät ovat jakaneet taitojaan muille, mutta asukkaat ovat myös Mansetori-toiminnan kautta tulleet yleisesti aktiivisemmiksi ja kertovat seuraavansa säännöllisemmin koko kaupungin asioita. Yhteisöllisen oppimisen ohella voidaan havaita sekä yksilöiden toimijuuden että yhteisöjen toiminnan vahvistumista. Mansetorilla on todettu myös merkkejä yksilöiden voimistumisen prosesseista (ks. Mäkinen 2004). Mansetorin kokemukset toimivat kansalaiskekseliäisyyden osoituksena. Tällaista kekseliäisyyttä esiintyy tilanteissa, joissa ihmiset pyrkivät ratkaisemaan kohtaamiaan ongelmia, luovat uusia sosiaalisia verkostoja ja kokeilevat uusia toiminnan tapoja (Sirianni & Friedland 2001).

Sosiaaliset verkostot Mansetorilla ovat pääosin horisontaalisia, joita Putnam (1993) pitää edellytyksenä kansalaisyhteiskunnan muodostumiselle. Horisontaaliset verkostot kertovat myös sosiaalisesta pääomasta, sillä ne pitävät sisällään yhteistyötä ja luottamusta. Vaikka Mansetorin kansalaislähtöinen toiminta on vaatinut rinnalleen projektin henkilökunnan työpanoksen ja koordinoivan tuen, ei toiminnasta ole muodostunut hallinnon organisaatioille tyypillistä hierarkista järjestelmää (ks. Putnam 1993). Hierarkiset verkostot perustuvat johtaja-alainen –asetteluun ja vahvaan toimintojen johtamiseen ja valvontaan (Lehto 2000).

Mansetorin vahvuutena on selvästi sen suuntautuminen kaikille avoimeksi julkisuustilaksi. Heikkilän ja Kuneliuksen (2000, 98) mukaan kiinnostavia puheenaiheita nostetaankin esiin sellaisilla julkisuuden areenoilla, jotka eivät ole kenenkään hallussa vaan avoimia erilaisille intresseille, mielipiteille ja arvoille. Mansetorin toiminnan vaikuttavuutta kuitenkin häiritsee, että sivustoa ei tunneta kunnolla ja käytetä enemmän. Suurin osa kyselyihin vastanneista tietää Mansetorin, mutta ei tunne sivuston sisältöjä laajemmin. Virkamiehille, luottamushenkilöille ja muille sidosryhmille Mansetori vaikuttaa olevan yksi kanava asukkaiden mielipiteiden ja kaupungissa käytävän keskustelun seuraamiseen, mutta Mansetoria ei kuitenkaan nähdä vielä todelliseksi vuorovaikutuskanavaksi virkamiesten ja asukkaiden välillä. Vaikutuksensa tähän on varmasti sillä, että Mansetoria käytetään melko harvoin, koska sisältö ei vaihdu päivittäin ja keskustelua on käyty melko verkkaisesti. Satunnainen sivujen käyttö ei kannusta jatkuvaan keskusteluun eikä siten lisää vuorovaikutuksen tai luontevan keskusteluyhteyden syntymistä kaupungin ja asukkaiden välillä.

Mansetorin roolia tällä hetkellä enemmän paikallisten asioiden ja asukkaiden mielipiteiden esittelijänä ja asukkaiden kohtaamispaikkana vahvistaa se, että tärkeimpänä Mansetorin tarjoamista palveluista ja toimintamalleista sidosryhmät pitävät kaupunginosasivujen julkaisemista. Muita tärkeinä pidettyjä palveluja ovat mahdollisuus tavata muita aktiivisia kaupunkilaisia ja mahdollisuus tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita. Yhteyden saamista päätöksentekijöihin sidosryhmät eivät kuitenkaan pitäneet yhtä tärkeänä kuin oman alueen sivujen julkaisemista. Mansetorin roolin ei siis koeta olevan ainoastaan suoran asukas-päättäjät -yhteyden järjestämisessä vaan kaupunkilaisten yhteen kokoamiseen ja yhteistoimintaan kannustamisessa. Samalla Mansetori nähdään paikaksi, jossa voidaan myös tarjota erilaisia osallistumisen välineitä ja kokeilla niiden toimivuutta.

Yllättävää on, että sidosryhmissä Mansetoria käytetään suhteellisen paljon uusien ideoiden etsimiseen. Erityisesti osallistumispalveluihin liittyvät ideat ja esimerkit koettiin sidosryhmissä kiinnostaviksi. Tämä osoittaa sekä toiminnan merkityksellisyyttä sidosryhmien silmissä että toiminnan vakiintumista paikallisen kulttuurin osaksi. Sillä, että lähes kaikki kyselyyn vastanneet toimittajat etsivät juttuaiheita Mansetorilta, on merkitystä paikallisen valtamedian sisällön kannalta. Mansetori koetaan vakavasti otettavaksi lähteeksi, jonka aiheiden uskotaan kiinnostavan paikallisia asukkaita koko kaupungin mittakaavassa. Tuomalla esiin asukaslähtöisiä aiheita, valtamedia voi vahvistaa kansalaisten toiminnastaan ja julkisuudesta saamia ”palkkioita” ja siten vahvistaa asukkaiden kokemusta toimintansa merkityksellisyydestä.

Osa Verkkoyhteisöjen kehittyminen –projektissa kohdatuista vaikeuksista nousi esiin jo Paikallisuus verkkomediassa –hankkeen aikana. Kansalaislähtöisen verkkojulkisuuden ongelmina nousivat jälleen esiin resurssien puute ja sivujen vähäinen tunnettuus. Resurssien puute liittyy paitsi tarvittavan välineistön ja taitojen puutteeseen, myös konkreettiseen paikkaan, missä kaupunginosatiimit voisivat päivittää sivujaan ja opastaa muita asukkaita tietotekniikan käyttöön.

Mansetorin tunnettuuden puutteelle voidaan löytää monia syitä. Sekä projektin tutkijat että muut toimijat, kuten sivujen ylläpitäjät, olisivat voineet tiedottaa ja markkinoida sivuja enemmän, vaikka Mansetorin budjetin rajallisuus toki vaikeutti laajamittaista markkinointia. Jossain määrin tiedotusta toki tehtiin, mutta vieläkin aktiivisempi ote olisi voinut tuottaa sivustolle enemmän julkisuutta. Osasyynä tunnettuuden puutteesta lankeaa kaupungille ja tiedotusvälineille, jotka olisivat voineet nostaa Mansetoria enemmän esiin eri yhteyksissä, kuten päätöksentekoa palvelevana asukasmielipiteen selvittämisen lähteenä. Tunnettuuden kehittymistä haittasi varmasti osaltaan

sidosryhmien ja asukkaiden suhtautuminen Mansetoriin pienen aktiivisen vähemmistön toimintakenttänä.

Tehokkaampi tiedotus sivuston sisällöistä auttaisi jatkossa sekä uusia että nykyisiä Mansetorin käyttäjiä ja tekijöitä löytämään eri sovellukset ja palvelut aiempaa helpommin. Käyttäjät eivät vielä joko osaa täysipainoisesti hyödyntää Mansetorin tarjoamia uuteen viestintäteknikkaan pohjautuvia palveluja tai he eivät ole kokeneet niitä itselleen vielä tällä hetkellä tarpeellisiksi.

Mansetorin toiminnan tavoitteita ovat olleet kansalaiskeskusteluun kannustaminen ja keskustelumahdollisuuksien tarjoaminen sekä verkossa että esimerkiksi yleisötilaisuuksissa. Keskustelun virittäminen verkossa ei kuitenkaan ole onnistunut toivotusti, sillä Mansetorin keskustelupalstaa on käytetty suhteellisen vähän. Keskustelua on pyritty aktivoimaan muun muassa Mansefoorumilla antamalla eri aihekokonaisuuksien ylläpitäjien tehtäväksi moderoida oman aiheensa keskustelua. Toiveena oli, että ylläpitäjät innostuisivat keskustelupalstan pyörittämisestä ja koettaisivat herätellä keskustelua esimerkiksi esittämällä kysymyksiä ja pyytämällä kommentteja virkamiehiltä. Mansetorin ja Tampere-foorumin keskustelutarjoissa verkkokeskustelua koettiin edistää pyytämällä keskustelutilaisuuksien esiintyjä kommentoimaan esitettyjä kysymyksiä etukäteen.

Keskustelun vähäisyys, mutta kuitenkin selkeä tarve sen käynnistämisen mahdollisuudelle herättävät miettimään ovatko nykyiset osallistumisen kriteerit liian vaativia. Tulisiko harkitsevaa keskustelua korostaa vähemmän ja nostaa enemmän esiin kaikenlaisten mielipiteiden esittämisen tarvetta? Tällä hetkellä ainakin osittain syynä vähäiseen keskusteluun verkossa on asukaskyselyn ja –haastattelujen mukaan kynnys esittää oma näkemyksensä muiden nähtäväksi.

Oppivan Vaara-Karjalan tutkimuksessa virkamiesten vähäistä osallistumista keskusteluun selitettiin muun muassa kansalaisverkon ja sen käyttömahdollisuuksien tuntemattomuudella. Kuntien hallintokulttuuriin ei myöskään ole kuulunut virkamiesten osallistuminen julkiseen kirjoitteluun vielä asioiden ollessa valmisteluvaiheessa. Asukkaat myös usein tulkitsevat virkamiesten henkilökohtaiset kommentit koko organisaation mielipiteiksi, mikä edesauttaa ristiriitaisen ilmapiirin syntyä. (Oksa & Turunen 2002, 46) Kommenttien tulkitsemista koko organisaation mielipiteeksi voidaan kuitenkin epäillä, sillä asukkailla on kuitenkin lähes aina taitoa ja tilanteentajua arvioida mielipiteitä erillisinä ja yksittäisinä kannanottoina.

Oksa ja Turunen (2002, 46) selittävät netin keskustelukulttuurissa vallitsevaa ilmiötä asukkaiden ja virkamiesten erilaisilla ”liikkumavaroilla”. Asukkaille verkko tarjoaa mahdollisuuden ottaa kantaa räväkästi ja kommentoida asioita kärjistäen, mutta virkamiesten tulisi pysyä kommenteissaan puolueettomina ja perustella kantansa mahdollisimman tarkasti. Harjun (2001) tutkimuksesta käy ilmi, että virkamiehet mieltävät esimerkiksi sähköpostin vaikeaksi yhteydenpitovälineeksi, koska kokevat sen viralliseksi kanavaksi, jonka kautta esitettyjen kommenttien on oltava hyvin valmisteltuja ja perusteltuja. Ridell (2000, 80) puolestaan on todennut julkisen viestinnän yksisuuntaisen hierarkisuuden yhdeksi suurimmaksi ongelmaksi Mansefoorumien keskustelun järjestämisessä.

London (1997) ei pidä virtuaaliympäristöjä suoraan deliberaatioon eli harkitsevaan, vuorovaikutteiseen keskusteluun johtavina ja kannustavina. Verkko antaa ihmisille mahdollisuuden kommentoida liian nopeasti enempää mielipidettään tai asiaa ajattelematta. Tämä aiheuttaa usein keskustelupalstoja vaivaavia aggressiivisia kommentteja, jotka johtuvat toisten ihmisten mielipiteiden kuuntelemisen puutteesta. Londonin mukaan harkitsevan keskustelun tavoittelu verkossa onnistuu tilanteissa, joissa keskustelijat tuntevat toisensa jossain määrin jo entuudestaan.

Jotta käyttäjät näkisivät keskustelupalstat merkityksellisiksi, ne tulisi liittää johonkin todelliseen päämäärään, kuten tällä hetkellä esimerkiksi Tampereella Vuoreksen asuinalueen suunnitteluun osallistumiseen. Tähän tutkimukseen haastatellut asukkaat näkivät keskustelupalstojen vähäisen arvostuksen johtuvan myös niiden tietynlaisesta kilpailuasemasta yleisönosastokirjoituksiin nähden. Monien eri keskustelutilojen sijaan keskustelua kannattaisi keskittää yhteen paikkaan, mikä on osoittautunut Mansetorin kaupunginosasivujen vahvuudeksi. Tiedon kerääminen yhteen osoitteeseen helpottaa sivujen käyttämistä, etsityn tiedon löytymistä ja samalla edistää keskustelun jatkuvuutta.

Verkko-osallistumisen kehittämisessä seuraavana askeleena olisikin päästä eteenpäin osallistumisen esteiden, kuten taitojen, välineiden ja ajan puutteen toisteluista. Kun osallistumisen esteet ja ongelmat ovat jo olleet selvillä pidemmän aikaa, tulisi jatkossa etsiä ja esittää ratkaisuja näiden ongelmien purkamiseen. Yhtenä luontevana tienä on verkko-osallistumisen välineiden kehittäminen yhä enemmän hallinnon, asukkaiden ja muiden toimijoiden keskinäisessä yhteistyössä. Tärkeää olisi uusien toimintamallien ja sovellusten esittely ja julkinen arviointi sekä niiden antaminen myös muille, laajempaan käyttöön. Usein vain projektikohtaisiksi jääneiden hyvien ideoiden ja toimintamenetelmien avaaminen muiden jalostettaviksi auttaisi osallistumisen

käytäntöjen parantamisessa ja ylipäätään osallistumisen ideologian juurtumisessa sekä asukkaiden että virkamiesten arkirutiinin luontevaksi osaksi.

Tärkeää on kuitenkin asukkaiden eli verkkopalvelujen käyttäjien ottaminen mukaan kehittälytyöhön jo alusta asti. Samalla tulisi myös miettiä millaisissa tilanteissa verkkoa todella tarvitaan ja miten se voitaisiin kytkeä muihin osallistumisen tapoihin tai muualla käytävään julkiseen keskusteluun. Hallinnon toiminnan kommentointi- ja palautemahdollisuuksien kehittämisen ohella tulisi huolehtia siitä, että käyttäjät saavat myös vastauksen kysymykseensä tai kommenttiinsa. Virkamiesten ja luottamushenkilöiden vastaamattomuus saa tehokkaasti aikaan hallintoa kohtaan kasvavaa epäluottamusta, mistä oli nähtävissä viitteitä tämän tutkimuksen haastatteluissakin. Vuoropuhelun käyminen edellyttää luottamuksen ilmapiiriä. Erilaiset ja toisinaan hieman epäselvät käsitykset osallistumisen tavoitteista saattavat aiheuttaa epäluottamusta osallistuvien asukkaiden ja virkamiesten välille. Tampereella julkista keskustelua on pitkään hallinnut konfliktihakuisuus rauhanomaisen dialogin sijaan (ks. Laine & Peltonen 2003).

Vaikka asukkaiden ja Mansetorin muiden toimijoiden välillä vallitsee keskinäinen luottamus, aktiivit asukkaat eivät kuitenkaan suhtaudu paikallishallintoon yhtä myönteisesti. Sekä kyselyn että haastattelujen perusteella asukkaat eivät usko virkamiesten täysin ottavan asukkaiden mielipiteitä päätöksissään huomioon. Putnam (1993) pitää vahvan sosiaalisen pääoman yhtenä edellytyksenä luottamusta hallintoon ja virkamiesten toiminnan rehellisyyteen, mikä ei vielä tämän tutkimuksen perusteella toteudu Mansetorin toimijoiden keskuudessa.

Salmikankaan (2002, 16) mukaan tärkeä edellytys kansalaisten osallistumiselle on luottamus. Yhteistyö, joka perustuu epäluottamukselle on satunnaista, ja sille on ominaista oman edun maksimointi ja yhteistyötahojen harhauttaminen. Tällaisessa tilanteessa ja luottamuksen suhteessa yhteistyökumppanin sanoihin ja sitoumuksiin ei luoteta. Osallistumisen kehittämiseen pyrkivissä kokeiluissa on ollut ongelmallista se, että kansalaisten omaan asiantuntemukseen ja kokemukseen ei ole luotettu hallinnon taholta. Lodeniuksen (1995, 144) mukaan hallinnossa pidetään helposti kaikkia mielipiteenilmaisuja niin sanotun nimby-asenteen (not in my backyard) mukaisina. Tilanteesta, jossa asukkaiden osallistumista ja mielipiteitä ei oteta vakavasti, saattaakin syntyä asukkaiden ja suunnittelijoiden välejä heikentävää epäluuloisuutta sekä epäluottamusta hallintoa kohtaan.

Kuntien tulisi nähdä asukkaiden rooli osallistumisessa ja vaikuttamisessa enemmän sosiaalisen pääoman periaatteiden kautta, jolloin asukkaiden merkitys osallistumisessa erottuisi selvemmin kuntien omaksi eduksi kuin välttämättömäksi pakoksi (Salmikangas 2002, 17). Kun suunnittelun lähtökohdaksi otettaisiin paikalliset tarpeet, asukkaiden kanssa toimivat suunnittelijat voisivat tunnistaa omia stereotyyppioitaan ja ennakkoluulojaan ja pyrkiä muuttamaan niitä (Sassi 2004, 47). Osallistumisen menetelmiä ja välineitä kehittämällä vähennettäisiin myös kansalaisten havahtumista osallistumiseen liian myöhään.

Falkin ja Kirkpatrickin (2000 sit. Salmikangas 2002, 16) mukaan sosiaalinen pääoma muodostuu tiedollisten ja identiteettiresurssien keskinäisen vuorovaikutuksen kautta. Tiedollisina resursseina voidaan pitää esimerkiksi kyläläisten yksilöllistä ja yhteisöllistä informaatiota, joka voi liittyä esimerkiksi alueen perinteisiin, arvoihin tai toiminnan malleihin. Tällaiset resurssit sisältävät tietoa erilaisista paikallisista verkostoista ja ihmisiin tai paikkaan liittyvistä voimavaroista. Identiteettiresurssit liittyvät puolestaan yhteisössä vallitseviin yleisiin käsityksiin yksilöistä ja yhteisöstä sekä omasta asemasta ja sen suhteesta laajempaan kokonaisuuteen. Yhteiset tulevaisuuden näkymät ja toimijoiden välinen luottamus muodostavat tärkeän osan identiteettiresurssien rakentumisessa. Toiminnan Mansetorilla voidaan nähdä tukevan sekä tiedollisten että identiteettiresurssien rakentumista. Erityisesti kaupunginosasivujen tekeminen aikaansaa paikallisten asukkaiden keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuutta toimintaan osallistuvien asukkaiden kesken, vaikka laajemman yhteisöllisyyden syntymiseen sivuilla ei ole ollut vaikutusta.

Sosiaalisissa verkostoissa syntyvän luottamuksen ja yhteistyön sekä kansalaisena toimimisen vahvistumisen kautta kansalaislähtöinen verkko-osallistuminen voi hyvin toimiessaan kasvattaa paikallisten asukkaiden sosiaalista pääomaa. Verkko-osallistumisen kehittämisessä on kuitenkin huomioitava osallistumisen rajoitteet, kuten modeemikäyttäjien suuri määrä ja tietotekniikan käyttöön perehdyttävän koulutuksen tarve. Mansetorin aktiiviset tekijät hallitsevat tarvittavat taidot ja heillä on myös pääsy tarvittavaan välineistöön. He ovat usein myös jo kokeneita toimijoita ja Mansetori on tarjonnut heille yhden lisäkanavan toimintansa kanavoimiseen. Haasteena onkin saada mukaan vähemmän osallistumiskokemusta omaavia ihmisiä ja osoittaa heille osallistumisen mahdollisuuksia. Tietotekniikan käytön koulutuksessa voitaisiin nykyistä enemmän tukeutua taidot hallitsevien asukkaiden apuun. Esimerkiksi Mansetorin kaupunginosien nettitiimiläisistä suuri osa onkin jo opastanut muita henkilöitä tietokoneen ja verkon käyttöön.

Verkkoyhteisöjen kehittyminen –tutkimusprojekti päättyi keväällä 2004. Jatkossa Mansetorin ylläpito ja kehittäminen nojautuvat yhä enemmän aktiivisten kaupunkilaisten varaan.

Kaupunginosien nettitiimit toimivat jo hyvin itsenäisesti ja tarvitsevat harvoin konkreettista tukea sivujen tekemisessä, vaikka kokevatkin Mansetorin tutkijoiden tuen tärkeäksi. Mansefoorumin osalta kysymysmerkiksi jää miten yhä pienentynyt nettitiimi jatkaa toimintaansa, vai muotoutuuko Foorumista enemmän paikka vaihtuvien kirjoittajien kommenteille ja jutuille. Mansefoorumin tulevaisuuden suuntana voisikin ehkä olla entistä tiiviimpi yhteistyö paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa esimerkiksi sitouttamalla järjestöt eri aihekokonaisuuksien ylläpitäjiksi.

Myös Schuler (1996, 139) näkee järjestöt ja yhdistykset avaimena uusien yhteisöjen ja yhteisöverkkojen kehittämiseen. Vapaaehtoisjärjestöjen roolina demokraattisessa osallistumisessa olisi toimia välittäjänä eri tahojen välillä, jolloin ne linkittäisivät instituutiot ja yhteisöt toisiinsa. Ihanneltilanteessa välittäjät kokoaisivat ja osoittaisivat tarpeita ja vaatimuksia, edistäisivät ja herättelisivät keskustelua ja tietoisuutta ajankohtaisista asioista ja siten toimisivat yleisen mielipiteen kokoajana ja ehdotusten esittäjänä. Samalla hallinto voisi käyttää hyväkseen järjestöjen paikallista kokemusta ja tarjota mahdollisuutta toimia uusien osallistumisen menetelmien testaajina ennen niiden ottamista käyttöön laajemmin.

Sosiaalinen pääoma ei synny verkossakaan itsestään. Monet kansalaislähtöisen toiminnan piirteet, kuten aktiivisten ihmisten löytämisen vaikeus ja tuen tarve viestivät siitä, että sosiaalisen pääoman muodostumiselle verkossa on tiettyjä ehtoja. Ehdot liittyvät hyvin paljon jo aiemmin kansalaislähtöisissä kokeiluissa kohdattuihin vaatimuksiin. Toiminta tarvitsee pohjaksi jo olemassa olevia sosiaalisia verkostoja ja ihmisiä, jotka ovat valmiita toimimaan aktiivisesti. Mansetorin kokemusten mukaan asukkaiden toiminta on jo melko itsenäistä ja vakiintunutta, mutta sivujen päivitys pääosin kuitenkin suhteellisen harvoin tapahtuvaa. Toiminnan yhteisölliset vaikutukset kohdistuvat melko pieneen osallistujajoukkoon, sillä laajempaa yhteenkuuluvuuden tunnetta syntyy pikemminkin alueellisten asukasyhdistysten toiminnan kautta kuin verkkosivujen välityksellä. Sivuston ylläpitäjien ja muiden toimintaan osallistuvien omaehtoista toimintaa ja toimijuutta Mansetori on kuitenkin onnistunut vahvistamaan.

Tämän tutkimuksen perusteella Mansetorin toiminnasta saattaa välittyä kuva, että siitä on ollut enemmän hyötyä yksilöille kuin yhteisöille tai paikalliselle demokratialle. Näin varmasti osittain on, sillä projektienkin on ensin vakiinnutettava paikkansa ennen kuin ne alkavat tuottaa laajempia vaikutuksia. Niinpä Mansetorinkin vakiinnuttaminen osaksi tamperelaista keskustelu- ja

osallistumiskulttuuria vie aikansa. Sosiaalisen pääoman kannalta voidaan ajatella, että yksilöä ja yhteisöä ei voida erottaa toisistaan. Verkostoissa toimivat yksilöt, joilla kaikilla on erilaisia motiiveja ja tavoitteita omalle toiminnalleen. Yhteisöt muodostuvat yksilöistä ja yksilöiden toiminnan pohjalta. Jotta ihmiset näkisivät vapaaehtoistoiminnan ja osallistumisen merkityksellisenä, sen on tuotettava heille jotakin omakohtaista hyötyä, kuten positiivisen, onnistumisen kokemuksen, uusia tuttavuuksia tai uusia taitoja ja uutta tietoa. Ilman tällaisia seurauksia tai tuloksia, oma toiminta ja osallistuminen jää hyvin abstraktiksi eikä välttämättä kannusta jatkamaan.

Lähteet

- Bamberg, Jarkko. 2002. Verkko ja vaikuttaminen. Netin käytön tunnustelua Koskenniskan sillan tapauksessa. Ympäristöpolitiikan pro gradu –tutkielma.
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka. 2001. Suomen tietoyhteiskuntamalli. Helsinki: WSOY ja SITRA.
- Coleman, James S. 1988. Social Capital in Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, Volume 94, issue Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure (1988), 95-120.
- Coleman, Stephen. 2001. The transformation of citizenship? Teoksessa Axford, B. & Huggins, R. (eds.) *New Media and Politics*. London: Sage, 109-126.
- Granovetter, Mark. 1973. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, Volume 78, issue 6, 1360-1380.
- Granovetter, Mark. 1985a. Economic Action and Social Structure. The Problem of Embeddedness. *American Journal of Sociology*, Volume 91, Issue 3, 481-510.
- Granovetter, Mark. 1985b. The Strength of Weak Ties. A Network Theory Revisited. Teoksessa Marsden, P.V. & Lin, N. (edit.). *Social Structure and Network Analysis*. Beverly Hills, London, New Delhi: Sage, 105-130.
- Harju, Auli. 2001. Varaventiili vai voimavara? Viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden näkemyksiä paikallisesta julkisesta keskustelusta. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma.
- Harrison, Teresa M. & Stephen, Timothy. 1999. Researching and Creating Community Networks. Teoksessa: Jones, S. (edit.) *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. London: Sage, 221-241.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto. 2000. Julkisuuskoe. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistolle. Kunnallisanalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 21. Vammala: Vammalan kirjapaino oy.
- Heikkilä, Heikki & Lehtonen, Pauliina. 2003. Between a rock and a hard place: Boundaries of public spaces for citizen deliberation. *European Journal of Communications Research*, 28 (2003), 157 -172.
- Heinonen, Ari & Mäkinen, Maarit & Ridell, Seija & Martikainen, Ari & Halttu, Mika & Sirkkunen, Esa. 2000. Verkko-tilalla, Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja C32/2000.
- Helliwell, John F. & Putnam, Robert D. 1995. Economic Growth and Social Capital in Italy. *Eastern Economic Journal*, Vol. 21, No. 3, 295-307.
- Hellsten, Katri. 1998. Sosiaalisen pääoman käsitteestä. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 1998. Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VTT. VATT-julkaisuja 24, 29-36.
- Hjerpe, Reino. 1998. Sosiaalinen pääoma taloudellisena ilmiönä. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 1998. Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VTT. VATT-julkaisuja 24, 13-28.
- Hokka, Jenni & Laine, Markus & Lehtonen, Pauliina & Minkkinen, Arto (2004) Mansefoorumi kansalaistoiminnan virittäjänä. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) *Toimijaksi tietoverkoissa*. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 199-242.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki university press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

- Hyryyläinen, Torsti. 1994. Toiminnan aika. Tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta. Akateeminen väitöskirja. Line Sixtyfour Oy. Vammalan Kirjapaino Oy. Vammala.
- Hyryyläinen, Torsti & Rannikko, Pertti. 2000. Sosiaalinen pääoma ja paikallinen kehittäminen. Teoksessa Hyryyläinen, T. & Rannikko, P. (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Tampere: Vastapaino, 189-200.
- Häkli, Jouni & Laakkonen-Pöntys, Karoliina & Randell, Mari. 2003. Kansalaisten Hervanta. Asukkaiden osallistuminen sekä toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet. Tampereen yliopisto. Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitos. Hervanta-sarja 10/2003. HerPro, Tampereen kaupunki.
- Iisakka, Laura. Sosiaalinen pääoma suomalaisissa haastattelu- ja kyselyaineistoissa vuoden 1990 jälkeen. [http://www.stat.fi/tk/el/sospaaoma_sospaa.html] viitattu 1.10.2003.
- Johanson, Jan-Erik. 2000. Sosiaalisen pääoman tasapaino: verkoston tiiviys välineellisten hyötyjen ja yhteistyön edellytysten selittäjänä ja julkisessa organisaatiossa. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes 252:2000, 139-159.
- Kaivonen, Virpi. 2004. Mansetorilla asukkaat julkaisevat verkossa. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 55-82.
- Kaivonen, Virpi. 2002. Mansetorin kaupunginosat verkossa - Kokemuksia Internetin diffuusiosta tamperelaisissa paikallisyhteisöissä. Tiedotusopin pro gradu –tutkielma.
- Kajanoja, Jouko. 1998. Sosiaalisen pääoman lyhyt historia. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim.) 1998. Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VTT. VATT-julkaisuja 24, 37-44.
- Kotilainen, Sirku. 2004. Kansalaisten verkkomedia oppimisen yhteisönä. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 277-299.
- Kurikka, Päivi. 2002. Kahden kerroksen kännykkäkansaa. Nuorten tietotekniikan käyttö ja asenteet tietoyhteiskuntaa kohtaan Nuorten Suomi 2001 -tutkimuksessa. Sitra – Osku. Suomen Kuntaliitto. Helsinki. [<http://www.oskut.net/tutkimus/nuoret.pdf>] viitattu 2.4.2004
- Kurki, Leena. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Vastapaino. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Laine, Markus & Peltonen, Lasse. 2003. Ympäristökysymys ja aseveliakseli. Ympäristöongelmien politisoituminen Tampereella vuosina 1959-1995. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy.
- Lassy, Johanna. 2002. Kaupunkilaisten vaalikone kansalaislähtöisenä julkisuuskokeiluna. Kunnallistieteen aikakauskirja 2, 2002. Kunnallistieteen yhdistys, 184-197.
- Lehtonen, Heikki. 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Lehto, Esko. 2000. Kehittämishanke sosiaalisen pääoman rakentajana. Teoksessa Hyryyläinen, T. & Rannikko, P. (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Tampere: Vastapaino, 166-188.
- Lodenus, Staffan. 1995. Avoin lähiö - terve lähiö. Teoksessa Lapintie, K. & Koskiaho, B. & Ikonen, T. & Tiilikainen, U. (toim.) Ekopolis. Ekologisen kaupungin juuria etsimässä. Tampere: Gaudeamus, 130-166.
- London, Scott. 1997. Civic Networks: Building Community on the Net. [<http://www.scottlondon.com/reports/networks.html#f8>] viitattu 13.5.2004.

- Martikainen, Ari. 2004. Kaupunginosakirjeenvaihtajat: yhdessä tekemällä verkkokirjoittajiksi. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 93-126.
- Mäkinen, Maarit. 2004. Viestintävalmiudet ja digitaalinen voimistuminen. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 27-54.
- Nahapiet, Janine & Ghoshal, Sumantra. 1998. Social capital, intellectual capital and the organizational advantage. *Academy of Management Review*. 1998. Vol. 23, no. 2, 242-266.
- Nurmela, Juha & Hokka, Päivi & Öörni, Seija. Matkalla kansalaisten tietoyhteiskuntaan? Raportti asukkaiden suhtautumisesta tieto- ja viestintäteknikan käyttöön OSKU-alueilla syksyllä 2001. Tilastokeskus.
- Oksa, Jukka & Turunen, Jarno. 2002. Oppivan Vaara-Karjalan arviointitutkimus. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen raportteja. N:o 1/2002. [<http://www.joensuu.fi/ctl/projsoc/infosoc/ovkraportti.pdf>] viitattu 5.5.2004.
- Pietilä, Veikko. 2002. Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako? *Politiikka* 44:4, 343-354.
- Putnam, Robert D. with Leonardi, R. & Nanetti, R.Y. 1993. Making democracy work. Civic traditions in Modern Italy. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. 2000. Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.
- Rannikko, Pertti. 2000. Kehittämishanke paikallisen identiteetin muovaajana. Teoksessa Hyyryläinen, T. & Rannikko, P. (toim.) Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Tampere: Vastapaino, 143-165.
- Ridell, Seija. 2000. Kansalaisjulkisuuden kokeilua verkossa - Mansefoorumi ja paikallisen julkisen viestinnän käytännöt. Teoksessa Heinonen ym. 2000. Verkkotorilla, Internet kansalaisviestinnän ja paikallisen julkisuuden tilana. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja C32/2000, 55-98.
- Ruuskanen, Petri. 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VTT. Helsinki.
- Salmikangas, Anna-Katriina. 2002. Osallistumiskokeiluja ja –kokemuksia. Teoksessa Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasiainministeriö. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 13-18.
- Sassi, Sinikka. 2004. Verkko yhteisöllisyyden vahvistajana – onko paikalla väliä? Teoksessa Bäcklund, P. (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 5. Helsinki, 33-51.
- Sassi, Sinikka. 2000. Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus Internetistä ja uusista politiikan muodoista. Väitöskirja. Viestinnän julkaisuja 3. Yliopistopaino. Helsinki.
- Schuler, Douglas. 1996. New community networks. Wired for change. New York: ACM Press.
- Seppälä, Jari. 2002. Tampereen verkkodemokratia etenee kansalaisten ehdoilla. Teoksessa Kohonen, K. & Tiala, T. (toim.) Kuntalaiset ja hyvä osallisuus. Lupaavia käytäntöjä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseksi. Sisäasiainministeriö. Suomen Kuntaliitto. Helsinki, 127-129.
- Siisiäinen, Martti. 2003. Yksi käsite, kaksi lähestymistapaa: Putnamin ja Bourdieun sosiaalinen pääoma. *Sosiologia* 40:3, 204-218.

- Sirianni, Carmen & Friedland, Lewis (2001) Civic Innovation in America. University of California Press, Berkeley and Los Angeles.
- Sirkkunen, Esa. 2004. Kansalaislähtöisyys tietoverkoissa. Teoksessa Sirkkunen, E. & Kotilainen, S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004, 9-25.
- Sirkkunen, Esa & Kotilainen, Sirkku (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Raportti kansalaislähtöisen verkkoviestinnän mahdollisuuksista. Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B44/2004.
- Staffans, Aija. 2004. Verkkopaikallisuus kaupunkisuunnittelussa. Teoksessa Bäcklund, P. (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 5. Helsinki, 123-146.
- Taloustutkimus Oy. 2003. Hervantaa koskeva tietoyhteiskuntatutkimus. Tampereen kaupunki, Hervannan EU-ohjelma, HerPro.
- Tekes. 1999. Internet suomalaisten arjessa. Kansallisen multimediaohjelman Kuluttajatutkimukset-hanke. Digitaalisen median raportti 3/99. Helsinki 1999.
- Turunen, Jarno. 2002. Oppivien seutukuntien synty Itä-Suomessa. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos. Välikirjoitus. [<http://www.oskut.net/tutkimus/itasuomenoskut.pdf>] viitattu 12.8.2004.
- Uotinen, Johanna. 2003. Involvement in (the information) society – the Joensuu Community source Centre Netcafé. *New Media & Society* 5(3):335-356.
- Viherä, Marja-Liisa. 1999. Ihminen tietoyhteiskunnassa – kansalaisten viestintävalmiudet kansalaisyhteiskunnan mahdollistajana. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja A-1:1999. Turku.
- Voipio, Timo. 2000. Sosiaalinen pääoma ja köyhyyden vähentäminen. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim). Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. *Stakes* 252:2000, 101-137.
- Woolcock, Michael. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja, J. & Simpura, J. (toim). Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. *Stakes* 252:2000, 25-56.

<http://www.laajakaistainfo.fi>, 7.5.2004

<http://www.oskut.net/tutkimus/maunula.pdf> , 2.4.2004

<http://www.tampere.fi/tiedostot/4UZVrrbHP/wwwkysely2003.pdf>

Liitteet

Liite 1 Kyselylomake asukkaille

KYSELY MANSETORIN KÄYTÖSTÄ

Hei,

Mansetori on jo noin viiden vuoden ajan toiminut tamperelaisten kohtaamispaikkana verkossa. Tällä lomakekyselyllä tutkitaan Mansetorin käyttöä ja asukkaiden kokemuksia osallistumisesta. Mansetoria on koko toiminnan ajan pyritty kehittämään kansalaisten verkkosivustoksi. Nyt halutaan selvittää, miten asukkaat tekevät tai käyttävät Mansetoria eli miten kansalaislähtöistä toiminta oikeasti on. Mansetorin kehittämisen kannalta sekä hyvien että huonojen kokemusten selvittäminen on tärkeää. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös muualla Suomessa, kun osallistumista tukevia verkkosivustoja kehitetään. Kerään kyselyllä aineistoa myös väitöskirjaani varten.

Tämä kysely on suunnattu Mansetorilla toimiville asukkaille. Pyysin kaupunginosien yhteyshenkilöitä nimeämään toimintaan osallistuneita asukkaita. Heidän lisäksi kysely lähetetään Mansemedian kirjeenvaihtajille sekä Mansefoorumin toimintaan ja Mansetorin koulutuksiin osallistuneille. Teen erillisen kyselyn myös Tampereen kaupungin virkamiehille ja luottamushenkilöille sekä Mansetorin yhteistyötahoille. Tutkimus valmistuu ensi kevään aikana.

Toivon, että käyttäisit hetken lomakkeen täyttämiseen. Vastaa kysymyksiin omien kokemustesi pohjalta. Lomake tulisi täyttää viimeistään ma 3.11.2003 mennessä. Vastajien henkilökohtaisia tietoja ei tuoda julki raportissa.

Kiitos osallistumisestasi ja mukavaa syksyä!

Ystävällisin terveisin

Pauliina Lehtonen / Mansetori

puh. (03) 215 7955

pauliina.lehtonen@uta.fi

Lisätietoja projektista:

Esa Sirkkunen

puh. (03) 215 6424

esa.sirkkunen@uta.fi

Virpi Kaivonen

puh. (03) 215 7364

virpi.kaivonen@uta.fi

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli 1. nainen 2. mies
2. Ikä _____vuotta

3. Työtilanteesi tällä hetkellä? Valitse yksi vaihtoehto.

1. ansiotyössä
2. yrittäjä
3. opiskelija tai koululainen
4. eläkeläinen
5. työtön tai lomautettu
6. äitiys- tai vanhempainlomalla
7. muu, mikä? _____

4. Korkein hankkimasi koulutus, jonka olet jo suorittanut?

1. peruskoulu tai kansakoulu
2. lukio tai ammatillinen koulu (myös opistotasoinen)
3. ammattikorkeakoulu
4. korkeakoulu tai yliopisto

5. Missä kaupunginosassa asut? _____
6. Miten kauan olet asunut nykyisellä alueella? _____ vuotta
7. Montako 18 vuotta täyttänyttä henkilöä asuu lisäksi samassa taloudessa? _____
8. Montako alle 18-vuotiasta asuu kanssasi samassa taloudessa? _____

TIETOKONEEN JA INTERNETIN KÄYTTÖ

9. Miten kauan olet käyttänyt tietokonetta? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. alle vuoden
 2. 1-2 vuotta
 3. 3-4 vuotta
 4. 5 vuotta tai enemmän
10. Kuinka usein käytät tietokonetta? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. Lähes päivittäin
 2. Pari kertaa viikossa
 3. Kerran viikossa
 4. Pari kertaa kuukaudessa
 5. Harvemmin
11. Arvioi miten hyvin hallitset
- Hyvin Kohtuullisesti Heikosti tai en lainkaan*
1. Internetin käytön
 2. sähköpostin käytön
 3. tekstinkäsittelyn
 4. kuvankäsittelyn
 5. kotisivujen tekemisen
 6. tiedostojen siirtämisen
 7. ohjelmien asentamisen
 8. muita, mitä? _____
12. Miten paljon seuraavat seikat ovat vaikuttaneet tietokoneen ja Internetin käyttötaitojesi opetteluun ja/tai ylläpitämiseen?
- paljon-jonkin verran-vähän tai ei lainkaan*
1. Yksi tai useampi ihminen on opastanut tai innostanut.
 2. Olen perehtynyt asioihin työpaikalla tai koulussa.
 3. Olen osallistunut aihetta käsitteleville kursseille.
 4. Olen opiskellut itse.
 5. Olen halunnut käyttää Mansetorin sivuja.
 6. Muut seikat, kuten _____
13. Miten kauan olet käyttänyt Internetiä? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. alle vuoden
 2. 1-2 vuotta
 3. 3-4 vuotta
 4. 5 vuotta tai enemmän
14. Kuinka usein käytät Internetiä? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. lähes päivittäin
 2. pari kertaa viikossa
 3. kerran viikossa
 4. pari kertaa kuukaudessa
 5. harvemmin
15. Miten kauan tavallisesti käytät Internetiä yhdellä kerralla ? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. alle 15 min
 2. enintään 30 min

3. enintään tunnin
4. enintään 2 tuntia
5. yli 2 tuntia

16. Missä pääasiassa käytät Internetiä? Valitse yksi vaihtoehto.

1. kotona
2. työpaikalla
3. koulussa tai oppilaitoksessa
4. kirjastossa
5. tuttavien tai sukulaisten luona
6. muualla, missä? _____

17. Jos käytät Internetiä kotona, mikä verkkoyhteys sinulla on?

1. modeemi
2. ISDN
3. kiinteä yhteys (esim. ADSL, kaapelimodeemi, oppilaitosverkko)
4. en tiedä

18. Kuinka tärkeitä seuraavat Internetin käyttötarkoitukset ovat sinulle?

erittäin tärkeä-melko tärkeä-ei kovin tärkeä

1. tiedon hakeminen
2. yhteydenpito tuttaviin
3. työtehtävät tai opiskelu
4. huvittelu tai ajankulu
5. verkkokaupassa asiointi
6. pankkiasioden hoito
7. viranomaispalvelujen käyttäminen (esim. lomakkeiden, hakemuksien täyttäminen)
8. osallistuminen Tampereen tai kaupunginosani asioita koskevaan keskusteluun
9. osallistuminen laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun
10. kotisivujen tekeminen ja ylläpito
11. muut käyttötarkoitukset, kuten _____

SOSIAALISET SUHTEET

Seuraavilla kysymyksillä selvitetään miten Mansetorin yhteisöt rakentuvat ja miten Mansetori muokkaa sosiaalisia suhteita.

19. Kuinka moneen uuteen ihmiseen olet tutustunut Mansetorin toiminnassa?

1. en yhtenkään
2. 1-5
3. 6-10
4. 11-15
5. yli 15

20. Kuinka moni heistä asuu samalla asuinalueella kanssasi?

1. ei yksikään
2. 1-5
3. 6-10
4. 11-15
5. yli 15

21. Kuinka moneen sukulaiseen ja/tai tuttavaan pidät yhteyttä vähintään kuukausittain?

1. en yhtenkään
2. 1-5
3. 6-10
4. 11-15
5. yli 15

22. Kuinka moni sukulaisistasi ja/tai tuttavistasi asuu samalla asuinalueella?

1. ei yksikään
2. 1-5

3. 6-10
4. 11-15
5. yli 15

23. Miten usein pidät yhteyttä sukulaisiin ja/tai tuttaviiin? Valitse sopivin vaihtoehto.

1. päivittäin
2. viikoittain
3. kuukausittain
4. harvemmin
5. en koskaan

24. Miten tavallisesti pidät yhteyttä sukulaisiin ja/tai tuttaviiin? Valitse yksi vaihtoehto, jota käytät eniten yhteydenpitoon.

1. en pidä yhteyttä
2. puhelimella
3. tietokoneella (sähköposti, chat ym.)
4. kirjeillä tai korteilla
5. tapaan heitä henkilökohtaisesti
6. muulla tavoin, miten? _____

25. Missä tuttavuussuhteesi ovat pääosin syntyneet? Valitse kolme sopivinta vaihtoehtoa.

1. koulussa tai oppilaitoksessa
2. työpaikalla
3. harrastuksissa tai vapaaehtoistyössä
4. Internetissä
5. tapaamisissa yhteisten tuttavien kanssa
6. asuinalueellani (esim. lasten kautta, naapurit)
7. muulla tavoin, miten? _____

26. Kuinka monta tuttavaa tai sukulaista sinulla on, joilta voit pyytää apua erilaisissa arkielämän asioissa (esim. remontissa, lastenhoidossa)?

1. ei yhtään
2. 1-5
3. 6-10
4. 11-15
5. yli 15

MANSETORIN KÄYTTÖ

27. Miten kauan olet käyttänyt Mansetorin sivuja?

1. alle vuoden
2. 1-2 vuotta
3. 3-4 vuotta
4. 5 vuotta

28. Miten ja kuinka usein käytät Mansetoria?

päivittäin- viikoittain - kuukausittain-harvemmin- en koskaan - en tunne Mansetori

1. Käyn Mansetorin etusivulla.
2. Lähetän palautetta Mansetorille.
3. Luen Mansetori-neuvottelukunnan sivuja.
4. Luen Mikä on Mansetori –sivuja.
5. Luen tutkimustietoja.
6. Luen oppaita ja tietopaketteja.
7. Etsin linkkejä kiinnostaville ja tarpeellisille sivuille.
8. Etsin yhteystietoja.
9. Osallistun keskusteluun.
10. Seuraan keskustelua.

Manseyhteisöt/kaupunginosat

11. Käyn Manseyhteisöjen etusivulla.
12. Luen oman kaupunginosan kotisivuja.

13. Luen muiden kaupunginosien kotisivuja.
14. Luen ohjeita kotisivujen julkaisemiseen (esim. Työkalupakki, Ideapankki).
15. Luen nettineuvonta-sivuja (esim. nettineuvoja, palvelimen tekniset ohjeet).
16. Luen koulutussivuja.
17. Luen romanien sivuja.
18. Luen iTampere –sivuja.
19. Katselen Kaksi kuvaa kaupungistani –kuvaprojektin sivuja.
20. Käytän kirpputoreja tai ilmoitustauluja.

Mansefoorumi

21. Käyn Mansefoorumin etusivulla.
22. Luen Uutta Foorumilla –sivua.
23. Luen Tamperelaisia aiheita: Asukasraati Tesomalla.
24. Luen Tamperelaisia aiheita: Asuminen.
25. Luen Tamperelaisia aiheita: Demokratia.
26. Luen Tamperelaisia aiheita: Kauppi-Niihama.
27. Luen Tamperelaisia aiheita: Liikenne.
28. Luen Tamperelaisia aiheita: Mältinranta.
29. Luen Tamperelaisia aiheita: Ryytimaat, Ala-Pispala.
30. Luen Tamperelaisia aiheita: Sosiaalipalvelut.
31. Luen Tamperelaisia aiheita: Tampere 21.
32. Luen Osallistumaan! -osaston Foorumitoimintaan –sivuja.
33. Luen Osallistumaan! –osaston Osallistujan opasta.
34. Luen Osallistumaan! –osaston aloitesivuja.
35. Käytän aloitesivujen kontaktilomaketta päättäjille.
36. Luen Osallistumaan! –osaston Kyselyjä päättäjille.
37. Luen Osallistumaan! –osaston Kohtaamisia.
38. Luen Osallistumaan! –osaston Kuvakertomuksia.
39. Tutustun Osallistumaan! –osaston Kestävän kehityksen vaalikoneeseen.
40. Luen Osallistumaan! –osaston Seuraa kaupungin päätöksentekoa.
41. Luen Järjestösivuja.
42. Luen arkiston sivuja.

Mansemedia

43. Luen juttuja omasta kaupunginosasta.
44. Luen juttuja muista kaupunginosista.
45. Luen Mansemedian teemallisia juttukokonaisuuksia (esim. Yhteistyöllä ylläpidetty kaupunki).
46. Käytän Mansetoria muulla tavoin, kuten _____

29. Missä pääasiassa käytät Mansetorin sivuja? Valitse yksi vaihtoehto.

1. kotona
2. työpaikalla
3. koulussa tai oppilaitoksessa
4. kirjastossa
5. tuttavien tai sukulaisten luona
6. muualla, missä? _____

30. Käytätkö Mansetorin sivuja tavallisesti (valitse sopivin vaihtoehto)

1. yksin
2. samassa perheessä asuvien kanssa
3. samalla alueella asuvien kanssa
4. muiden ihmisten kanssa

31. Miten kauan tavallisesti käytät Mansetorin sivuja yhdellä kerralla? Valitse sopivin vaihtoehto.

1. alle 15 min
2. enintään 30 min
3. enintään tunnin
4. enintään 2 tuntia
5. yli 2 tuntia

32. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

täysin samaa mieltä – melko samaa mieltä-en osaa sanoa – melko eri mieltä- täysin eri mieltä

1. Mansetorilta on helppo löytää etsimäänsä tietoa.
2. Mansetorin sivuilla oleva tieto on ajantasalla.
3. Mansetorin jako Mediaan, kaupunginosiin ja Foorumiin on selkeä ja ymmärrettävä.
4. Mansetoria seuraa vain pieni joukko aktiivisia kansalaisia.
5. Mansetorista ei tiedoteta tarpeeksi.
6. Mansetorin keskustelupalstan käyttäminen on helppoa.
7. Mansetorilta löytyy helposti tietoa eri osallistumismahdollisuuksista.
8. Mansetorin sivujen avulla saan helposti tehtyä kuntalaisaloitteen.
9. Mansetorilla voi kuka tahansa tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita.
10. Keskustelu Mansetorilla vaikuttaa päättäjien ratkaisuihin.

33. Miten hyödyllisinä pidät seuraavia Mansetorin tarjoamia palveluja tai toimintamahdollisuuksia kansalaisille?

erittäin hyödyllinen -melko hyödyllinen – ei kovin hyödyllinen

1. paikallisen tiedon saaminen
2. tiedon saaminen kansalaisosallistumisen mahdollisuuksista
3. keskusteluun osallistuminen
4. kaupunginosasivujen julkaiseminen
5. verkkojulkaisemisen koulutus
6. neuvojen saaminen oman toiminnan tueksi
7. mahdollisuus tehdä kuntalaisaloitteita
8. mahdollisuus tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita (esim. julkaisemalla juttuja)
9. mahdollisuus saada yhteys päätöksentekijöihin
10. mahdollisuus tavata muita aktiivisia kaupunkilaisia

34. a) Mitä muita Mansetorin palveluja pidät hyödyllisinä? _____

b) Mitä muita palveluja toivoisit Mansetorin tarjoavan? _____

35. Oletko osallistunut Mansetorin verkkojulkaisemisen koulutukseen?

1. Kyllä, olen osallistunut.
2. En ole osallistunut, mutta tunnen muuten verkkojulkaisemisen perusteet.
3. En ole osallistunut enkä tunne verkkojulkaisemisen perusteita.

36. Jos osaat tehdä kotisivuja tai käsitellä kuvia, mihin olet käyttänyt taitojasi? Jos et, siirry kysymykseen nro 37.

paljon- jonkin verran-vähän tai en lainkaan

1. Olen tehnyt kaupunginosan kotisivuja.
2. Olen tehnyt Mansefoorumin sivuja.
3. Olen tehnyt Mansemedian juttuja.
4. Olen tehnyt muita kotisivuja.
5. Olen opastanut kaupunginosani kotisivujen tekijöitä.
6. Olen opastanut Mansefoorumin sivujen tekijöitä.
7. Olen opastanut Mansemedian juttujen tekijöitä.
8. Olen opastanut sukulaisiani tai tuttaviani.

37. Arvioi, mitä vaikutuksia kaupunginosasi tai yhteisösi toiminta Mansetorilla on saanut aikaan.

täysin samaa mieltä – melko samaa mieltä-en osaa sanoa – melko eri mieltä- täysin eri mieltä

1. Näkyvyys Mansetorilla on tuonut enemmän julkisuutta alueelleni tai yhteisölleni.
2. Muiden kaupunkilaisten mielikuva alueestani tai yhteisöstäni on muuttunut.
3. Ihmisten yhteistoiminta alueellani tai yhteisössäni on lisääntynyt.
4. Yhteishenki alueellani tai yhteisössäni on parantunut ja tiivistynyt.
5. Ihmiset uskovat enemmän omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa.
6. muita, mitä _____

OMA TOIMINTA MANSETORILLA

Vastaa näihin kysymyksiin vain siinä tapauksessa, että olet Mansemedian kaupunginosakirjeenvaihtaja, Mansefoorumin nettitiimin jäsen, kaupunginosan kotisivujen tekijä tai koet olevasi muuten aktiivinen toimija Mansetorilla. Jos et kuulu näihin ryhmiin, siirry kysymykseen nro 55.

38. Oletko mukana Mansetorilla (voit valita useamman vaihtoehdon)
1. kaupunginosan nettitiimissä
 2. Mansefoorumin nettitiimissä
 3. Mansemedian kaupunginosakirjeenvaihtajana
 4. muuten, miten? _____
39. Miten tulit mukaan Mansetorin toimintaan ja/tai eri nettitiimien jäseneksi? _____
40. Miten kauan olet ollut mukana Mansetorin toiminnassa? _____ vuotta
41. Miten ja kuinka usein toimit Mansetorilla?
päivittäin- viikoittain - kuukausittain-harvemmin- en koskaan
1. Teen tai päivitän nettisivuja.
 2. Kirjoitan juttuja tai artikkeleita.
 3. Otan valokuvia nettisivuille.
 4. Olen mukana ideoimassa juttujen aiheita.
 5. Olen mukana järjestämässä tapahtumia ja tilaisuuksia.
 6. Muuten, miten? _____
42. Kuinka usein olet yhteydessä nettitiimisi jäsenten tai muiden kirjeenvaihtajien kanssa sivujen tekemisen ulkopuolella? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. päivittäin
 2. viikoittain
 3. kuukausittain
 4. harvemmin
 5. en koskaan
43. Kuinka usein sinä tai nettitiimisi olette yhteydessä muiden Mansetorilla toimivien asukkaiden tai nettitiimien kanssa? Valitse sopivin vaihtoehto.
1. päivittäin
 2. viikoittain
 3. kuukausittain
 4. harvemmin
 5. ei koskaan
44. Jos olet mukana kaupunginosan kotisivuja tekevässä nettitiimissä, kuinka monta ihmistä tiimissäsi on?

45. Jos olet mukana kaupunginosan kotisivuja tekevässä nettitiimissä, kuinka usein nettitiiminne kokoontuu? _____
46. Jos olet mukana kaupunginosan kotisivuja tekevässä nettitiimissä, millainen työnjako teillä on? _____
47. Jos koet Mansetorin sivujen ylläpidon hankalaksi, mitkä tekniset tai muut seikat hankaloittavat tällä hetkellä osallistumistasi sivujen ylläpitoon? _____
48. Keneltä ja kuinka usein pyydät apua?
päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-en koskaan
1. Mansetorin henkilökunnalta
 2. Mansetorilla toimivilta muilta asukkailta
 3. sukulaisilta tai tuttavilta
 4. työkavereilta
 5. muilta, kuten _____
49. Kuka pyytää sinulta apua ja kuinka usein?
päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-ei koskaan
1. Mansetorin henkilökunta
 2. Mansetorilla toimivat muut asukkaat
 3. sukulaiset tai tuttavat
 4. työkavereilta

5. muut, kuten _____

50. Millaisissa kysymyksissä olet pyytänyt apua Mansetorin henkilökunnalta tai muilta asukkailta? _____

51. Millaisissa Mansetoriin liittyvissä asioissa sinulta on kysytty neuvoa tai pyydetty apua? _____

52. Miten uusia ihmisiä tulee mukaan toimintaan?

kyllä - ei - en osaa sanoa

1. Nettitiimin tai kirjeenvaihtajien toiminnasta kiinnostuneet ottavat oma-aloitteisesti yhteyttä meihin.
2. Esittelemme toimintaa erilaisissa tapahtumissa, joissa saamme innostettua ihmisiä mukaan.
3. Pyydämme mukaan tuttaviamme sekä heidän tuttaviaan.
4. Mansetorin henkilökunta on hankkinut uusia kirjeenvaihtajia tai nettitiimin jäseniä.
5. Ihmiset eivät ole olleet kiinnostuneita tulemaan nettitiimiin tai ryhtymään kirjeenvaihtajaksi.
6. Nykyinen porukka riittää hyvin toiminnassamme.

53. Miksi olet mukana Mansetorin toiminnassa?

täysin samaa mieltä-melko samaa mieltä- en osaa sanoa- melko eri mieltä-täysin eri mieltä

1. Haluan vaikuttaa asioihin yleisesti.
2. Haluan vaikuttaa oman asuinalueeni asioihin.
3. Haluan tuoda asuinalueeni esiin verkossa tai muuten julkisesti.
4. Haluan tutustua uusiin ihmisiin.
5. Haluan luoda yhteistä toimintaa asuinalueellemme.
6. Olen kiinnostunut nettisivujen tekemisestä.
7. Minusta on mukava kirjoittaa juttuja verkkoon.
8. Olen kiinnostunut Mansetori-projektista ja sen tavoitteista.
9. Mansetori-projektin henkilökunta on tukenut ja kannustanut minua.
10. Muusta syystä, mistä? _____

54. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

täysin samaa mieltä – melko samaa mieltä-en osaa sanoa – melko eri mieltä- täysin eri mieltä

1. Toiminta Mansetorilla on lisännyt tietokoneen ja/tai Internetin käyttöäni.
2. Toiminta Mansetorilla on monipuolistanut tietokoneen ja/tai Internetin käyttöäni.
3. Sivujen tekeminen tai juttujen kirjoittaminen Mansetorille vie liikaa aikaa.
4. Sivujen tekeminen tai juttujen kirjoittaminen Mansetorille tuntuu velvollisuudelta.
5. Olen voinut vaikuttaa paikallisiin asioihin Mansetorin kautta.
6. Mansetorin tarjoama neuvonta on toiminnallemme tärkeää.
7. Mansetorin tarjoama koulutus on toiminnallemme tärkeää.
8. Mansetorin kaltaisen toimintaamme tukevan tahon olemassaolo on tärkeää.

MANSETORI JA MUUT TIEDOTUSVÄLINEET

55. Miten usein seuraat paikallisia (Tampereen ja oman kaupunginosan) asioita?

päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-en koskaan

1. paikallisteleviosta
2. paikallisradioista
3. sanomalehdistä
4. ilmaisjakelulehdistä
5. ilmoitustauluilta
6. keskustelen muiden asukkaiden kanssa
7. Mansetorilta
8. muualta Internetistä (esim. kaupungin sivut)
9. muuten, miten? _____

56. Oletko tyytyväinen seuraavien tiedotusvälineiden tapaan käsitellä paikallisia asioita?

erittäin tyytyväinen-melko tyytyväinen- en osaa sanoa - melko tyytymätön-erittäin tyytymätön

1. paikallisteleviosto
2. paikallisradiot
3. sanomalehdet
4. ilmaisjakelulehdet
5. Mansetori

6. Internet (esim. kaupungin kotisivut)

57. Mikä on Mansetorissa parasta muihin tiedotusvälineisiin verrattuna? _____

58. Mitä kanavia ja kuinka usein kaupunginosasi tai yhteisösi asukastoiminnassa käytetään tiedotukseen ja yhteydenpitoon?

päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-eikoskaan

1. kirjeet
2. kokoukset
3. puhelinsoitot
4. tolppailmoitukset
5. lehti-ilmoitukset
6. talouksiin jaettavat tiedotteet tai lehdet
7. suulliset viestit esim. naapureille, tuttaville
8. Mansetori
9. sähköposti
10. muita, mitä? _____

OSALLISTUMINEN JA AKTIIVISUUS

59. Arvioi, miten usein

päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-en koskaan

1. otat yhteyttä virkamiehiin tai valtuutettuihin esim. erilaisissa ongelmissa?
2. annat virkamiehille tai valtuutetuille palautetta esim. päätöksistä?
3. käytät palautteen antamiseen Internetiä?
4. kirjoitat lehtien yleisönosastoon?
5. kirjoitat Internetiin kaupungin keskustelupalstalle?
6. kirjoitat muille Internetin keskustelupalstoille?
7. puhut asioista henkilölle, jolla on tapana osallistua julkiseen keskusteluun tai pitää yhteyttä päättäjiin?

60. Arvioi, miten usein vuoden aikana

0 kertaa 1-5 kertaa 6-10 kertaa 11-15 kertaa yli 15 kertaa

1. osallistut kaupungin järjestämiin yleisötilaisuuksiin
2. osallistut vapaaehtoistoiminnan tapahtumiin (esim. keskustelutilaisuudet, kokoukset, kampanjat)
3. osallistut vapaaehtoisena tapahtumien järjestämiseen
4. osallistut Mansetorin tapaamisiin
5. osallistut asuinalueen asukkaiden järjestämiin yhteisiin tapahtumiin (esim. talkoot, kesäjuhlat, markkinat)

61. Oletko mukana vapaaehtoistoiminnassa? Millaisessa?

aktiivisesti – satunnaisesti – en ollenkaan

1. kansalaisjärjestössä
2. ammattiliitossa
3. puoluetoiminnassa
4. harrastuksiin liittyvässä toiminnassa
5. asukasyhdistyksessä, taloyhtiössä tai asukastoimikunnassa
6. vanhempainyhdistyksessä
7. olen mukana muussa vapaaehtoistoiminnassa, kuten _____

62. Kuinka monessa yhdistyksessä olet jäsenenä? _____

63. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

täysin samaa mieltä-melko samaa mieltä- en osaa sanoa -melko eri mieltä-täysin eri mieltä

1. Nykyään osallistuminen on tärkeää, koska ihmisten on saatava vaikuttaa yhteisiin asioihin.
2. Vaaleissa äänestämällä voi vaikuttaa.
3. Osallistumalla aktiivisesti esim. kansalaisjärjestöjen toimintaan voi vaikuttaa.
4. Ihmisillä on tarpeeksi mahdollisuuksia osallistua.
5. Internet lisää ihmisten vaikutusmahdollisuuksia.
6. Yksittäinen ihminen pystyy vaikuttamaan asioihin.
7. Vaaleissa pitää äänestää.
8. Virkamiehet ja päättäjät ottavat päätöksissään ihmisten mielipiteet huomioon.
9. Virkamiehet hoitavat yleensä kansalaisten asioita hyvin.

10. Virkamiehiä on yleensä helppo lähestyä.
11. Kaupungin virastoissa ja laitoksissa saa tasapuolista palvelua.
12. Osallistumisessa yhdessäolo ja yhdessä tekeminen on vaikuttamista tärkeämpää.

MANSETORIN KEHITTÄMINEN

64. Kerro ideoita, ajatuksia, ruusuja ja risuja Mansetorista. Miten Mansetoria pitäisi kehittää? Mitkä ovat Mansetorin hyvät tai huonot puolet? Mitä hyötyä toiminnasta on alueellesi tai yhteisöllesi?

Liite 2 Kyselylomake sidosryhmille

KYSELY MANSETORIN KÄYTÖSTÄ

TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli
 1. nainen
 2. mies
2. Ikä _____ vuotta
3. Mihin seuraavista vastaajaryhmistä kuulut? Valitse yksi vaihtoehto.
 1. kaupungin virkamies
 2. kaupungin luottamushenkilö
 3. yrityksen/elinkeinoelämän edustaja
 4. median edustaja, esim. toimittaja
 5. muu, mikä? _____
4. Mikä on asemasi ja työtehtäväsi organisaatiossa? _____

MANSETORIN KÄYTTÖ JA TUNNETTUUS

5. Tiedätkö mikä Mansetori on? Jos et, voit siirtyä suoraan kysymykseen nro 28.
 1. Kyllä
 2. En
 3. Ehkä
6. Miten hyvin tunnet Mansetorin eri osiot?
hyvin – kohtuullisesti – heikosti tai en lainkaan
 1. Kaupunginosat
 2. Mansefoorumi
 3. Mansemedia
7. Miten olet tutustunut Mansetoriin? Valitse yksi vaihtoehto.
 1. Olen kuullut siitä muilta ihmisiltä.
 2. Olen kuullut siitä tiedotusvälineistä.
 3. Tutustuin siihen työasioissa.
 4. Löysin sen surfatessani Internetissä.
 5. Olen osallistunut tilaisuuksiin, joissa Mansetoria on esitelty tai Mansetori on ollut mukana.
 6. Olen osallistunut Mansetorin järjestämiin tilaisuuksiin.
 7. muuten, miten? _____
8. Miten kauan olet käyttänyt Mansetorin sivuja?
 1. alle vuoden
 2. 1-2 vuotta
 3. 3-4 vuotta
 4. 5 vuotta
 5. en ole käyttänyt
9. Käytätkö Mansetorin sivuja
 1. työsi puolesta
 2. omasta kiinnostuksestasi
 3. sekä työn puolesta että omasta kiinnostuksesta
 4. muusta syystä, mistä? _____
10. Mitä Mansetorin sivuja tai osastoja käytät? _____
11. Miten usein käytät Mansetoria?
 1. Päivittäin

2. Viikottain
3. Kuukausittain
4. Harvemmin
5. En koskaan

12. Missä pääasiassa käytät Mansetorin sivuja? Valitse yksi vaihtoehto.

1. kotona
2. työpaikalla
3. koulussa tai oppilaitoksessa
4. kirjastossa
5. tuttavien tai sukulaisten luona
6. muualla, missä? _____

13. Miten kauan tavallisesti käytät Mansetorin sivuja yhdellä kerralla? Valitse sopivin vaihtoehto.

1. alle 15 min
7. enintään 30 min
8. enintään tunnin
9. enintään 2 tuntia
10. yli 2 tuntia

14. Oletko ollut mukana Mansetorin toiminnassa? Jos olet, miten? Voit valita useamman vaihtoehdon.

1. En ole ollut mukana toiminnassa.
2. Olen kirjoittanut Mansetorille juttuja, kommentteja tai artikkeleita.
3. Olen ollut mukana järjestämässä Mansetorin tapahtumia ja tilaisuuksia.
4. Olen osallistunut Mansetorin tilaisuuksiin.
5. Olen ehdottanut juttujen aiheita.
6. Olen osallistunut Mansetorin tekemiseen tai kehittämiseen muuten, miten _____

15. Kuinka monta kertaa olet osallistunut Mansetorin järjestämään keskustelu- tai muuhun tilaisuuteen?

1. en kertaakaan
2. 1-5 kertaa
3. 6-10 kertaa
4. 11-15 kertaa
5. yli 15 kertaa

16. Miten usein käytät Mansetoria seuraaviin tarkoituksiin?

päivittäin- viikottain - kuukausittain- harvemmin- en koskaan

1. Etsin juttuaiheita.
2. Tutustun asukkaiden mielipiteisiin.
3. Keskustelen ajankohtaisista aiheista Mansetorin keskustelupalstalla.
4. Haen ideoita tai esimerkkejä (uusista) teknisistä sovelluksista.
5. Haen ideoita tai esimerkkejä osallistumispalveluista.
6. Haen muita ideoita tai esimerkkejä, joita voisi kehittää eteenpäin.
7. Käytän Mansetoria muuten, miten? _____

Vastaa kysymyksiin nro 17–20 vain, jos olet kaupungin virkamies tai luottamushenkilö. Muut vastaajat voivat siirtyä kysymykseen nro 21.

17. Voisiko mielestäsi Mansetorilla käytävää kansalaiskeskustelua käyttää päätöksenteon apuna?

1. Kyllä
2. Ei
3. En tiedä

18. Onko Mansetorilla käyty keskustelu toiminut kaupungin päätöksenteon apuna?

1. Kyllä
2. Ei
3. En tiedä

19. Jos Mansetoria on käytetty päätöksenteon apuna, niin millaisissa kysymyksissä? _____

20. Arvioi, miten merkittävä Mansetorin rooli on kaupungin toiminnassa tällä hetkellä (esim. käytetäänkö Mansetoria asukkaiden mielipiteiden selvittämiseen).

1. erittäin merkittävä
2. merkittävä

3. ei kovinkaan merkittävä
4. ei lainkaan merkittävä
5. en osaa sanoa

21. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

täysin samaa mieltä – melko samaa mieltä-en osaa sanoa – melko eri mieltä- täysin eri mieltä

1. Mansetorilta on helppo löytää etsimäänsä tietoa.
2. Mansetorin sivuilla oleva tieto on ajantasalla.
3. Mansetorin jako Mediaan, kaupunginosiin ja Foorumiin on selkeä ja ymmärrettävä.
4. Mansetoria seuraa vain pieni joukko aktiivisia kansalaisia.
5. Mansetorista ei tiedoteta tarpeeksi.
11. Mansetorin keskustelupalstan käyttäminen on helppoa.
12. Mansetorilta löytyy helposti tietoa eri osallistumismahdollisuuksista.
13. Mansetorin sivujen avulla saa helposti tehtyä kuntalaisaloitteen.
14. Mansetorilla voi kuka tahansa tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita.
15. Keskustelu Mansetorilla vaikuttaa päättäjien ratkaisuihin.

22. Miten hyödyllisinä pidät seuraavia Mansetorin tarjoamia palveluja tai toimintamahdollisuuksia kansalaisille?

erittäin hyödyllinen -melko hyödyllinen – ei kovin hyödyllinen

1. paikallisen tiedon saaminen
2. tiedon saaminen kansalaisosallistumisen mahdollisuuksista
3. keskusteluun osallistuminen
4. kaupunginosasivujen julkaiseminen
5. verkkojulkaisemisen koulutus
6. neuvojen saaminen oman toiminnan tueksi
7. mahdollisuus tehdä kuntalaisaloitteita
8. mahdollisuus tuoda esiin erilaisia ajankohtaisia asioita (esim. julkaisemalla juttuja)
9. mahdollisuus saada yhteys päätöksentekijöihin
10. mahdollisuus tavata muita aktiivisia kaupunkilaisia

23. a) Mitä muita Mansetorin palveluja pidät hyödyllisinä? _____

b) Mitä muita palveluja toivoisit Mansetorin tarjoavan? _____

24. Miten hyödyllisenä pidät Mansetoria omalle toiminnallesi tai työllesi?

1. erittäin hyödyllinen
2. melko hyödyllinen
3. ei kovin hyödyllinen
4. ei lainkaan hyödyllinen
5. en osaa sanoa

25. a) Onko Mansetori tuonut uusia ideoita edustamasi organisaation käyttöön tai kehitettäväksi?

1. Kyllä
2. Ei
3. En tiedä

b) Jos on, millaisia? _____

26. Mikä on Mansetorin merkitys oman toimintasi, työsi tai edustamasi organisaation kannalta? _____

27. Miten edustamasi organisaatio voisi käyttää toiminnassaan Mansetoria paremmin hyödyksi? _____

28. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä?

täysin samaa mieltä-melko samaa mieltä- en osaa sanoa -melko eri mieltä-täysin eri mieltä

1. Nykyään osallistuminen on tärkeää, koska ihmisten on saatava vaikuttaa yhteisiin asioihin.
2. Vaaleissa äänestämällä voi vaikuttaa.
3. Osallistumalla aktiivisesti esim. kansalaisjärjestöjen toimintaan voi vaikuttaa.
4. Ihmisillä on tarpeeksi mahdollisuuksia osallistua.
5. Internet lisää ihmisten vaikutusmahdollisuuksia.
6. Yksittäinen ihminen pystyy vaikuttamaan asioihin.
7. Vaaleissa pitää äänestää.

8. Virkamiehet ja päättäjät ottavat päätöksissään ihmisten mielipiteet huomioon.
9. Virkamiehet hoitavat yleensä kansalaisten asioita hyvin.
10. Virkamiehiä on yleensä helppo lähestyä.
11. Kaupungin virastoissa ja laitoksissa saa tasapuolista palvelua.
12. Osallistumisessa yhdessäolo ja yhdessä tekeminen on vaikuttamista tärkeämpää.

MANSETORI JA MUUT TIEDOTUSVÄLINEET

29. Miten usein seuraat paikallisia (Tampereen ja oman kaupunginosan) asioita?
päivittäin- viikoittain- kuukausittain-harvemmin-en koskaan

1. paikallisteleviosta
2. paikallisradioista
3. sanomalehdistä
4. ilmaisjakelulehdistä
5. ilmoitustauluilta
6. keskustelen muiden asukkaiden kanssa
7. Mansetorilta
8. muualta Internetistä (esim. kaupungin sivut)
9. muuten, miten? _____

30. Oletko tyytyväinen seuraavien tiedotusvälineiden tapaan käsitellä paikallisia asioita?
erittäin tyytyväinen-melko tyytyväinen- en osaa sanoa - melko tyytymätön-erittäin tyytymätön

1. paikallisteleviatio
2. paikallisradiot
3. sanomalehdet
4. ilmaisjakelulehdet
5. Mansetori
6. Internet (esim. kaupungin kotisivut)

31. Eroaako Mansetori mielestäsi muista tiedotusvälineistä? Miten? _____

MANSETORIN KEHITTÄMINEN

32. Kerro ideoita ja ajatuksia Mansetoriin liittyen. Mitä mieltä olet toiminnasta, jossa vapaaehtoiset kaupunkilaiset kirjoittavat juttuja omien ideoidensa pohjalta? Mitkä ovat Mansetorin hyvät tai huonot puolet? Miten Mansetoria pitäisi kehittää? _____